

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**MİKRO FİNANS SİSTEMİNİN KIRGIZİSTAN
UYGULAMASI VE SONUÇLARI
(CELALABAD VİLAYETİ ALABUKA BÖLGESİ)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Talantbek SEYİTBKOV

Enstitü Ana Bilim Dalı: İşletme

Enstitü Bilim Dalı: Muhasebe ve Finansman

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Erhan BİRGİLİ

OCAK 2007

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**MİKRO FİNANS SİSTEMİNİN KIRGIZİSTAN
UYGULAMASI VE SONUÇLARI
(CELALABAD VİLAYETİ ALABUKA BÖLGESİ)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Talantbek SEYİTBEKOV

Enstitü Ana Bilim Dalı: İşletme

Enstitü Bilim Dalı: Muhasebe ve Finansman

Bu tez 06.02.2007 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği ile kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Erhan BİRGİLİ Doç. Dr. Selahattin KARABINAR Yard. Doç. Dr Habib YILDIZ

Jüri Başkanı

Jüri Üyesi

Jüri Üyesi

İÇİNDEKİLER

TABLO LİSTESİ.....	vii
ŞEKİL LİSTESİ.....	viii
KISALTMALAR.....	ix
ÖZET.....	x
SUMMARY.....	xi
GİRİŞ.....	1
I. BÖLÜM: MİKRO FİNANS İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR.....	3
1.1. Mikro Finans Nedir?	3
1.2. Mikro Finans Sisteminin Tarihi ve Gelişimi.....	5
1.2.1. Mikro Finans Sisteminin Ortaya Çıkışı.	5
1.2.2. Mikro Finans Sisteminin Gelişimi.	6
1.3. Mikro Finans Sisteminin Kuruluş Modelleri.	8
1.3.1. Birlik Modeli.....	9
1.3.2. Garanti Sağlayan Kuruluş Modeli.....	9
1.3.3. Topluluk Bankası Modeli.....	10
1.3.4. Kooperatif Modeli.....	10
1.3.5. Kredi Birlikleri.....	10
1.3.6. Grameen Tipi Model.....	11
1.3.7. Grup Modeli.....	11
1.3.8. Bireysel Model.....	11
1.3.9. Aracı Kuruluş Modeli	12
1.3.10. Sivil Toplum Örgütü Modeli.....	12
1.3.11. Grup Baskısı Modeli	12
1.3.12. ROSCA Döner Tasarruf ve Kredi Birlikleri Modeli.....	13
1.3.13. Küçük İşyeri Modeli	13
1.3.14. Köy Bankacılığı Modeli.....	13

1.4. Temel Mikro Finans Prensipleri	14
1.5. Mikro Finans Uygulamasının Hedef Kitlesi	17
1.6. Mikro Finans Kuruluşları.....	21
1.7. Klasik Bankacılık ile Mikro Finans Arasındaki Fark	22

BÖLÜM II: MİKRO FİNANS SİSTEMİNİN DÜNYA UYGULAMALARINDAN

ÖRNEKLER..... 25

2.1. Mikro Finans Alanındaki Dünya Uygulamaları.....	25
2.2. Grameen Tipi Mikro Finans Uygulaması ve Bangladeş Örneği.....	26
2.2.1. Grameen Bankasının Gelişimi	26
2.2.2. Grameen Bankası'nın Yönetsel Yapısı	27
2.2.3. Grameen Bankası'nda Kredi Verme Esasları	28
2.2.4. Grameen Bankası'nda Kredi Türleri.....	30
2.2.5. Grameen Bankası'nda Kredi Verme Süreci.....	31
2.2.6. Grameen Tipi Mikro Finans Uygulamasının Sosyal Boyutları	34
2.2.7. Grameen Başarısının Altında Yatan Temel Etmenler.....	35
2.3. Yardımlaşma Grupları Modeline Dayalı Mikro Finans Uygulamaları.....	37
2.3.1. Hindistan Örneği.....	37
2.3.2. Sosyal Yardımlaşma Gruplarının Hedefleri.....	38
2.3.3. Sosyal Yardımlaşma Gruplarının İşlevleri.....	39
2.3.4. Hindistan'da Oluşturulan Sosyal Yardımlaşma Gruplarının Mali Koşulları.....	39
2.3.5. Hindistan'da Sosyal Yardımlaşma Gruplarının Oluşumu	40
2.3.6. Bankaların Maddi Teminat İstekleri	42
2.4. Mikro Finansın Türkiye'de Uygulanması.....	42
2.4.1. Türkiye'de Mikro Finans Talebi	42
2.4.2. Türkiye'de Mikro Finansmanın Gelişimi	43
2.4.3. Kadın Emekini Değerlendirme Vakfı Maya Mikro Ekonomik İşletmesi ...	44
2.4.4. Kredi Türleri.....	46
2.4.5. Grup Oluşumu.....	46
2.4.6. Kredi Verme Süreci.....	47

2.4.7. Geri Ödemeler.....	48
2.5. Türkiye Grameen Mikro Kredi Uygulama Projesi Diyarbakır İli Pilot Uygulaması	49
2.5.1. Türkiye Grameen Mikro Kredi Projesi'nin Gelişim Süreci	49
2.5.2. Grup Oluşumu Ve Kredi Verme Süreci.....	50
2.5.3. Türkiye Grameen Mikro Kredi Projesi'nin Değerlendirilmesi	52
BÖLÜM III: MİKRO FİNANSIN KIRGIZİSTAN UYGULAMASI.....	57
3.1. Kırgızistan'daki Mikro Finans Uygulamasına Genel Bir Bakış	57
3.2. Kredi Karşılığı Kredi Kullanıcısından İstenilenler	58
3.3. Celal-Abad ili Ala-Buka Bölgesinde Mikro Finans Kullanıcılarının Sosyo-Ekonomik Durumları	60
3.4. Sorular ve Onların Analizleri.....	61
3.4.1. Mesleğiniz.....	61
3.4.2. Yaşınız	63
3.4.3. Ailede Kaç Kişisiniz	64
3.4.4. Eğitim Durumunuz.....	64
3.4.5 Hangi Alanda Kredi Kullandınız	66
3.4.6. Kredi miktarı.....	68
3.4.7. Kredi Süresi.....	69
3.4.8. Kredi Faizi.....	69
3.4.9. Kredi Kullanmadan Önceki ve Sonraki Mal Varlığınız.....	71
3.4.10. Kredi Kullanmadan Önceki Aylık Geliriniz	73
3.4.11. Krediyeye Ulaşana Kadarki Toplam Harcamanız	74
3.4.12. Kredi Başvurusundan Sonra Kaç Günde Size Ulaştırıldı	75
3.4.13. Yanı Krediyeyi Tekrar Kullanmak İstiyormusunuz	76
3.4.14. Size Kullanmış Olduğunuz Kredi Faydalı Odlumu	76
3.4.15. Kredinin Artıları.....	77
3.4.16. Kredinin Eksileri	78
3.4.17. Eğitim Semineri Gördünüz	79

3.4.18. Krediyi Hangi Amaçla Kullandınız	80
3.4.19. Mikro Finansı Kimden Öğrendiniz	80
3.4.20. Niçin Mikro Finansı Tercih Ettiniz	81
3.4.21. Kredi Kullanmaya Devam Ediyormusunuz	82
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	83
KAYNAKÇA	87
EKLER.....	90
ÖZGEÇMİŞ.....	91

TABLO LİSTESİ

Tablo 1:	Kırgızistan’da faaliyet gösteren MFK.....	58
Tablo 2:	Mülakat katılımcılarına meslek grubu dağılımı.....	62
Tablo 3:	Mülakat katılımcılarının yaş dağılımı.....	63
Tablo 4:	Mülakat katılımcılarının eğitim durumları.....	65
Tablo 5:	Katılımcıların kredi kullanım alanları.....	67
Tablo 6:	Katılımcıların kullandıkları kredi miktarı.....	68
Tablo 7:	Katılımcıların ödedikleri kredi faiz oranları.....	70
Tablo 8:	Kredi kullananların kredi kullanmadan önceki ve sonraki maddi durumları sonuç bölümü.....	72
Tablo 9:	Katılımcıların aylık ortalama gelirleri.....	73
Tablo 10:	Kredi kullananların kredi alabilmek için yaptıkları harcamalar.....	75
Tablo 11:	Mikro finansı kimden öğrendiniz.....	80
Tablo 12:	Kırgızistan’da son yıllardaki kredi kullanıcıların durumu.....	85
Tablo 13:	Kırgızistan’da mikro kredi kullanım alanındaki değişiklikler.....	85

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1:	Mülakat katılımcılarına meslek grubu dağılımı.....	63
Şekil 2:	Mülakat katılımcılarının yaş dağılımı.....	64
Şekil 3:	Mülakat katılımcılarının eğitim durumları.....	66
Şekil 4:	Katılımcıların kredi kullanım alanları.....	68
Şekil 5:	Katılımcıların kullandıkları kredi miktarı.....	69
Şekil 6:	Katılımcıların ödedikleri kredi faiz oranları.....	70
Şekil 7:	Kredi kullananların kredi kullanmadan önceki ve sonraki maddi durumları sonuç bölümü.....	73
Şekil 8:	Katılımcıların aylık ortalama gelirleri.....	74
Şekil 9:	Kredi kullananların kredi alabilmek için yaptıkları harcamalar.....	75
Şekil 10:	Mikro finansı kimden öğrendiniz.....	81

KISALTMALAR

\$:ABD Doları
ABD	:Amerika Birleşik Devletleri
BDT	:Bağımsız Devletler Topluluğu
BM	:Birleşmiş Milletler
CGAP	:Yoksulluğa Yardım ve Danışma Grubu
DWCRA	:Kırsal Bölgelerde Kadın ve Çocukların Geliştirilmesi
FİNCA	:Dar Gelirli Uluslararası Yardım Fonu
IRDPA	:Kırsal Bölge Kalkındırma Programının
KB	:Kredi Birlikleri
KEDV	:Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı
KTFK	:Kırgız Tarım Finansmanı Korporasyonu
MFK	:Mikro Finans Kuruluşları
MKA	:Mikro Kredi Ajansları
MKŞ	:Mikro Kredi Şirketleri
NABARD	:Milli Tarım ve Kırsal Alan Kalkınma Bankası
SSCB	:Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
STÖ	:Sivil Toplum Örgütü
TB	:Ticari Bankalar
UNDP	:Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
YTL	:Yeni Türk Lirası

Tezin Başlığı: Mikro Finans'ın Kırgızistan Uygulaması ve Sonuçları (Celalabad vilayeti Alabuka Bölgesi)	
Tezin Yazarı: Talantbek Seyitbekov	Danışman: Doç. Dr. Erhan BİRGİLİ
Kabul Tarihi: 22 Ocak 2007	Sayfa Sayısı: IX(ön kısım)+88(tez)+5(ekler)
Anabilimdalı: İşletme	Bilimdalı: Muhasebe ve Finans
<p>Günümüzün küresel dünyasında yoksul olanların durumunda fazla olumlu değişim gerçekleşmemekle birlikte daha da kötüye gitmektedir. Herkes gibi yoksul insanlar da refah seviyelerini iyileştirmek ve tasarruf etmek isterler. Ancak gelişen bu dünyanın şartları bu amaca her zaman müsait olmamaktadır.</p> <p>Yoksul insanları destekleyerek ekonomiye kazandırma amaçlı devletler çeşitli uygulamalara başvurmaktadır. Buna paralel olarak da ülkede işsizlik oranında bir azalma olacağını planlamakta ve o yoksul hane halkını da ekonomiye kazandırmak için az da olsa üretime sevk etmeye çalışılmaktadır.</p> <p>Bu çalışmanın araştırma problemi, yoksullukla savaş için önerilen uygulamalardan mikro finans sisteminin Kırgızistan'daki kullanıcılarının başarısızlık sebeplerini ortaya koymaktır. Mikro Finans yoksul kesimin kalkınması için çözüm olarak sunulan bugüne kadarki en başarılı uygulama olduğu konusunda görüşler vardır. Bu uygulama şu anda nerdeyse tüm dünyada uygulanmakta ve herkes başarılı olduğu fikrindedir. Sebebi bu uygulama yoksul insanlar ile bir veli gibi ilgilenerek onların sorunlarına yardım etmeyi amaç edinmiştir.</p> <p>Mikro Finans kurumlarının verdiği mikro krediler sayesinde yoksul kesim uzun vadede kalkınacağı düşünülmekte. Tüm krediler gibi bu mikro kredinin de bir kredi veren tarafı ve o krediyi alıp kullanan tarafı vardır. Mikro finansın başarısı genelde kredi veren tarafından incelenmekte ve geri dönüş oranı bir ölçü olarak kabul edilmektedir. Ancak o krediyi kullanan açısından başarısı çoğu kez göz ardı edilmekte. Dolayısı ile yoksul kesimde hala bir kalkınma görülmemekte!</p>	
Anahtar Kelimeler: Mikro Finans, Mikro Kredi, Yoksulluk, Yüksek Faiz, Girişimci.	

Sakarya University Insitute of Social Sciences Abstract of Master's Theis

Title of the Thesis: Practice Of The Micro Finance System Of The Kyrgyzstan Republic And Its Results (Celalabad City Alabuka Region)

Writer: Talantbek Seyitbekov **Supervisor:** Assoc. Prof. Dr. Erhan BİRGİLİ

Date: 22 Ocak 2007 **Nu. of pages:** IX(pre text)+88(main body)+5(appendices)

Department: Business **Subfield:** Account And Finance

In The global world, as soon as conditions of the poors have not been changing, this situation getting worse and worse. Like everybody, poors also want to improve their prosperity and to save Money for their future. However, conditions of the developing world do not always let this goal.

The states intending to support of poor people have many applications. By means of these applications, States plan to lessen of proportion unemployment but succesfully practices has been got up to now

The aim of this work is to explain of the failure reasons of the micro finance applications in Kyrgyzstan Republic. There are many opinions about micro finance that is the most succesfully way for supporting of the poor people. This system has been put into practice nearly all over the world and most of establishment and goverment has been supporting this system for interested in poors.

Micro finance credits leads approximaly 30 years in the world and bye means of this long period, it is thought that poor people will calm down in monetary. Transaction of the credit has two sides. Succesful of the micro credit has been measured with return proportion and this sides has been neglected. Thus,the question of if the credit is useful for usershas been neglected. This work is aimed to find answer of this question.

Keywords: Micro Finans, Micro Kredit, Poorety, High Rate, Enterpreneur.

GİRİŞ

Dünyadaki tüm alanlardaki çalışmalar insanoğlunun daha iyi şartlarda yaşamasını sağlamak içindir. Günümüzde hala küresel sayılabilir nitelikteki sorunlardan biri yoksulluktur. Gelişen dünyada yoksulluk, buna paralel olarak işsizlik her ülkenin en başta gelen ve çözümlenmek için sürekli bir arayış içerisinde olduğu konudur. Bu konuda birçok ulusal olduğu gibi uluslararası programlar uygulanmakta ve bu sorunun çözümü için örgütler oluşturulmuş durumdadır. Yoksulluk için önerilen en başarılı uygulama olarak mikro finans uygulaması görülmektedir.

Mikro finans yoksul insanları bulunduğu şartlardan kurtaracak bir kredi türüdür. Kısa vadeli olup faizleri bir az yüksektir. Mikro finans kurumu kredi sağladığı müşterileri ile çok yakından ilgilenmektedir. Uzun vadede bu uygulama yardımı ile yoksulluktan kurtaracağı söz konusu olmaktadır. Bu kredi 1976 yılından Bangladeş,'ten başlayarak bugün nerdeyse tüm dünyada uygulanmaktadır. Mikro finans bir az finansal boyuttan sosyal boyuta yakın bir uygulamadır.

Tezin Amacı ve Yöntemi

Tez çalışmamızda mikro finansın söz konusu sosyal boyuttan incelemeye çalıştık. Sebebi son yıllarda en çok gündem konusu olan bu uygulama geniş bir kitlede uygulanmakta. Hep faydası anlatılmakta ve hep kredi verenler tarafından değerlendirilmektedir. Diğer taraftan o fonları alıp kullananların bu fonları kullandıktan sonraki finansal ve sosyal durumunda nasıl değişiklikler oldu? Araştırmanın amacı bu kredileri kullananların kredi kullandıktan sonraki hayatlarındaki değişiklikleri, kredinin uygulama sırasındaki eksiklikleri ve artıları ortaya koymaktır. Araştırma için yarı biçimsel mülakat yöntemi kullanıldı.

Tezin Metodolojisi

Tezin ilk bölümünde mikro finans ile ilgili temel kavramlar anlatılmaya çalışıldı. Burada mikro finansın yoksulluk için savaştaki en güçlü kural olduğu hakkındaki teorik bilgiler yer almaktadır. Bununla birlikte bu uygulamayı tetikleyen faktörler, ortaya çıkışı ve gelişimi da yer almaktadır. Ondan sonra mikro finans modelleri sınıf halinde teker teker ele alındı.

Modellerden sonra ise prensipler anlatılmaya çalışıldı. Mikro finansın hedef kitlesi ve normal bankacılıktan farkları da yer almaktadır. Yani bu bölümde teorik olarak mikro finansın çerçevesi çizilmiştir.

İkinci bölümde mikro finansın uygulama şekilleri ve dünyadan bazı örneklere yer verildi. Bu bölümde mikro finans sistemi nasıl çalışmakta ve örgütsel yapısı incelenmeye çalışılmıştır. Kısaca özetlemek gerekirse mikro finans sistemi yoksullara yardım amaçlı gruplaştırmak ve grup, dayanışma halinde mücadele etmeyi hedeflemektedir. En çok uygulama alanı bulan Greemen tipi uygulama örnek olarak anlatılmaya çalışılmıştır. Bu uygulamada kredi karşılığında kefalet bir maddiyattan ötürü maneviyata dayanmaktadır. En güçlü silahı grup baskısıdır. Yukarıda değinildiği gibi grup halinde kredi kullanılmaktadır. Grubun kullandıkları kredinin geri ödenmesi böylece bir teminat altına alınmaktadır. Bu bölümde Türkiye’de yeni sayılan mikro finansın gelişim aşamaları, nasıl ve nerelerde uygulamaya başlandığı hakkındaki bilgiler de bulunmaktadır.

Üçüncü bölüm uygulama bölümüdür. Mikro finans ile ilgili araştırma Kırgızistan’ın Celalabad vilayetinde Alabuka bölgesinde yapılmıştır. Kullanılan araştırma tekniği yarı biçimsel mülakattır. Araştırma sırasında karşılaşılan sınırlamalar zamanın darlığı ve kredi kullanıcılarını çoğunun ülke dışında bulunması olmuştur. Bunu dışında araştırmada çiftçilik ile hayvancılık için kredi kullananlara daha çok ağırlık verilmiştir. Oluşturulan mülakat soruları ile mikro finansın artı ve eksiklikleri incelenmiştir. Araştırma katılımcılarının neden başarılı olamadıkları örnekler verilerek açıklanmaya çalışılmıştır.

En son bölümde yapılan araştırma ile ilgili sonuç ve özet bölümü yer almaktadır. Bu bölümde araştırmadan çıkartılan sonuçlar maddeler halinde verilmiştir.

BÖLÜM I: MİKRO FİNANS İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

1.1. Mikro Finans Nedir?

Günümüzde dünyada gelir seviyelerinin düşük olması nedeniyle, teminat olarak gösterecek, bankaların ilgisini çekecek mal varlığı olmayan ve kredi veren bankaların potansiyel müşteri kitlesi dışında kalan grupları desteklemeye yönelik pek çok ülke çeşitli politikaları uygulamaktadır. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde gelir seviyesi düşük ve yoksulluk sınırında veya altında geçimini sağlayan nüfus sayısı küçümsemeyecek rakamlar ile ifade edilmektedir. Bu insanların normal şartlar altında ekonomiye katkıda bulunmaları zordur. Ayrıca bu insanlar Maslow'un ihtiyaç hiyerarşisindeki fiziksel ihtiyaçlarını bile zor karşılamaktadırlar. Günümüzde mikro finans ile mikro kredi aynı terim gibi kullanıldığı göze çarpmaktadır. Aşağıda bu iki terimin tam anlamları açıklanmıştır.

Mikro finansman - düşük gelirli müşterileri hedefleyen krediler, tasarruflar, sigorta, transfer hizmetleri ve diğer finansal ürünlere karşılık gelmektedir.

Mikro kredi - bir banka ya da diğer bir kurum tarafından bir düşük gelirli müşteriye borç olarak verilen küçük miktarda paraya karşılık gelmektedir (www.mikrofinanssturkiye.org).

Mikro finans, dar gelirli insanlara; ihtiyaçlarını karşılayacak, onları üretime sevk edecek düşük meblağlardaki kredilerin temin edilmesi, böylelikle bu kişilerin refah seviyesinin artırılması, diğer taraftan dolaylı olarak küçük değerlerin üretime katılması ile birlikte kişi başına düşen milli gelirin ve ekonomideki büyüme oranının yükseltilmesi amaçlarına hizmet eden ekonomik bir süreçtir (Christen, Lyman, Rosenberg, 2003: 5,6).

Mikro finans, dar gelirli insanların geçimlerini sağlayabilmeleri, kendi işletmelerini kurmaları veya geliştirmeleri için verilen kredilerin ve diğer finansal hizmetlerin (tasarruf hizmetleri, iş geliştirme programları gibi) tümüdür. (www.kedv.org.tr).

Kısaca mikro finans kurumlarının hizmet sunamadıkları veya eksik hizmet sundukları kişilere ulaşarak, finansal hizmetin sunulması olarak tanımlanabilir. Mikro finansmanda amaç, düşük gelirli kişi ya da gruplara etkin bir şekilde erişim sağlayan,

sürdürülebilir ve istikrarlı finansman politika ve programlarının yürütülmesidir. Mikro finansmanın ilgi alanına girebilecek kişiler çoğunlukla kırsal kesimde veya kentsel alanların çevrelerinde yaşayan dar gelirli ailelerdir. Mikro finansmanda hedef kitle genellikle düşük gelirli kadın ve erkekler veya kendi hesabına çalışan mikro girişimcilerdir.

Yoksulluk sınırında veya altında yaşayan insanlar resmi finansal sektör aracılığıyla sağlanan hizmetlere nadiren ulaşabilmektedir. Bu ihtiyaçlarını genelde resmi olmayan yollardan karşılamaktadırlar. İhtiyaç duyulan finansman kaynakları gayri resmi ticari ve ticari olmayan borç verenlerden alınabilir. Böyle finans sağlayıcıları genelde tefecilerdir. Az gelişmiş ülkelerde daha çarpıcı örnekleri görülmektedir. Eski SSCB ülkelerinde “lambard” adı altında bir dükkân şeklinde faaliyet göstermektedir. Ayrıca gazetelerdeki sarı sayfalarda “borç verilir, borç isteyenler” şeklinde ilanlar yer almaktadır. Fakat bu kaynaklar borç sahiplerine çok yüksek faiz oranlarına ve katı şartlar altında mal olmaktadır. Mevduat hizmetleri değişken tasarruflar, kredi birlikleri ve düzensiz ve güvensiz olma eğilimi taşıyan karşılıklı kefalet gibi bir dizi gayri resmi ilişki aracılığıyla sunulmaktadır.

Herkes gibi, yoksul insanlar da finansal hizmetlere her zaman ihtiyaç duyar. İş olanaklarından yararlanmak, ev tamiratları için ödeme yapmak ve okul harçları/tatil kutlamaları gibi mevsimsel harcamaları karşılamak için para biriktirirler ve borç para alırlar. Yine de, yoksul insanlara sunulan finansal hizmetlerde maliyet, risk ve uygunluk anlamında ciddi sınırlamalar vardır. Örneğin borç verenler, genelde krediler üzerinden çok yüksek faiz oranları tahsil ederler. Kredi ile bir şeyler satın almak nakit para ile satın almaktan çok daha pahalıya gelmektedir. Tasarruf ve kredi döngüleri yalnızca belli zaman aralıklarında tasarruf kabul eder ve kredi verirler; verdikleri miktarlar da aynı katı yaklaşımlarla belirlenmektedir ve bu durum genel olarak üyelerinin para kaybetmelerine yol açar. Mikro finansman yoksul insanlara kredi, tasarruf ve diğer temel finansal hizmetlerin sağlanması anlamına gelmektedir. Yoksulluk içinde yaşayan insanlar, herkes gibi, işlerini yürütmek, malvarlığı sahibi olmak, tüketimlerini dengelemek ve risklere karşı kendilerini koruma altına almak için değişik finansal araçlara ihtiyaç duyarlar.

1.2. Mikro Finans Sisteminin Tarihi ve Gelişimi.

1.2.1. Mikro Finans Sisteminin Ortaya Çıkışı.

Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin en çok ilgi duyduğu ve gün geçtikçe uygulama alanı genişleyen mikro finans ilk olarak Prof. Muhammet Yunus tarafından 1973 yılında Bangladeş'te ortaya konmuştur. 1970'li yıllarda ekonomik sıkıntıya giren Bangladeş'te Chitagong üniversitesi profesörü Yunus bir çözüm bulma yollarını aramak için köy hayatını araştırmaya başlar. Yoksulluk ile mücadele eden halk ellerinden gelen işleri yaparak evini geçindirmeye çalıştığını görür. Köyün yoksullarından Safiye Begüm, kendisinin ve çocuklarının geçimini bambu tabure yapıp satarak sağlamaktadır. Ancak tabureyi yapmak üzere bambu kamışlarını alacak hiçbir birikimi ve sermayesi olmadığından, malzemeyi aracıdan borç karşılığı almakta ve bu nedenle yaptığı tabureleri her akşam yine aynı kişiye satmaktadır. Begüm'ün bütün bu işten kazandığı yalnızca 2 centtir, malzemeyi almak için 22 cente ihtiyacı vardır. Bu kadın gibi başka köylüler de ailesini geçindirmek için sabah borç alarak akşama kadar aldığı borcu geri ödeyip, hem kendileri için kazanmaya çalıştıklarını görür. Prof. Yunus onlardan, eğer sermaye kendilerinin olursa ne kadar kazanacağını öğrenir. Tüm köyden küçük sermayeye ihtiyacı olanları tespit eder ve toplam sermaye yoksulları girişimci yapmak için 27 ABD dolarlık sermaye ihtiyacı olduğu ortaya çıkar. Böylece bu sermayeler ile 1976'da kurulan ve bugün 81 ülkede faaliyet gösteren Grameen Bank'ın temelleri atılmış oldu. 1976 yılında bu 42 kişiye ödünç vererek başlanan Grameen uygulaması bugün milyar dolarlarla ifade edilmektedir.

1976 yılında yerel bir bankanın desteği ile deneysel bir köy kredi projesi olarak başlayan kredi uygulamasında, 1979 yılında, Bangladeş Merkez Bankası devreye girmiş ve programın daha geniş bölgelere hizmet etmesi için bazı ticari bankalardan sponsorluk sağlanmıştır (Hashemi, Morshed 1997: 217).

Mikro kredi, esas itibariyle, yoksulları, başkalarına ihtiyaç olmadan, kendi işlerini kurarak iş sahibi olmaya ve gelir getirici bir faaliyetin içerisinde bulunmaya yönelten bir projedir. Bu proje dünyada 110 ülkede uygulanan bir projedir. Prof. Muhammet Yunus tarafından Bangladeş'te uygulanmaya başlatılan ve bugün, Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Avrupa'nın hemen hemen bütün ülkeleri, Güney Amerika, Afrika, Asya ülkelerinin hemen tamamında mikro kredi uygulamaları yapılmaktadır.

Küçük kredi başta ABD ve Avrupa'nın çeşitli ülkeleri dâhil olmak üzere 111 ülkede başarıyla uygulanmıştır. 2003 yılı sonu itibariyle dünyada 58 milyon aile bu imkânlardan istifade etmiştir. Bu sistemin en kötüsü % 98 olmak üzere büyük çoğunluğu % 100 olacak şekilde çok yüksek geri ödeme oranına sahiptir. Bir başka dikkat çekici ve önemli bir nokta ise bugüne kadar mikro krediden yararlananların % 48'i fakirlik sınırının üzerine çıkmıştır. Birleşmiş Milletler tarafından 2005 yılı "Dünya Mikro Kredi Yılı" olarak ilan edilmiştir ve 2015 yılına kadar yoksulluğun, mikro kredi vasıtasıyla %50 azaltılması hedeflenmektedir (Korkmaz, 2004,37).

1.2.2. Mikro Finans Sisteminin Gelişimi.

Herkesin olduğu gibi yoksul insanlar da finansal hizmetlere her zaman ihtiyacı vardır. Örneğin: iş fırsatlarından yararlanmak, ev tamiratları için harcama yapmak ve okul harçları için para biriktirirler veya borç para alırlar.

1950'lerde başlayarak, kalkınma projeleri belirli topluluktan hedef alan sübvans edilen kredi programları ortaya koymaya başlamışlardır. Ama bu sübvans edilen programlar nadiren başarılı olduğu görülmüştür. Kırsal kalkama bankaları sübvans krediler ve zayıf geri ödeme disiplini nedeniyle sermayelerinin ciddi ölçüde erozyona uğramasından yakınmaktayken, fonlar da her zaman yoksul insanlara erişmemiştir. Sonuç olarak, bu fonlar genelde, iyi durumda olan çiftçilerin ellerinde yoğunlaşmıştır.

1970'lerde, Bangladeş, Brezilya ve diğer birkaç ülkede uygulanan deneysel programlar mikro işlere yatırım yapmalarını sağlamak üzere yoksul gruplarına küçük krediler vermişlerdir. Bu tip mikro girişim tipi, bir grubun her bir üyesinin bütün üyelerin geri ödemelerini garanti altına aldığı bir yardımlaşma grubu esasına dayalıydı (www.kedv.org).

1980'ler ve 1990'lar sırasında dünya çapında mikro kredi programları farklı metodolojiler üzerinde gelişmişler ve yoksullara finansman sağlamak konusunda geleneksel düşünceye karşı çıkmışlardır. İlk olarak, özellikle kadınlar olmak üzere yoksul insanların daha iyi programlar içinde mükemmel geri ödeme oranlarının olduğunu ve hatta bu oranların gelişmekte olan pek çok ülkenin resmi finansal sektörlerindeki oranlardan çok daha iyi olduğu ortaya çıkmıştır.

İkinci olarak yoksul insanlar masraflarını karşılamak üzere mikro finansman kurumları tarafından verilen faiz oranlarını ödeme konusunda daha istekli ve daha yeteneklidirler. Bu iki özellik — yüksek geri ödeme ve maliyeti karşılayan faiz oranları - bazı mikro finans kurumlarının uzun dönemli faaliyet göstermelerini ve fazla sayıda müşteriye sahip olmalarını sağlamıştır. Gerçekte kitlesel erişimi, büyük çaplı etkiyi ve finansal sürdürülebilirliği bir araya getiren bir strateji olarak mikro finansmanın vaat ettikleri, kalkınma müdahaleleri arasında bu konuyu benzersiz kılmaktadır (Bilen,2003: 47).

Dünyadaki örnekler baktığımızda bu konuda hizmet veren ilk özel kuruluş Hindistan'daki Bank Dagang Bali'dir. Bu bankayı kuran kişilerin kaba tabiriyle, eskiden "tefeciler" olmaları pek şaşırtıcı değildir. Bunun sebebi, bu insanların dar gelirli insanlara önceden de borç verdiklerinden piyasayı tanımaları ve böyle bir talebin varlığından haberdar olmalarıdır.

Devlet veya sivil toplum örgütlerinin bu alanda yaptıkları çalışmalar önemli olmakla beraber genellikle, kısıtlı imkânlardan ve kaynakların aktarılmasındaki sorunlardan dolayı yetersiz kalmaktadır. Günümüzde, mikro finansman endüstrisi ve kalkınma toplumu, yoksulluğun sürekli olarak azaltılmasının, yoksulluğun çoklu boyutlarının ele alınmasını gerekli kıldığı fikrini paylaşmaktadırlar.

Sonuç olarak mikro finansman herhangi bir ülkenin finansal sisteminin ayrılmaz bir unsurudur. Kapsamlı araştırma sonuçları göstermektedir ki (www.mikrofinansurkiye.org);

- Mikro finans çok yoksul hane halklarının temel ihtiyaçlarını karşılamalarına ve kendilerini risklerden korumalarına yardım etmektedir.
- Düşük gelirli hane halkı tarafından kullanılan finansal hizmetler, hane halkının ekonomik refahının artışı ve girişimlerin istikrarlı büyümesine eşlik etmektedir.
- Mikro finans, kadınların ekonomik girişimlerini destekleyerek güçlenmelerine, cinsiyet eşitliğinin yaygınlaşmasına ve hane halkının refahının artmasına yardımcı olmaktadır.
- Müşterilerin program kapsamı içinde kaldıkları sürenin uzaması ortaya çıkan etkinin kapsamını olumlu yönde belirlemektedir. Ancak bütün bu olumlu

gelişmelere rağmen başvuruların çoğu karşılanamamakta, tahmin edilen kişi sayısının çok altında kişiye hizmet verilmektedir. Ancak yapılan çalışmaların son yıllarda mikro finans müşteri sayısının %25–30 artış gösterdiğini saptamıştır.

Finansman kaynağı temel alınarak yapılan sınıflamada mikro finans aşağıdaki gibi üç kategoriye ayrılabilir (Wisniwski, 1999; 10).

- Tam teşekküllü finansal araçlar; mikro müşteriye önem veren ticari bankalar gibi.
- Tasarrufa dayalı mikro finans kuruluşları; tasarruf ve kredi kooperatifleri ve kredi ayakları üzerinde durabilen köy bankaları gibi.
- Yardımlara dayalı sivil toplum örgütleri; özel mikro kredi programları olan kuruluşlar gibi.

Hem tam teşekküllü, hem de tasarruflara dayalı kuruluşlar kaynaklarının büyük bir bölümünü mevduatları harekete geçirerek oluştururlar. Fakat tam teşekküllü finansal araçların daha geniş fon seçeneği olması nedeniyle diğerlerinden farklıdır. Bunlardan farklı olarak sivil toplum örgütleri, kredilendirmede kullanacakları kaynağı elde etmek için hayır kurumları ve devletten yardım almaktadır (Bilen, 2003: 52).

1.3. Mikro Finans Sisteminin Kuruluş Modelleri.

Şu anda uygulamada bulunan mikro finans sisteminin işleyişini anlamak için “Global Development Research Center, Virtual Library on Micro Credit” koordinatörlerinden Hari Srinivas’ın sınıflandırmasına göre mikro finansman kuruluş modellerini anlatmak daha mantıklı olur. Bu modeller 14 adettir ve aşağıdaki gibi sıralanmaktadır (www.undp.org.tr):

1. Birlik modeli
2. Garanti sağlayan kuruluş modeli
3. Topluluk bankası modeli
4. Kooperatif modeli
5. Kredi Birlikleri modeli
6. Grameen tipi kuruluş modeli

7. Grup modeli
8. Bireysel model
9. Aracı kuruluş modeli
10. Sivil Toplum Örgütü modeli
11. Grup baskısı modeli
12. Rosca (rotating savings and credit associations) Döner tasarruf ve kredi birlikleri modeli
13. Küçük işyeri modeli
14. Köy bankacılığı modeli

1.3.1. Birlik Modeli

Bu mikro finansman kuruluşu modelinde hedef topluluk, kendi içinde bir birlik oluşturarak mikro finansman hizmetleri vermektedir. Topluluklar gençlik grubu, kadın toplulukları olduğu gibi, bir siyasi dini veya kültürel görüş etrafında toplanan kişiler olabilirler ve mikro işletmeler ve diğer çalışma konularında destek verebilirler.

Bazı ülkelerde “birlikler” hukuki dayanağa dayalı olarak bazı imkânlarla da sahip olabilirler. Vergi indiriminden yararlanabilirler, aidat toplayabilirler, sigorta yaptırabilirler. Bu model grup modeline çok benzemektedir.

1.3.2. Garanti Sağlayan Kuruluş Modeli

Geleneksel bankacılıkta bir başka banka garantisini, ticari bankadan kredi sağlanması için gerekmektedir. Mikro finansman sisteminde bu garanti bir başka ticari banka yerine, dışarıdan bir hükümet kuruluşu veya bir hibe veren kuruluş veya benzer kuruluşlarca düzenlenebileceği gibi, içerden üyelerin tasarrufları teminat gösterilerek düzenlenebilir. Sağlanan garanti çerçevesinde kredi doğrudan bir kişiye verilebilir veya oluşturulmuş bir grup yararlanabilir.

Garanti altına alınmış olan fonlar; kredi koşullarının iyileştirilmesi ve sigorta ödemeleri gibi çeşitli amaçlarla kullanılabilir. Çeşitli uluslararası ve Birleşmiş

Milletler Kuruluşları, ulusal kuruluşlar, bankalar ve sivil toplum örgütleri kendi kullandırabilecekleri veya mikro kredi programları başlatmak için başvurabilecekleri, uluslararası ve ulusal garanti fonları oluşturmaktadırlar.

1.3.3. Topluluk Bankası Modeli

Topluluk bankası modelinde tüm topluluğa bir ünite olarak muamele edilir ve yarı resmi veya resmi kuruluşlar oluşturularak, mikro kredi dağıtılır. Bu kuruluşlar genellikle, sivil toplum örgütleri veya diğer organizasyonların yardımları ile oluşturulur ve öncelikle topluluk üyelerini, topluluk bankasının çeşitli finansman faaliyetleri hakkında eğitir. Bu kuruluşların yapılarında, gelir yaratıcı projeler veya tasarruf imkânları olabilir. Çoğu örnekte, topluluk bankaları, aynı zamanda daha geniş topluluk kalkınma programlarının birer parçası olup, finansman imkânını, ana amaç için bir teşvik unsuru olarak kullanmaktadır.

1.3.4. Kooperatif Modeli

Kooperatif; ortak ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçları ve taleplerini karşılamak amacıyla isteğe bağlı olarak bir araya gelen kişilerce oluşturulmuş, ortaklaşa sahip olunan ve demokratik olarak kontrol edilen işletmelerdir. Bazı kooperatifler, üye finansmanı ve tasarruf faaliyetleri gibi konuları da kuruluş amaçları içinde almaktadır.

1.3.5. Kredi Birlikleri

Kredi birlikleri, üyelerce idare edilen ve kendi üyelerine yardımcı olmak üzere oluşturulmuş finansman kuruluşlarıdır. Belirli bir grup veya organizasyonun tasarruflarını birlikte çalıştırmayı kabul eden ve birbirlerine makul faiz oranlarıyla kredi vermek amacıyla bir araya gelen üyelerce organize edilirler. Üyelerin ortak noktaları bulunmaktadır: aynı kuruluştaki çalışabilirler, işçi kuruluşuna üye olabilirler, sosyal bir gruba dâhil olabilirler, aynı toplumda çalışıyor veya yaşıyor olabilirler. Kredi birliği üyeliği, aynı gruba ait tüm insanlara, ırk, din, renk farkı olmaksızın açıktır.

Kredi birlikleri, demokratik, kâr amacı gütmeyen, finansman sağlayan kooperatiflerdir. Her biri üyelerince idare edilirler ve sahiplenirler ve her bir üyenin yöneticileri ve komite temsilcilerini seçmek için birer oyu vardır.

1.3.6. Grameen Tipi Model

Grameen modeli Bangladeş'te Prof. Muhammed Yunus tarafından başlatılan yoksul kesime yönelik kuruluş olan Grameen Bankası modelinden ortaya çıkmıştır. Esas olarak aşağıda anlatılan metot uygulanmaktadır (Hashemi, Morshed, 1997: 146).

On beş, yirmi köy civarında bir bölgeyi kapsayacak şekilde, bir bölge yöneticisi ve birkaç banka çalışanından bir banka ünitesi oluşturulur. Yönetici ve çalışanlar ilk önce köyleri ziyaret ederek yerel ortamı incelerler ve muhtemel müşterileri tespit ettikleri gibi amaçlarını, fonksiyonlarını ve bankanın çalışma şeklini yerel halka anlatırlar. Olası borçlulardan beş kişilik gruplar oluşturulur ancak ilk aşamada sadece ikisi kredi verilmek üzere seçilir. Bir ay süre boyunca grup üyelerinin banka kurallarına uygun olup olmadıkları gözlenir. Grup üyelerinden kredi almış olan ikisi, anapara ve faizi elli haftalık süre içinde ödediği takdirde geri kalan grup üyeleri kredi almaya hak kazanırlar. Bu kısıtlamalar nedeniyle, kişilerin ödemelerinin muntazam olması için diğerlerinin baskısı olmaktadır. Bu durumda grubun ortak sorumluluğu, bir yerde kredinin teminatı görevini yerine getirmektedir.

1.3.7. Grup Modeli

Bu model Grameen, topluluk bankacılığı, köy bankacılığı, grup baskısı modeli gibi modellere benzemektedir. Bu modelde ana felsefe, bireysel olarak hareket edildiğinde karşılaşılan güçlükleri ve zayıflıkları bertaraf etmek için grup olarak hareket ederek, ortak bir sorumluluk ve teminat altına girmektir. Fonlar bireylere değil gruplara aktarılmaktadır. Bireylerin bir araya gelmeleri farklı amaçlara hizmet edebilir: eğitim, ortak pazarlık gücü, baskı grubu oluşumu, vb.

1.3.8. Bireysel Model

Bu modelde mikro krediler doğrudan borçluya verilmektedir. Burada bir grup oluşumu veya geri ödenmenin garanti edilmesi için grup baskısı gerekmemektedir. Bireysel model, birçok durumda "kredi artı" programının bir parçasıdır ve bu programlarda eğitim, beceri gelişimi gibi diğer sosyo-ekonomik hizmetlerde sağlanmaktadır.

1.3.9. Aracı Kuruluş Modeli

Aracı kuruluş modelinde, borçlu ve alacaklı arasında bir aracı kuruluş bulunmaktadır. Burada aracı kuruluş özellikle borçluların kredi bilincine kavuşmasında ve eğitiminde

önemli bir rol oynamaktadır. Örneğin tasarruf programları başlatarak, borç alacakların kredi verilmeye uygun seviyeye gelmelerini sağlamaktadırlar.

Aracılar tarafından geliştirilen bağlantılar, fon sağlama, program bağlantıları, eğitim ve öğretim ve araştırma gibi konuları kapsayabilir. Bu faaliyetler uluslararası seviyeden, ulusal seviyeye, bölgesel seviyeden yerel ve bireysel seviyeye kadar her çeşit seviyede yer alabilir. Aracılar bireysel olabildiği gibi, sivil toplum örgütleri, mikro-kredi programları ve ticari bankalar (devletçe finanse edilen programlarda) olabilir. Borç verenler hükümet kuruluşları, ticari bankalar, uluslararası kuruluşlar gibi kuruluşlar olabilir.

1.3.10. Sivil Toplum Örgütü Modeli

Sivil toplum örgütleri (STÖ) mikro kredi alanında anahtar konumundadırlar. Çeşitli boyutlarda aracılık rolü oynamışlardır. Sivil toplum örgütleri mikro kredi programlarının başlatılmasında ve katılımında aktif rol oynamışlardır. Buna, gerek toplum içinde, gerek ulusal ve uluslararası hibe veren kuruluşlar için de, mikro kredinin öneminin anlaşılmasına yardımcı olmakta dâhildir. Topluluklar ve mikro kredi organizasyonları için kaynaklar ve araçlar geliştirerek gelişmelerini sağlamışlar ve başarılı uygulamaları belirlemişlerdir. Aynı zamanda mikro kredi uygulamaları ve ilkeleri hakkında bilgi temini için imkânlar sağlamışlardır. Bunların içine yayınlar, çalışma grup toplantıları ve seminerler ve eğitim programları girmektedir.

1.3.11. Grup Baskısı Modeli

Grup baskısı borçlularla, proje katılımcıları arasında ahlaki ve diğer bağlantılar yoluyla mikro kredi programlarında geri ödemeyi ve katılımı temin etmeye çalışır. Baskı grupları: borçlu grubun diğer üyeleri olduğu gibi (burada ilk borçlu krediyi geri ödemediği sürece diğerleri kredi alamamaktadır. Dolayısıyla ilk borçlunun geri ödemesi için baskı olmaktadır) topluluk liderleri, (genellikle dışarıdan bir sivil topluluk örgütüne seçilen ve eğitilen) sivil toplum örgütünün kendisi ve bölge sorumluları veya bankalar olabilir. Uygulanan “baskı” geri ödemeyen borçluya sık ziyaretler olabileceği gibi, topluluk toplantılarında isimleri açıklanarak borcunu ifa etmesi istenebilir.

1.3.12. ROSCA (Rotating Savings and Credit Associations) Döner Tasarruf ve Kredi Birlikleri Modeli

Döner tasarruf ve kredi birlikleri, ortak bir fona düzenli katkıda bulunmak üzere bir araya gelen bireylerin, her bir bireye bir seferde toplu para aktardığı bir grup esasına dayanır. Örneğin 12 kişilik bir grup 12 ay boyunca her ay kişi başına 100 ABD \$ toplayabilirler. Her ay toplanan 1.200 ABD \$ topluluğun bir üyesine verilir. Böylece, bu üye diğer üyelere bu düzenli aylık katkılardan borç para verebilir. Sırası gelip toplu parayı aldıktan (gruptan borç aldıktan) sonra tutarı düzenli olarak, sonraki aylık katılımlarıyla geri öder. Toplu parayı kimin alacağına karar vermek oy birliği ile çekilişle veya üzerinde anlaşılan herhangi bir yolla olabilir.

1.3.13. Küçük İşyeri Modeli

“Kayıt dışı sektör” hakkındaki daha önceleri var olan görüş bu sektörde bulunanların sadece hayatını devam ettirmek için, düşük verimlilikle çalışan ve çok düşük katma değer yaratan birimlerden oluştuğu şeklinde idi. Ancak bu görüş değişti ve istihdam yaratmak, gelir arttırmak ve ihtiyaç duyulan hizmetleri sağlamak için; küçük ve orta ölçekli işletmelere daha fazla önem verilmeye başlandı.

Bu tip işletmeler için uygulanan politikalar, genellikle eğitim, teknik tavsiyeler, yönetim ilkeleri ve benzeri destekleme sistemleri gibi doğrudan müdahaleler ile piyasa koşullarına hazırlanmak veya satış imkânları gibi dolaylı müdahaleler üzerinde, odaklanmaktadır.

Bu politikaların ana bileşenlerinden biri de özellikle değişik yapı ve kullanım alanında mikro kredi şeklinde finansmandır. Mikro kredi küçük ve orta ölçekli işletmelere ya doğrudan veya diğer hizmetlerle birlikte daha geniş işletme geliştirme programının bir parçası olarak sağlanmaktadır.

1.3.14. Köy Bankacılığı Modeli

Köy bankaları topluluk temeline dayalı kredi ve tasarruf birlikleridir. Genellikle, kendi imkânlarıyla çalışan ve yaşantılarını geliştirmeye çalışan düşük gelirli 25–50 kişi tarafından oluşturulurlar. Köy Bankasının ilk kuruluş sermayesi dış kaynaktan gelebilir ancak üyelerin kendileri bankayı idare ederler: üyelerini kendileri seçerler, çalışanlarını kendileri belirlerler, kendi kuruluş tüzüklerini kendileri hazırlarlar,

bireylere kredi dağıtırlar, ödemeleri tahsil ederler, tasarrufları toplarlar. Kredileri teminat altındadır. Ancak mal veya gayrimenkul kefaleti ile değil manevi kefaletle: yani grubun, her bir bireyi kredinin arkasında olduğu güven teminatı kefalettir.

Ayrıca, birçok gelişmiş ve gelişmekte olan ülkede, gerek kentsel kesimde gerek tarımsal kesimde çalışan küçük ölçekli işletmeler veya özel girişimciler, çoğu zaman devlet veya uluslararası kuruluşlarca desteklenen özel hibe veya kredi programları çerçevesinde aracı kalkınma bankaları ve ticari bankalarca finanse edilmektedir. Her ne kadar bu tip finansman imkânları yoksul kesime hizmet veren mikro finansman modeline bire bir uymuyorsa da ve aracı olarak hareket eden ticari bankalar ve kalkınma bankaları riayet etmeleri gereken bankacılık kuralları çerçevesinde hareket etmeleri gerektiğinden, küçük ölçekli işletme ve girişimcilere hizmetlerinde bir takım idari ve yasal engellerle karşılaşmalarına rağmen, bu tip finansman imkânları da mikro finansman kapsamında ele alınabilir.

1.4. Temel Mikro Finans Prensipleri

İlk mikro finans prensiplerini Yoksullara Yardım Ve Danışma Grubu (CGAP) ortaya koydu. CGAP, mikro finans uygulaması olarak bilinen yoksul kimselere finansal hizmet erişimi ve genişletilmesi için işbirliği yapan 28 adet kamu ve özel kalkınma kurumunun oluşturduğu bir ortaklıktır. CGAP prensipleri bu 28 üye donör (bundan sonraki bölümlerde donör diye adlandırdığımız finansal fon sağlayıcı kullanılmıştır) kurum tarafından geliştirildi ve onaylandı. Ayrıca bu prensipler 10 Haziran 2004 tarihli G8 Zirvesi'nde liderler tarafından onaylanmıştır (www.mikrofinansurkiye.org). Temel mikro finans prensipler aşağıdaki gibidir.

- **Yoksul kimselerin sadece kredilere değil çeşitli finansal hizmetlere ihtiyaçları vardır.**

Herkes gibi yoksul insanların da uygun, esnek ve bütçelerinin el verdiği ölçüde çeşitli finansal hizmetlere ihtiyacı vardır. Duruma göre, yoksul kimseler sadece kredilere değil aynı zamanda tasarruflara, sigortaya ve para transferi hizmetlerine de ihtiyaçları vardır.

- **Mikro finans yoksullukla savaşmak için güçlü bir araçtır.**

Yoksul insanlar finansal hizmetlere erişebildikleri zaman, para kazanabilirler, kendi varlıklarını oluşturabilirler ve dış etkenlere karşı kendilerini daha iyi koruyabilirler. Fakir aileler günlük yaşam savaşından, gelecek planlamaya geçmek için mikro finansı kullanır: böylece daha iyi beslenme, barınma, sağlık ve eğitim için daha fazla para harcayabilirler.

- **Mikro finans yoksul insanlara hizmet eden bir finansal sistem kurmak demektir.**

Birçok gelişmekte olan ülkede, yoksul insanlar nüfusun büyük bir bölümünü oluşturur. Bununla birlikte bankalar tarafından en az hizmet görenler de bu yoksul kesimdir. Mikro finans sıklıkla marjinal bir sektör, donörlerin, kamu otoritesinin veya sosyal yatırımcıların ilgilenebileceği kalkınma hamlesi olarak algılanır. Mikro finans geniş kitlelere ancak finansal kesimin içine tamamıyla entegre edildiğinde ulaşacaktır.

- **Mikro finansın geniş kitlelere ulaşması için sürdürülebilir yapıda olması gerekir.**

Yoksul insanların çoğu ihtiyaçlarını karşılayacak, kaliteli finansal hizmet alamamaktadır. Bunun nedeni bu şekilde hizmet sağlayacak güçte kuruluşların olmayışıdır. Bu hizmetleri sağlayacak güçlü kuruluşların maliyetlerini karşılayabilecek kadar ücret talep etmesi gerekir. Masrafların karşılanması, donör desteğine ihtiyaç duymadan hedeflenen hacme ve etkiye ulaşmada tek yoldur. Finansal olarak süreklilik sağlayan eden kuruluş uzun vadede hizmetlerine arttırarak devam edebilir. Sürekliliği sağlamak; işlem masraflarını azaltmak, müşteriye daha yararlı hizmetler sunmak ve bankacılık hizmetleri sunulmamış birçok yoksul insana ulaşmak için yeni yollar bulmak demektir.

- **Mikro finans kalıcı yerel finansal kuruluşlar kurmak anlamındadır.**

Yoksul insanlar için sürekli finansal hizmet sağlamak için güçlü yerel mikro finans kuruluşları oluşturmak gerektirmektedir. Bu kuruluşlar yerel birikimleri çekmeye, kredi olarak tekrar kullanıma sokmak ve diğer başka finansal hizmetler sağlamak için gereksinim duyarlar. Yerel mikro finans kuruluşları ve sermaye piyasaları

olgunlaştıkça kamu ve kalkınma bankalarının da dahil olduğu donör ve hükümet finansmanına daha az bağımlık olacaktır.

- **Mikro kredi her zaman soruların cevabı değildir. Mikro kredi her durum için en iyi çözüm yolu değildir.**

Geri ödemek için hiçbir imkânı olmayan yoksul ve aç insanlar kredilerden en iyi şekilde yararlanmadan önce başka desteklere ihtiyaç duyarlar. Birçok durumda, diğer destekler yoksulluk soruna daha etkin çözümler getirebilir;-örneğin; küçük ölçekli bağışlar, iş ve eğitim programları.

- **Faiz oranı tavan değerleri fakir insanların kredi almasını daha da zorlaştırarak onlara zarar vermektedir.**

Birçok küçük ölçekli kredi oluşturmak daha az sayıda fakat daha büyük ölçekli kredi oluşturmaktan daha fazla masrafa yol açmaktadır. Mikro kredi verenler ortalama banka kredi oranlarının üzerinde faiz oranı belirlemedikleri sürece, kendi masraflarını karşılayamazlar. Büyümeleri donörlerden ve hükümetten aldıkları az ve belirsiz para ile sınırlanacaktır. Hükümetler faiz oranlarını düzenledikleri zaman, bu oranları o kadar düşük seviyelerde tutmaktadırlar ki mikro kredi verenler kendi masraflarını karşılayamamaktadır, bu yüzden bu tür düzenlemelerden kaçınılmalıdır. Bununla birlikte, mikro kredi verenler yüksek faiz oranlarını etkin olmayan operasyonların masraflarını kredi alan kişilere karşılatmak için kullanmamalıdır.

- **Hükümetin görevi finansal hizmetleri doğrudan sağlamak değil erişim için uygun ortamı sağlamaktır.**

Hükümetler yoksul insanlara finansal hizmeti teşvik eden ve aynı zamanda birikimleri koruyan politikalar oluşturmalıdır. Hükümetler makroekonomik istikrar sağlamalı, faiz oranı tavan değerleri belirlemekten kaçınmalı ve sürekliliği sağlanamayacak sübvansede edilmiş ve yüksek temerrütlü kredi programlarıyla piyasaları bozmaktan uzak durmalıdır. Aynı zamanda, hükümetler yolsuzlukları sıkı kontrol altına almalı ve mikro finans kurumları için sektör altyapısını destekleyici bir ortam oluşturmalıdırlar. Alternatif fonların uygun olmadığı özel durumlarda hükümet finansmanı sağlam ve bağımsız mikro finans kuruluşları için bir tür garanti oluşturabilir.

- **Bağış niteliğindeki fonları özel sermayeyi tamamlamalı, özel sermaye ile rekabet etmemelidir.**

Donörler mikro finans için bağış, kredi, sermaye türü destekler sağlarlar. Bu tür destekler geçicidir ve mikro finansman kuruluşlarının kapasite oluşturması için kullanılmalıdır. Aynı şekilde yine bu destekler, kredi derecelendirme şirketleri, kredi büroları ve denetim şirketleri gibi mikro finans sektörünü destekleyici altyapıyı kurmada ve örnek uygulamaları desteklemede kullanılmalıdır. Bazı durumlarda ulaşılması zor nüfus söz konusu olduğunda daha uzun dönem donör desteğine ihtiyaç duyulabilir. Donörler, mikro finansı finansal kesimin içine entegre etmeye çalışmalıdırlar. Proje oluşturulmasına ve uygulamasına, uzmanlığı başarılı uygulamalarla kanıtlanmış eksperler kullanarak destek vermelidirler. Donörler, fon desteğine devam etmeden açık performans hedefleri belirlemelidirler. Her projenin donör desteğine ihtiyaç duymadan sürdürülebilirliğini hedefleyen gerçekçi planları olmalıdır.

- **Sağlam kuruluşların ve yöneticilerin eksikliği kritik bir engeldir.**

Mikro finans, sosyal hedeflerle bankacılığı birleştiren uzmanlaşmış bir alandır. Yeterli kapasite ve gerekli sistemler her düzeyde oluşturulmalıdır. Mikro finansa yapılan kamu ve özel yatırımlar sadece paranın transferi değil, bu kapasiteyi gerçekleştirmekte kullanılmalıdır.

- **Mikro finans, performansını ölçtüğü ve açıkladığı zamanlarda en iyi çalışır.**

Mikro finans kuruluşlarına ait standart finansal (örneğin; faiz oranları, kredinin geri ödenmesi ve finansal etkinlik) ve sosyal (örneğin; ulaşılan müşteri sayısı ve onların yoksulluk sınırı) performans göstergeleri olmalıdır. Performans göstergeleri açıklanmalı ve bu bilgiler ışığında donörler, yatırımcılar, denetçiler ve müşteriler masraflarını, risklerini ve kazançlarını değerlendirmelidirler.

1.5. Mikro Finans Uygulamasının Hedef Kitlesi

Mikro finansman uygulamasının hedef kitlesi genel olarak yoksul ve düşük gelirli insanlardır. Bunların içinde hane halklarının kadın reisleri, iş bulamayan işsizler,

emekliler, esnaflar ya da küçük çiftçiler yer alabilir. Belli bir finansal organizasyon için müşteri grubu organizasyonu misyonu ve amaçlarına bağlıdır. Bunları kendi aralarında dört yoksulluk seviyesine indirgenebilir (www.mikrofinanssturkiye.org):

- En yoksullar,
- Çok yoksul,
- Orta derecede yoksul
- Risklere karşı hassas fakat yoksul olmayanlar.

Geri ödeme kapasitesi, karşılıklı uygunluk ve veri uygunluğu bu kategoriler arasında değişse de, bu müşteri gruplarının finansal ihtiyaçlarını sürdürülebilir bir şekilde karşılamak için yöntemler ve operasyonel yapılar geliştirilmiştir.

Karşılıklı temelli kredi, ödeme hizmetleri ve kredi kartı hesapları da dâhil olmak üzere daha resmi ve genel olan finansal hizmetler orta derecede yoksul olan gruba uygun olabilir. Aşırı ve orta derece yoksul olan kişiler için finansal hizmetler ve dağıtım mekanizmaları grup yapılarını ya da karşılıklı ve kredi analizinin daha esnek formlarını kullanıma açabilir. En yoksul kesimlere hizmet etmek daha sorunludur (ve pek çok finansal hizmet sağlayıcıları için imkânsızdır), fakat–Bangladeş Kırsal Gelişim Komiteleri Programı (IGVGD) – bu gruplar için ekonomik faaliyet ve finansal hizmetlere erişim yollarını açmıştır.

Belirli bir finansal hizmet sağlayıcısı için müşteri grubu temel olarak misyonu, kurumsal forumu ve metodolojisi tarafından belirlenmiştir. Yoksullara hizmet sağlayan bankalar genelde sadece orta derece yoksul gruplara erişmeyi hedef alırlar. Kredi birliği müşterileri ise orta derecede yoksul ile hassas fakat yoksul olmayan grupları kapsar, hâlbuki bu bölge ve kredi birliğinin tipine göre değişiklik göstermektedir. STK'lar, gayri resmi tasarruflar ve kredi grupları ve topluluk tasarrufları ve kredi dernekleri yüksek çaplı müşteri profillerine sahiptirler. Mikro Bankacılık Bültenine rapor veren mikro finansman sağlayıcılarının 150'den fazlası, orta derece fakir olanlara borç verme eğilimindedir.

Krediye olan erişim yoksul insanların ekonomik fırsatlardan faydalanmalarını sağlamaktadır. Artan kazançlar hiçbir şekilde otomatik olmazken, müşteriler gideren

artan bir şekilde güvenli kredi kaynaklarının iş faaliyetlerini planlama ve geliştirme konularında bir temel sağladığını göstermektedir. Pek çok çalışma programlara katılan ve programlarda kalan kişilerin katılmayanlara oranla daha iyi ekonomik koşullara sahip olduklarını göstermekte ve programların bu geliştirmelere katkıda bulunduğuna işaret etmektedir. Az sayıda çalışma ayrıca uzun dönemler içerisinde pek çok müşterinin yoksulluktan kurtulduğunu da göstermiştir.

Finansal hizmetler hassasiyeti azaltarak ve kazanç/tasarrufları artırarak, yoksul hane halklarına “günü kurtarmaktan” “gelecek için plan yapmaya” geçiş için olanak sağlamaktadır. Hane halkları daha uzun dönemler için daha fazla sayıda çocuğu okula gönderebilmekte ve çocuklarının eğitimi için daha fazla yatırım yapabilmektedirler. Finansal hizmetlerden elde edilen artan kazançlar daha iyi beslenmeyle ve sonuç olarak daha düşük hastalık oranlarına ulaşmalarını sağlayan daha iyi yaşam koşullarıyla sonuçlanmaktadır. Artan kazançlar ayrıca müşterilerin ihtiyaç duyulduğu zaman sağlık bakım hizmetlerini ödeyebilecekleri anlamına gelmektedir, böylece de sağlık hizmetleri olmadan devam etmemekte ya da sağlıkları ciddi anlamda kötüleşene kadar beklemeden yaşayabilmektedirler.

Mikro finansman programları genelde yoksul kadınları hedef almaktadır. Finansal hizmetlere sadece kadınlar vasıtasıyla erişim sağlayarak – kadınları krediler konusunda sorumlu kılarak, geri ödemeyi kadınlar vasıtasıyla garanti altına alarak, kadınlar için tasarruf hesapları sağlayarak-mikro finansman programları hane halklarına ve toplumlara ciddi bir mesaj göndermektedir. Pek çok niteliksel ve niceliksel çalışma finansal hizmetlere olan erişimin kadınların aile ve toplum içinde statülerinin gelişmesine nasıl yardımcı olduklarını göstermiştir. Kadınlar daha iddialı ve daha kendine güvenir bir hale gelmiştir. Kadının hareketliliğinin ciddi ölçüde kısıtlı olduğu bölgelerde, kadınlar daha görünür hale gelmiş ve kamusal alanda kendilerini daha güvenle ifade etmeye başlamışlardır. Kadınlar arazi ve ev dahil olmak üzere malvarlıklarına sahip olmuşlar ve karar verme mekanizmalarında daha güçlü roller edinmişlerdir. Pek çok senedir devam etmekte olan bazı programlarda, kadınlara karşı şiddetin düştüğü bile gözlemlenmiştir.

Finansal hizmetlere olan erişim yoksul insanların ekonomik koşullarının geliştirilmesi için olasılıklar sağlasa da, bazı durumlarda müşterilerin daha kötü durumlara düştükleri

olmuştur. Kötü yönlendirilmiş krediler çok fazla borçlanılmasına sebep olabilir. Yoksulların koşullarını geliştiren sürdürülebilir finansal hizmetler açık bir sürdürülebilirlik vizyonuna, dikkatli program tasarımına, verimli operasyonlara ve daha da önemlisi müşterilerin ihtiyaçlarını anlama ve karşılama konularında sürekli olarak çaba gösterilmesine dayanmaktadır.

Tipik mikro finans müşterileri, yani hedef kitlesi yukarıda belirttiğimiz gibi resmi finans kuruluşlarına erişim olanağı bulunmayan düşük gelirli kişilerdir. Mikro finans müşterileri, normalde, genellikle kendi evinde çalışan serbest meslek sahibi girişimcilerdir. Kırsal alan ve bölgelerde, genellikle küçük çiftçiler ve gıda işleme ve küçük esnaflık gibi düşük gelir getiren faaliyetlerle işigal eden kişilerdir. Kentsel alan ve bölgelerde ise, mikro finans faaliyetleri daha çeşitlidir ve dükkân sahipleri, hizmet sağlayıcılar, zanaatçılar, seyyar satıcılar, vb. gibi grupları kapsar. Mikro finans müşterileri, yoksullar ya da yoksul olmayan ve oldukça istikrarlı bir gelir kaynağı bulunan, fakat korunmasız olan kişilerdir.

Pek çok sebeple, geleneksel resmi finans kuruluşlarına erişim olanağı ile gelir düzeyi arasında ters orantı vardır: ne kadar yoksulsanız bu finans kuruluşlarına erişim olanağınız o kadar düşüktür. Öte yandan, büyük olasılıkla, ne kadar yoksulsanız, gayri resmi finansal düzenlemeler o kadar pahalı veya külfetli olacaktır. Ayrıca, gayri resmi finansal düzenlemeler belirli finans hizmeti gereksinimlerine uygun olmayabilir ya da sizi bir şekilde dışlayabilir. Bu dışlanmış ve yeterince hizmet alamayan pazar kesiminden bireyler de mikro finans müşterileri olurlar.

Mikro finansın kapsamına giren hizmet tipleri kavramını genişlettiğimizde, mikro finans müşterilerinin oluşturduğu olası pazar da genişler ve büyür. Örneğin, mikro kredinin pazar alanı ve kapsamı, çeşitli farklı tiplerde tasarruf ürünleri, ödeme ve havale hizmetleri ve çeşitli sigorta ürünlerini içeren daha zengin ve çeşitli bir finans hizmetleri dizisine göre çok daha sınırlı olabilir. Örneğin, çok yoksul çiftçilerin çoğu ödünç almak istemeyebilirler ve bunun yerine, kendi günlük yaşam ve geçim gereksinimleri için harcadıkları birkaç aylık bir süre içinde, tarımsal mahsullerini ve bu mahsullerin getirilerini korumak ve muhafaza etmek için daha emin bir yer tercih ederler.

1.6. Mikro Finans Kuruluşları

Çok basit bir şekilde tanımlarsak, mikro finans kuruluşu, çok yoksullara finans hizmetleri sunan bir kuruluştur. Mikro finans kuruluşlarının (MFK) çoğu, düşük gelir düzeyindeki nüfusun belirli kesimlerine yardım etmek amacını güden sivil toplum örgütleri ve kuruluşlarıdır. Bu kuruluşların hemen hemen tümü mikro kredi verirler ve genel olarak kamudan değil, sadece bu kredilerin borçlularından küçük miktarlarda tasarrufları geri alırlar. Mikro finans endüstrisinde, mikro finans kuruluşu terimi, bu tip hizmetleri vermek amacıyla kurulmuş çok değişik ve farklı kuruluşları anlatmak amacıyla kullanılmaktadır: örneğin, sivil toplum örgütleri, kredi birlikleri, kooperatifler, özel ticaret bankaları ve banka dışı finans kuruluşları (bazıları sivil toplum örgütlerinden özel imtiyazlı kuruluşlara dönüşmektedir) ve devlet bankalarının belirli bölümleri gibi. (www.microfinansgateway.org)

“Mikro finans kuruluşu” denilince çoğumuzun aklına ilk gelen izlenim, mikro finans kuruluşlarının bir finansal sivil toplum örgütü, yani hemen tamamen ve sadece finans hizmetleri vermek amacını güden bir sivil toplum örgütü gelir. Çoğu durumda, mikro kredi sivil toplum örgütlerinin genel kamudan tasarruf mevduatı toplamalarına izin verilmez. Birkaç yüz sivil toplum örgütünden oluşan bu grup, bütün dünyada önce mikro kredinin, daha sonra da mikro finansın gelişmesini sağlamıştır. Bunların çoğu, genellikle ve yaygın olarak “en iyi uygulama” kuruluşları olarak anılan bir grubu oluşturur. Bir başka deyişle, ekonominin yoksul sektörlerine devamlı ve sürdürülebilir bir esasta ulaşmalarına olanak sağlayan etkin ve verimli yolları yaratan en yeni kredilendirme tekniklerini kullananlar.

Mikro kredi veren sivil toplum örgütlerinin büyük kısmı, belki de çoğunluğu, pek çok başka finans-dışı kalkınma ve geliştirme faaliyetleriyle de uğraşmaktadırlar ve bunların esas olarak finans kuruluşu olduğu tezi bile onların saçlarını diken diken etmeye yeter. Buna rağmen, endüstri perspektifiyle bakıldığı takdirde, bunlar yoksullara finans hizmetleri vermekle de iştigal ettiğinden dolayı, bunları mikro finans kuruluşları olarak adlandırıyoruz. Aynı durum, mikro finans hizmetleri veren az sayıda ticaret bankası için de geçerlidir. Bizim amaçlarımızla, bunların varlıklarının sadece küçük bir kısmı yoksullara finans hizmetleri sunmaya ayrılmış olsa bile, bu tip ticaret bankalarını da mikro finans kuruluşları olarak adlandırılmaktadır. Her iki durumda da, bu endüstride

insanlar mikro finans kuruluşundan bahsettiklerinde, aslında sadece o kuruluşun mikro finans hizmeti sunan kısmına veya bölümüne atıf yapmaktadırlar.

Ancak kendilerini mikro finans işinde gören ve yeniden şekillendirilen ve derinleştirilmiş finans sektöründe kesinlikle bir rol oynayacak olan başka kuruluşlar da vardır. Bunlar, mahalli topluma dayanan finansal araçlardır. Kredi birlikleri ve inşaat kooperatifleri gibi bazıları üyelik bazlı kuruluşlardır. Diğerleri ise mahalli girişimciler veya belediyelerin sahip olduğu ve yönettiği kuruluşlardır. Bu kuruluşların müşteri tabanı finansal sivil toplum örgütlerinin müşteri tabanından daha geniştir ve onlar da kendilerini resmi finans sektörünün bir parçası olarak görmektedirler. Ülkeden ülkeye farklılık arz etmesine ve bu kuruluşların finansal sivil toplum örgütleri kadar pazara ulaşmak gibi bir amacı olmamasına rağmen, yoksul insanların çoğu bu tip kuruluşlara erişim olanağına sahiptir (International Financial Corporation, , 2003, İstanbul).

1.7. Klasik Bankacılık ile Mikro Finans Arasındaki Fark

Aslına bakıldığında MFK da klasik bankalar gibi halka kredi verir. Ama uygulamada ve kredi kullandırma amaçlarında mikro finans uygulaması, klasik bankacılığın hemen hemen tersidir. Klasik bankaların her ne kadar yoksulları destekleme amaçlı programları olsa bile ilk önce kar maksimizasyonu söz konusudur. MFK ise fakirlere finansal hizmet sunmak ve onları desteklemek ilk amaçlarıdır.

Mantık olarak klasik bankacılık “ne kadar fazlaya sahipsen o kadar daha fazla kredi alabilirsin” prensibine dayanır. Bir başka ifadeyle, çok az veya hiçbir şeye sahip değilsen, hiç kredi alamazsın. Bunun sonucu olarak, dünyadaki nüfusun yarısından fazlası klasik bankaların finansal desteklerinden yoksundur (Aziz AKGÜL,2003,19).

Mikro finans kuruluşları, kredinin bir insanlık hakkı olduğu inancına dayanarak oluşturulmuş olup, hiçbir şeye sahip olmayan fakir insanlar kredi alırken en yüksek önceliğe sahiptir.

Mikro finans metodolojisi, şahsın sahip oldukları varlıkların değerlendirilmesine dayanmayıp, şahsın geleceğe dönük çalışma azmi ve potansiyelinin değerlendirmesine dayanır.

Mikro finans kuruluşları, en fakir olanlar da dahil olmak üzere bütün insanların sınırsız kabiliyetlerle donanmış olduklarına inanırlar.

Klasik bankalar, şahısın halen sahip oldukları varlıkları dikkate alır. Mikro finans kuruluşları ise, insanların sahip olduğu ve açığa çıkarılmamış potansiyellerini dikkate alır.

Klasik bankaların ana amacı, kârın azamileştirilmesidir. Ancak mikro finans kuruluşlarının ana amacı; karlı ve mali açıdan sürdürülebilir bir duruma sahip olurken, özellikle fakirin fakiri kitleye finansal hizmetler sunarak fakirliğin azaltılmasıdır. Mikro finans kuruluşlarının bu amacı ekonomik ve sosyal vizyonun bir karışımıdır.

Klasik Bankalar kredilendirmede erkekler üzerinde yoğunlaşırken Mikro finans kuruluşları ise kadınlara en yüksek önceliği verir.

Mikro finans kuruluşları fakir kadının kendi varlıklarını artırmak suretiyle statüsünün yükseltilmesi için çalışırlar.

Mikro finans kuruluşları borç alan ve veren arasında bir kanuni araç yoktur. Klasik bankacılık sisteminin aksine fakirlere yönelik mikro finansmanda icra veya mahkeme süreci uygulanmaz.

Mikro finans kuruluşları kredi alan ve veren arasındaki münasebetlerde dışsal bir destek veya katılım yoktur.

Klasik bankacılıkta ise vadesinde tahsil edilemeyen krediler için “cezalandırma” yolu takip edilir. Hâlbuki mikro finans kuruluşlarında kredi alan fakirler bir mikro kredi otobanına çıkarılır ve hayatlarını idame ettirebilmeleri için onların daima orada kalmalarını sağlayacak karşılıklı anlayışa dayanarak tedbirler alınır.

Mikro finans kuruluşları, kredisini ödeme güçlüğü içerisine girmiş veya zamanında kredisini ödeyemeyen fakirlerin kredilerini yeniden yapılandırarak onların üretken olmaya ve böylece hayatlarını daha iyi şartlarda devam ettirmelerine imkan sağlar.

Klasik bankacılıkta müşteriler zor duruma girdiklerinde verdikleri paralar için endişeye kapılırlar. Mikro finans kuruluşları ise, böyle durumlarda fakirlerle daha yakından

ilgilenerik ve borç alanlara yardım etmek için daha fazla çalışarak onların mikro kredi otobanın üzerine tekrar çıkarılmalarını sağlarlar.

Klasik bankacılıkta borç alanlar sıkıntıya veya ödeme güçlüğüne girdiğinde, kredi üzerinde faiz yürütülmesi durdurulmamaktadır. Bunun sonucu olarak tahakkuk ettirilen faiz bazen anaparanın birkaç misli olabilir. Ancak, mikro finans kuruluşlarında bu durum söz konusu olamaz. Ödenecek faiz önceden belirlenen bir maksimum miktarı aşamaz.

BÖLÜM II

MİKRO FİNANS SİSTEMİNİN DÜNYA UYGULAMALARINDAN ÖRNEKLER

2.1. Mikro Finans Alanındaki Dünya Uygulamaları

Dünyada mikro finans uygulaması ile yoksul kesimlerin finansmanında çeşitli mikro finans modelleri uygulanmaktadır. Grameen Bankası tipi mikro kredi uygulaması, dayanışma grupları aracılığıyla mikro kredi hizmetlerinin sunulması, köy bankacılığı yöntemi, tasarruf ve kredi kooperatifleri aracılığı ile finansman söz konusu uygulamanın önde gelenleri arasında yer almaktadır (Fisher, Sriam, 2002:104).

Hangi sistem aracılığıyla uygulanırsa uygulansın, mikro finans hizmetlerinin sunulmasında grup yönteminin en başarılı yöntem olduğu görülmektedir. Zira söz konusu sistemlerin birçoğu grup yöntemini esas alarak faaliyette bulunmaktadır (Hashemi, Morshed, 1997: 217).

Mikro finans uygulamalarında grup oluşumu büyük önem taşımaktadır. Yoksul insanların tek başlarına olduklarında kendilerine duydukları güvensizlik ve tehlikeye açık olma hissi, grup oluşumu yoluyla giderilmekte, ait olma hissini oluşturacağı güven unsuru bireyler açısından itici bir güç olmaktadır. Yoksul bireyler tek başlarına davranışlarında belirsiz ve değişkendir. Ancak grup üyeliği, grup desteği ve grup baskısı sağlanırken, davranış biçimlerini düzeltip kredi müşterisini daha güvenilir bir hale getirmektedir (Korkmaz, 2004,51).

Mikro finans alanındaki dünya uygulamalarını temelde iki başlık altında ele almak mümkündür. Bunlar (Yunus,2003;23):

- Grameen tipi mikro kredi uygulamaları,
- Yardımlaşma grupları esasına dayalı yöntemdir

2.2. Grameen Tipi Mikro Finans Uygulaması ve Bangladeş Örneği

2.2.1. Grameen Bankasının Gelişimi

Grameen Bankası' nın temelleri ilk olarak 1976 yılında, Chitagong Üniversitesi öğretim üyesi olan Prof. Muhammed Yunus tarafından atılmıştır. Ülkenin 1970' li yıllarda içinde bulunduğu zor ve kötü koşullar, ekonomi bölümü öğretim üyesi Yunus'u bir çıkış yolu bulmak üzere araştırmaya yöneltmiştir (Hashemi, Morshed, 1997: 217). 1973 yılında ülkeyi içine düştüğü yoksulluk ve sefalet pençesinden kurtarmak üzere araştırmalara başlayan Muhammed Yunus çalışmalarını özellikle köylerde yürütmüştür. Muhammed Yunus'un ilk izlenimleri, nüfusun büyük kısmını oluşturan, buna karşılık hiçbir söz hakkı ve güvencesi bulunmayan kadınların, ailelerini geçindirmek amacıyla büyük bir sömürü ile karşı karşıya kaldıkları şeklindedir (Yunus, 2003: 13–15).

Prof. Yunus'un kendi üniversitesinin yakınlarındaki köylerden Cobra'da yaptığı araştırma sırasında görüştüğü yoksullar ve onların içinde bulunduğu durum ve buna ilişkin olarak Prof. Yunus'un ortaya koyduğu çözüm önerisi, bugünkü Grameen tipi kredi uygulamasının temelini oluşturmuştur (Hashemi, Morshed 1997: 217).

1980'li yıllara gelindiğinde ise proje uluslar arası çapta ilgi uyandırmaya ve bağış kuruluşlarından da yardım almaya başlamıştır.

Mikro finans uygulamasında hedef kitle yüksek işlem maliyeti ve risk faktörü gibi nedenlerle geleneksel finans sisteminin dışında kalan kesimdir (Hardy, Holden, Prokopenko, 2002: 5). Bu temel özelliğin yanı sıra Prof. Yunus özellikle kırsal kesimde yaşayan kadınlar üzerinde yoğunlaşmıştır. Erkek egemen ve tutucu bir toplum olan Bangladeş'in bilhassa kırsal kesimlerinde yaşayan kadınların toplumsal hayatta pek söz sahibi olmamaları ve buna karşın ailelerini geçindirmek için sergiledikleri güçlü, güvenilir ve bir o kadar da çaresiz yapı, hedef kitlenin kadınlar olmasında büyük rol oynamıştır. Prof. Yunus'a göre kadınlar, kendi ailelerinin ekonomik durumunu iyileştirmek amacıyla kendilerine sunulan fırsatları daha kolay ve samimi bir biçimde yakalamakta ve ellerine geçen bu fırsatı, kendilerine duyulan bu güveni sarsmamak amacıyla en verimli şekilde değerlendirmektedirler (Hashemi, Morshed, 1997: 217).

2.2.2. Grameen Bankası'nın Yönetsel Yapısı

Grameen kredi projesi, 1983 tarihinde çıkarılan bir tüzük ile yasal olarak kurulan bir banka haline gelmiştir. Tüzüğe göre Grameen Bankası döviz işlemleri dışında her türlü bankacılık faaliyetlerini yürütebilmektedir. Kuruluşundaki en ilgi çeken özellik bu bankaya verilen işletme özgürlüğüdür. Merkez Bankası'nın uyguladığı denetim çok azdır.

Bankanın işlemleri merkez ofis tarafından denetlenir. Bölge ofisleri, alan ofisleri, şubeler, merkezler ve gruplar ise merkez ofise bağlı olarak faaliyet gösteren alt birimlerdir.

Gruplar, sistemin çekirdeğini oluşturur ve her grup beş üyeden meydana gelir (Harper, 2002: 171). Altı grup bir araya gelerek bir "merkez" altında birleşir. Şubelerdeki alan personeli "banka çalışanları" olarak tanımlanmaktadır. Her bir banka çalışanı yaklaşık altı merkezden yani iki yüz üyeden sorumludur. Her alan ofisi yaklaşık on şubeyle ilgilenir. Bankanın programları şubeler tarafından uygulanır. Şubeler, bankanın müşterilerinin seferberliği, denetimi ve gelişiminden sorumludur. Ortalama olarak her şube kırk merkezden sorumludur. Mevcut bir şubenin yakınlarındaki bir köyde yeni bir şube açılır. Bu şubeye bağlı merkezlerin ve üyelerin sayısı arttıkça şube personeli de artırılır. Bu şubelerin sayısı arttıkça yeni bir alan ofis, alan ofislerin sayısı arttıkça da yeni bir bölge ofisi açılır. Yönetim kapasitesi bu şekilde sürekli büyüme modeline göre yapılandırılmıştır (Hashemi, Morshed, 1997: 221).

Banka personeli çoğunlukla gençlerden oluşmaktadır, çalışan personelin yaş ortalaması 22'dir. Alan personelinin performansı büyük ölçüde bankaya karşı bağlılığına, iş kapasitesine ve sadakatine bağlıdır. Bütün görevliler bankanın iş görenidir ve eğitim politikaları bu bağlılığın geliştirilmesi için oluşturulmuştur. Banka çalışanına yönelik sıkı bir teşvik sistemi uygulanmaktadır. Grameen Bankası personelinin en önemli özelliği, bankaya olağanüstü bağlılığı ve çabalarıdır.

Her daldaki merkez liderleri için de yıllık bir atölye sistemi geliştirilmiştir. Merkez liderleri yılda bir kez bir haftalığına bir araya gelerek sorunları tartışmaktadırlar. Bu görüşmeler sırasında birbirleri ile görüş alışverişinde bulunurlar, birbirlerinin bilgi birikimi ve tecrübelerinden yararlanırlar. Yılda bir kez yapılan "ulusal atölye" uygulamaları halen sürmektedir.

2.2.3. Grameen Bankası'nda Kredi Verme Esasları

Grameen Bankası'nda kredi verme politikası geleneksel bankacılık sisteminden tamamen farklıdır. Bu sistemde kredi alacak kişiler bankaya gitmezler, onları banka belirler ve kredi vermek için çaba gösterir.

Yine geleneksel sistemden farklı olarak kredi verme teminata bağlı değildir. Bu sistemde kâğıtlara değil insana güven esastır.

Grup sistemi zaten yapısı gereği kredi veren açısından en iyi teminattır, bu sistemde grupta yer alan her üye birbirini denetler. Kredilerin geri dönüş oranının %98 gibi oldukça yüksek olması, grup sisteminin bir sonucu olarak değerlendirilmektedir (Hashemi, Morshed, 1997: 218).

Grup sistemi yalnızca geri ödemeyi kolaylaştırmaz aynı zamanda ortak sosyal ve ekonomik faaliyetlerin gerçekleştirilmesi bakımından uygun zemini hazırlar. Müşterilerin ellerinde ne kadar birikim olduğunu göstermeleri gerekir. Ticari banka ise bireye önce ne kadarlık bir teminatı olduğunu sorar. Geleneksel bankacılık faaliyetleri kredi alışkanlıklarını güvene değil güvensizliğe dayandırır ancak Grameen'de kredi güven anlamına gelir.

Grameen Bankası bazı grupları hedef kitle olarak tanımlamıştır. Genel prensip olarak bu grupta yer alan herkes kredi alma hakkına sahiptir. Ancak "topraksız" ve "varlıksız" kimseler hedef kitleyi oluşturur (Hashemi, Morshed, 1997: 218). Yarım dönüm araziye sahip olan kimseler "topraksız" olarak nitelendirilir. Bütün varlıkların değeri, o bölgede yer alan orta türde bir arazinin değerini aşmayan kimseler ise "varlıksız" olarak değerlendirilmektedir.

Banka bu tür nüfusa sahip olan bölgeleri saptar ve kademeli bir biçimde çalışmalarını bölgeden bölgeye genişletir. Grameen Bankası'nın faaliyetleri ülkenin her bölgesinde aynı anda başlamamıştır. Genişleme bölgeden bölgeye kademeli olarak gerçekleştirilmiştir.

Alan ofisleri yaptıkları araştırma neticesinde, hedef kitlenin yoğun olarak bulunduğu yerlerde, civarda bankacılık hizmetleri sunan ticari bir bankanın da bulunması koşuluyla şube açılacak yerleri tespit ederler. Bunun ardından otomatik olarak gerçekleşen Merkez Bankası izni alınır ve yeni bir şube açılır. Her bir şube ortalama

olarak 4 km çap içerisinde bulunan 25 köye hizmet vermektedir. Şubenin açılmasının hemen ardından hedef kitleye yönelik tanıtıcı toplantılar düzenlenir (Korkmaz, 2004: 55)

Bu toplantılarda Grameen Bankası'nın amacı, borçluların hakları ve yükümlülükleri, kredi koşulları gibi temel konular anlatılır. Bu tanıtım toplantılarının ardından isteyen bireyler grup oluşturabilirler.

Bangladeş'te hedef kitle oldukça geniştir. Kaynakların da sınırlı olması nedeniyle kredi verilirken "topraksız" ve "varlıksız" tanımının dışında, bir takım kriterlere daha bakılmaktadır. Bu kriterler çerçevesinde öncelik tanınan kesimler şunlardır:

- Kadın aile reisleri (dul ve eşlerinden boşanmış olanlar)
- Hiç arazisi olmayan aile bireyleri
- Yalnızca evi olan ancak toprağı olmayan bireyler

Kredi verilirken ayrıca kişilerin bakmakla yükümlü oldukları çocuk sayısı ve başka herhangi kurum, kuruluş veya dernekten yardım alıp almadıkları gibi hususlarda dikkate alınmaktadır.

Her grup 5 kişiden oluşur. Gruptaki ilk üye banka görevlisi tarafından belirlenmektedir. Belirlenen bu birinci kişi, daha sonra belirleyeceği, kendi kafa yapısına uygun ve güvenilebileceğı dört kişiyle beraber bir grup kurar. Bu grubun üyelerinin kredi koşullarına uygun olup olmadığı, şubeler tarafından genel olarak değerlendirilir ancak üyelere herhangi bir belge ya da teminat istenmez. Grubun, kendi içinde gereken denetimi sağlayacağı esastır (Hashemi, Morshed, 1997: 218).

Altı grup bir araya gelerek bir merkezi oluşturur. Her merkez ortak bir mekânda, haftanın belirli gün ve saatinde bir araya gelir ve toplantı yapar. Bir üye birden fazla gruba üye olamaz ve bir grubun üyeleri arasında kan bağı olması kabul edilmez. Bir grubun üyeleri aynı zamanda aynı köyden olmalı ve başka kredi kuruluşlarına borcu olmamalıdır. Bu noktalara büyük özen gösterilmektedir. Grup kurulduktan sonra üyeler arasında disiplin oluşturma çalışmaları başlatılır.

İlk yedi gün boyunca her gün olmak üzere, kredi alma koşulları, borçluların hak ve yükümlülükleri, geri ödeme esasları ve benzer konuların anlatıldığı toplantılar düzenlenmektedir.

Bu süreçte her grup bir başkan ve sekreter seçer. Grup başkanının, üyeleri arasında toplantılar yapma, tahsilâtları gerçekleştirme, borç tekliflerini bildirme, grubun bankadaki fonunu işletme gibi sorumlulukları bulunmaktadır. Her merkezin, merkez şefi adında bir lideri bulunmaktadır. Merkez şefi, gruplarını bir araya toplayarak haftalık toplantılar düzenler, tahsilât yapar ve kredi tekliflerini şubelere bildirir (Korkmaz, 2004: 55).

2.2.4. Grameen Bankası'nda Kredi Türleri

Grameen Bankası'nda dört tür kredi verilmektedir. Bunlar:

- Genel kredi,
- Ortak girişim kredisi,
- İskân kredisi,
- Teknoloji kredisidir.

Grameen sisteminde en yaygın olarak verilen borç türü, Genel Kredi olarak adlandırılan borç türüdür. Burada üyelere kendilerine gelir getirecek herhangi bir ekonomik faaliyette bulunmaları için kredi verilir. Buradaki en önemli husus bankanın, kredinin hangi ekonomik faaliyetler için kullanılacağına asla müdahale etmemesidir. Faaliyetin seçimi tamamen borçluya aittir. Banka, kırsal kesimde yaşayan kişilerin sahip oldukları en büyük becerinin hayatta kalma becerisi olduğunu ve bu doğrultuda hangi faaliyetler ile geçimlerini sağlayacaklarını yine kendilerinin en iyi bildikleri düşüncesiyle hareket eder.

Ortak Girişim Kredileri ise grup olarak alınan kredilerdir ve bireysel bazda verilmez. Genellikle büyük yatırımlarda kullanılır. Bu kredi türünde üyeler krediyi ortak olarak alırlar ve faaliyet neticesinde elde edilen gelir de kendi aralarında paylaşırlar. Ancak bu tür krediler, genel kredilere göre daha az başvuru edilen kredi türüdür.

Banka tarafından verilmekte olan üçüncü kredi türü de İskan Kredileridir. Grameen projesi bir önlemler paketidir ve en temel amaçlardan biri üyelerin yaşam standartlarını yükseltmek ve hijyen sağlamaktır. Üyelerin daha iyi evlerde ve daha iyi standartlarda yaşamalarını sağlamak projenin en önemli parçasını oluşturur. Bu nedenle ayrıca bir iskân kredisi uygulaması getirilmiştir. İsteyen üyeler bu krediden yararlanarak malzemeler ile evlerini daha iyi hale getirebilirler.

Grameen Bankası tarafından verilen dördüncü kredi türü ise teknoloji kredileridir (Hashemi, Morshed,1997: 220). Söz konusu krediler oldukça büyük yatırımları içerir. Bireysel nitelik taşımaz, gruplara veya merkezlere verilir. Uygulamada daha çok, en az merkez düzeyinde verilen krediler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Grameen Bankası tarafından verilen merkezi kredilerin haricinde, bireylere ortak grup fonundan da kredi verilebilmektedir ancak bunlar daha ikincil niteliktedir. Genellikle, bankadan kredi alan üyenin yaptığı faaliyette başarısız olması durumunda, bir başka faaliyete geçmek veya aynı faaliyete devam etmek istemesi durumunda bu krediler verilmektedir. Bu tür krediler grubun önerisi üzerine ve çok düşük faizle ya da faizsiz olarak verilir (Korkmaz, 2004: 57).

2.2.5. Grameen Bankası'nda Kredi Verme Süreci

Daha önce değinildiği gibi Grameen Bankası sistemi, insanların bankaya gelmesi değil, bankanın insanların ayağına gitmesi ilkesine dayalıdır. Geleneksel bankacılık sisteminde müşterilerin bankaya gelmeleri beklenir.

Ancak banka şubeleri yoksullar, cahiller ve özellikle de bu niteliklere sahip vatandaşlar, daha çok kadınlar ağırlıklı olduğundan ürkütücü bir mekândır. Banka şubelerinin soğuk ve ürkütücü yüzü yoksullarla resmi finans kuruluşları arasındaki mesafeyi daha da büyütür.

Grameen sisteminde kredi almak isteyen bireylerin ne kadar birikim veya servete sahip olduklarına ya da ne kadar güvenilir bir kefil gösterdiklerine bakılmaz.

Aksine bu özelliklerin olmaması kredi almayı daha da kolaylaştırır. Bu sistemde, insanların ne kadar yoksul ve varlıksız \ topraksız olduklarına, kredi olanaklarına

erişmedeki güçlüklerine bakılır. Kredi talebinde bulunacak bireylerin okur yazar olup olmamalarının da bir önemi yoktur (Harper, 2002: 170).

Grameen Bankası'nda kredi verme herhangi bir formaliteye dayanmayan son derece basit bir işlemdir. Borçludan, alacağı kredi miktarı, kredi almadaki amacı gibi konuları içeren bir form doldurması istenir. Bunun haricinde kredi alan kişinin herhangi bir teminat gösterme gibi bir yükümlülüğü bulunmamaktadır. Ancak grup üyesinin kredi talebinin, hem üyesi bulunduğu grup başkanı tarafından, hem de bağlı olduğu merkez şefi tarafından onaylanması gerekir. Bu sistemde en büyük teminat grup üyeliği ve borcunu geri ödemeyen kişiye karşı oluşturulacak grup baskısıdır (Hashemi, Morshed, 1997, 219).

Grameen tipi kredi uygulamasının en önemli özelliklerinden biri de kredi alan kişinin sözü konusu kredinin kullanımı konusunda kesinlikle etkilenmemesidir. Bireyler kendi yörelerinde yapabilecekleri faaliyetin ne olduğunu en iyi kendileri bilirler veya bu konuda grubun diğer üyelerinden destek alırlar.

Krediler üyelere sıra ile verilir, herkese aynı anda verilmez. Kredi öncelikle en çok ihtiyacı olan iki üyeye sunulmaktadır. Daha sonra diğer iki üye ve en son olarak da grup başkanı kredi imkânından yararlanır (Hashemi, Morshed, 1997: 219). Grubun tüm üyelerinin borçlarının geri ödenmesi sona ermeden hiçbir üyeye ikinci kez kredi verilmez. Kredinin geri ödenmemesi durumunda uygulanacak en büyük yaptırım ilgili grupta yer alan üyelerin bir daha kredi alamayacak olmalarıdır. Dolayısıyla grupta kredi borcunu ödemeyen üyelere karşı ciddi bir grup baskısı oluşturulur.

Eğer herhangi bir üye borcunu gerçekten ödeyememe durumuna gelmiş ise, grubun diğer üyeleri tarafından maddi yönden desteklenir. Çünkü bu sistemde tüm üyeler bir daha uygulamasından yararlanamama tehdidi ile karşı karşıyadırlar. Her hangi bir üyenin ödenmeyen borcundan bağlı olduğu grup, grubun ödenmeyen borcundan ise merkez sorumlu tutulmuştur.

Geri ödemeler, klasik bankacılık sisteminden farklı olarak haftalık küçük taksitler halinde gerçekleştirilmektedir. Grameen tipi mikro kredi uygulamasında, iskân kredileri hariç olmak üzere alınan diğer kredi borçları, borç miktarına ve faaliyetin yapısına bakmaksızın hafta başında, alınan kredi miktarının % 2 oranında, 50 eşit taksit

halinde ödenir. Anapara ödemesinin sona ermesinin ardından kredi faizine ilişkin ödeme başlar (Korkmaz, 2004: 59).

Borcun geri ödenmesi bir anlamda psikolojik bir konudur. Grameen uygulamasında geri ödemeler psikolojik engele yer vermeyecek miktarda, küçük miktarda ve vadeler kısa periyotlar da belirlenmiştir. Bu yolla, bireyler aldıkları krediyi çok kısa sürede gelir getirecek bir yere bağlamak durumunda kalmaktadırlar. Ödemeler 3 ay boyunca her hafta düzenli bir biçimde yapıldığında, borcun zaten 1/4'lük kısmı bitmiş demektir. Bu da borç alan açısından psikolojik bir rahatlık sağlar.

Grameen kredisine başvuran üyelerin birçoğunun yaptığı faaliyet genellikle emeğe dayalı olarak evlerde diğer aile üyeleri ile birlikte gerçekleştirilen faaliyetlerdir. Bu nedenle haftalık ödeme sistemi en uygun sistem olarak benimsenmiştir. Böylelikle geri ödemelerin topluca yapılmasının getireceği risk de ortadan kaldırılmaktadır. Zira yılsonunda topluca yapılacak ödemeler, banka açısından büyük bir riski içermektedir. Haftalık ödeme sisteminde üyeler her hafta başında çok küçük tutarları ödemekle yükümlü iken, topluca ödeme sisteminin benimsenmesi halinde, yılsonunda büyük bir yekûn ile karşı karşıya kalacaklardır. Bu ise büyük ölçüde borcun ödenememesi olasılığını beraberinde getirecektir. Söz konusu grupların tasarruf eğiliminin sifıra yakın olduğu dikkate alındığında bu dönem sonunda birikmiş olan büyük bir borcu ödeme kapasiteleri de son derece düşük olacaktır.

Grameen tipi mikro kredi uygulamasının geri dönüş oranının %98 gibi çok yüksek bir seviyede olmasında haftalık ödeme sisteminin büyük bir payı olduğu kabul edilmektedir (Korkmaz, 2004: 59) .

Doğal veya kişisel nedenlerle borçlunun borcunu ödeyememesi halinde, borçlunun ve buna bağlı olarak grubun çıkarlarını korumak açısından ek bir takım tedbirlere de yer verilmiştir. Herhangi bir üyenin borcunu ödeyememesi halinde, ait olduğu grubun önerisi üzerine, ilgili olan şube müdürüne tahsilâtı askıya alma yetkisi verilmiştir.

Geri ödemeler grubun haftalık toplantılarında yapılmaktadır. Bu toplantılara tüm üyelerin katılması zorunludur. Banka görevlisi toplanan parayı şubeye iletir, aynı zamanda üyelerin yaptığı ödemeleri her birinde bulunan defterlere ödendiğine dair ayrı işlemektedir.

Grameen tipi mikro kredi uygulamasında grup baskısı ve buna bağlı olarak oluşan kendi kendini denetim mekanizması ve ayrıca da banka çalışanları tarafından gerçekleştirilen yakın izleme süreci, kredinin en uygun biçimde kullanılmasını sağlamaktadır. Grameen Bankası tarafından verilen kredilerin verimli biçimde kullanılması ve bireysel bazda gelir artışı sağlaması, borçluların mükemmel sayılabilecek geri ödeme performansları ile kanıtlanmaktadır (Korkmaz, 2004,60).

Grup sistemi kredilerin en etkin biçimde kullanılmasına imkân vermektedir. Çünkü yapılan haftalık toplantılarda her üye alacağı kredi ile yapmayı planladığı faaliyeti diğer grup üyelerine açıklar ve bu konuda onların fikirlerini alır. Bu sayede üyeler yapılması planlanan iktisadi faaliyet hakkında istişare etmekte ve ortaya çıkması muhtemel başarısızlıklar, bu sayede bertaraf edilmektedir.

Diğer yandan grup üyelerinin kendi aralarında ve merkeze bağlı olarak gerçekleştirdikleri toplantılar, üyelerin kredi kullanımlarının takibi açısından da büyük bir önem taşımaktadır. Bu toplantılar sayesinde, yapılan iktisadi faaliyetler ve buna bağlı olarak kredi kullanım performansları, banka çalışanları tarafından sürekli takip edilmekte, geri ödemeler güvence altına alınmaktadır. Banka çalışanlarının borçlular ile sürekli olarak temas halinde bulunması geri ödeme performansının etkileyen en önemli faktörlerdendir.

Bu yakın temas ve takip neticesinde, borçluların gerçek dışı sebeplerle borçlarını ödememe olasılıkları ortadan kalkmaktadır. Bu anlamda sıkı bir disiplin içinde gerçekleştirilen haftalık toplantılar, Grameen başarısının altında yatan temel öğelerden birini teşkil etmektedir (Harper, 2002: 174).

2.2.6. Grameen Tipi Mikro Finans Uygulamasının Sosyal Boyutlan

Grameen projesinin özü toplumsal gelişime dayanmaktadır. Örneğin; üyelerin okur-yazar olmaması durumunda onlara verilen ilk ders imza atmaya öğretmektir. Grameen Bankası'nın tüm üyeleri aile planlaması, çocuk evliliğini sona erdirme, kişisel ve toplumsal hijyen, sağlık, disiplin, yardımlaşma gibi hususları içeren "16 karar" olarak adlandırılan yükümlülükler üzerinde uzlaşarak programı uygulamaya başlamaktadırlar.

Ayrıca merkezin kendine bağlı grup üyeleri ile yaptığı haftalık toplantılarda, grup üyelerinin kişisel sorunları da dâhil olmak üzere tüm sorunları dinlenmekte ve çözüm önerileri getirilmeye çalışılmaktadır. Böylece taraflar arasında güvene dayalı, yakın bir

ilişki ortaya çıkmaktadır. Bütün bunların haricinde Grameen programı çerçevesinde, bireylerin yaşam standartlarını yükseltmeye yönelik tedbirlerde alınır.

Grameen projesi yalnızca para olarak kalmaz, kişilerin kendi benliğini keşfe ve kendini tanımaya yönelik bir araç halini alır. Kredi müşterisi kendi potansiyelini öğrenmeye, içindeki dehayı ortaya çıkarmaya baslar. Bu anlamda sistem bireysel ve sosyal gelişim açısından da önemli bir politika aracıdır. Grameen tipi mikro kredi uygulaması özellikle kadınların geleneksel normları yıkarak toplumsal alanda söz sahibi bireyler olmalarına önemli katkılar sağlamıştır (Hashemi, Morshed, 1997: 224).

2.2.7. Grameen Başarısının Altında Yatan Temel Etmenler

Grameen Bankası hem borçlular hem de banka personeli üzerinde sıkı disiplin uygular (Harper, 2002: 170).

Disiplin ve denetim konusunda oluşturulan ayrıntılı sistem, hem kredi işlemlerinin hem de sosyal gelişimin faaliyetlerinin önemli bir parçasını oluşturur. Kurulan disiplin ve denetim neticesinde Grameen Bankası, diğer birçok kredi programının başarısızlığa uğradığı bir dönemde çok büyük bir başarı ile hızlı bir ilerleme kaydetmiştir.

Geçmişte kırsal bölgelerde yoksullara yönelik olarak verilmiş olan kredi uygulamalarının birçoğu başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Bunun en önemli sebebi geleneksel kredi yöntemlerinin bilinçaltına yerleştirdiği güvensizlik ve takipsizliktir.

Bu durum ise ihtiyaç halinde akrabalarından, arkadaşlarından, yakın çevreden ve en önemlisi de tefecilerden borç almayı kaçınılmaz kılmaktadır. Grameen Bankası'nın kırsal kesimlerdeki yoksullara yönelik bu uygulaması büyük bir başarı sağlamış ve bu kesimin tefecilere olan bağımlılığını büyük ölçüde ortadan kaldırmıştır (Korkmaz, 2004: 65).

Bangladeş'te kadınlar erkeklerle karşılaştırıldığında çok daha sınırlı hakka sahiptir. Ancak Grameen Bankası kadınların birey olarak değerini takdir etmiş ve onları kırsal kesimde yoksullukla mücadelede güvenilir bireyler olarak görmüştür (Hashemi, Morshed, 1997: 217). Kadınlar gelir elde ettikçe, artan gelir bütünüyle sistematik olarak ailenin refahını etkilemektedir.

Grameen Bankası'nın kredilerin takip ve denetimi üzerinde ciddi bir biçimde yoğunlaşması, önemli bir maliyet unsuru olarak ortaya çıkmaktadır. Grup oluşumundan, kredi taleplerinin toplanmamsa ve krediler verildikten sonra uygun olarak kullanıp kullanılmadığına kadar birçok aşamada sıkı bir denetim söz konusudur. Banka yetkilileri müşterinin evinde yaptıkları ziyaretlerle ekonomik durumun yerinde olup olmadığını, krediyi geri ödeyecek durumda olup olmadığını ve bütün ailenin krediden yarar sağlayıp sağlamadığını sürekli kontrol eder. Söz konusu mekanizma bankanın maliyetlerini önemli ölçüde arttırmaktadır. Uluslar arası kuruluşlardan alınan düşük faizli krediler ve hibe niteliğindeki yardımlar ile bugüne kadar bu maliyetlerin önemli ölçüde üstesinden gelinebilmiştir. Ancak denetimin getirdiği yüksek maliyet, sistemin en önemli potansiyel sorunlarından biri olarak görülmektedir (Harper, 2002: 170).

Grameen projesinin başarısını etkileyen en önemli faktörlerden biri, kurucusu Muhammed Yunus'un kişiliği ve gösterdiği olağanüstü çaba olmuştur. Yunus'un kişisel etkisi bankanın bütün faaliyetlerinde hissedilmektedir (Korkmaz, 2004, 66). Bütün bunların doğal bir sonucu olarak Grameen Bankası Bankacılık Kanunu'nda belirtilen esasların birçoğunun dışında tutulmuştur.

Grameen tipi mikro finans programları birçok ülkede uygulama alanı bulmuştur. Bu ülkeler şöyle sıralanmaktadır:

- Asya'da: Afganistan, Bangladeş, Btuan, Cin, Endonezya, Fiji, Filipinler, Nepal, Pakistan, Sri Lanka, Hindistan, Kamboçya, Kırgızistan, Lübnan, Malezya, Vietnam.
- Afrika'da: Burkina, Cad, Etiyopya, Fas, Gana, Gine, Güney Afrika Cumhuriyeti, Kenya, Lesotho, Malavi, Mali, misir, Moritanya, Nijerya, Orta Afrika Cumhuriyeti, Sierra Leone, Somali, Sudan, Tanzania, Togo, Uganda.
- Avustralya'da: Papua Yeni Gine.
- Amerika'da: ABD, Arjantin, Bolivya, Brezilya, Dominik Cumhuriyeti, Guatemala, Guyana, Jamaika, Kanada, Kolombiya, Meksika, Peru, Şili, Salvador
- Avrupa'da: Arnavutluk, Fransa, Hollanda, Norveç (Korkmaz, 2004: 68).

2.3. Yardımlaşma Grupları Modeline Dayalı Mikro Finans Uygulamaları

2.3.1. Hindistan Örneği

Hindistan 1997–1998 Asya Finans sektörü krizini nispeten yara almadan atlattığı ve geçtiğimiz dönem içinde, büyük dünya ekonomilerinde yaşanan daralmaya rağmen % 5'i aşan bir büyüme oranı tutturmuştur. Bu durum Hindistan ekonomisinin boyut, güç ve esnekliğini ortaya koymaktadır.

Bol ve çeşitli doğal kaynaklar, sağlıklı ekonomi, endüstri, pazar temeli ve yüksek derecede yetenek ve beceri sahibi insan kaynakları, Hindistan'ı yüksek kar potansiyeli taşıdığı tartışmasız iş ve yatırım olanakları için hedef haline getirmektedir. Hükümet tarafından, Hindistan diğer ekonomilerle entegre hale gelmesini sağlamak amacıyla geçen birkaç yıl içinde uygulamaya sokulan geniş etkili tedbirler birçok kesim tarafından takdirle karşılanmaktadır.

Sosyal yardımlaşma grupları, yoksul kişilerin kendi küçük birikimlerini oluşturmak ve bu sayede gerek tüketim, gerekse yeniden üretim ve yatırım amaçlı harcamalarını karşılayabilecek fonları güven içerisinde ve makul faiz oranlarıyla kullanabilmek arzusu ile meydana getirdikleri küçük gruplardır. Bu anlayış, ilk olarak kırsal kesimdeki yoksulların kendi fonlarını biriktirmelerine ve yönetmelerine yardımcı olması amacıyla hareket edilmek suretiyle ortaya çıkmış ve özellikle Hindistan'da teşvik edilmiştir. Ayrıca sosyal yardımlaşma grupları, birçok sivil toplum kuruluşundan ve bu konu ile ilgilenen gönüllü acenteler tarafından da desteklenmiş ve Hindistan'da mevcut olan uygulamada, söz konusu acenteler ve sivil toplum kuruluşları adeta bu sistemin bir parçası haline gelmiştir (Korkmaz, 2004: 69).

Sosyal yardımlaşma grupları ister bireysel ister ortak sorunların anlaşılması, üyelerin oluşturdukları kaynaklara iyi yönetilmesi ve katılımcıların kendi becerilerinin ve kapasitelerinin geliştirilmesi amaçlarıyla hareket ederek, yoksulların genel baskı ve sömürüye karşı ortak sesi olan bir forum haline gelmektedir.

Sosyal yardımlaşma gruplarının en önemli ortak özelliklerinden biri, grup içi katılımın en yüksek seviyede sağlanması imkânının olmasıdır. Bu amaca ulaşabilmek için, grupların genellikle az sayıda katılımcıdan (Hindistan'daki çeşitli uygulamalarda grup üyeleri 20–60 kişi arasında değişkenlik göstermektedir.) oluşmasına gayret gösterilmektedir. Bu grupta

üyeler kendi verdikleri kararlarla hareket etmekte ve grubun gerçek üyesi olmanın vermiş olduğu huzur ve sorumluluk sayesinde daha katılımcı olabilmekte.

Hindistan'daki uygulamada sosyal yardımlaşma gruplarının ekonomik faaliyeti üstlenmek için oluşturulduğu görülmektedir. Bu faaliyetler:

- Çiftçilik, hayvancılık, zanaat isleri, küçük ticaret ve ücretli işler gibi bireysel faaliyetleri desteklemek ve organize etmek.
- Ortak bir kuyu ya da bir takım tarım hizmetleri merkezi gibi, müşterek yatırımlara sermayeyi ve işletme maliyetlerini paylaşarak sahip olmak.
- Sorumlulukların üyeler arasında paylaşıldığı, bütün bir grup tarafından işletilen ormancılık gibi ortak faaliyetleri gerçekleştirmek.

2.3.2. Sosyal Yardımlaşma Gruplarının Hedefleri

Sosyal yardımlaşma gruplarının hedefleri şöyle sıralanmaktadır:

- Yoksulların kredi gereksinimleri ile resmi olmayan kredi sisteminin esnekliğini, duyarlılığını ve tepki verme kabiliyetini; resmi finans kuruluşlarının teknik ve idari yeteneklerini finans kaynaklarıyla birleştirerek karşılamak için ek kredi stratejileri geliştirmek.
- Bankacılar ve kırsal bölgedeki yoksullar arasında karşılıklı güven ortamının oluşturulmasını sağlamak.
- Resmi finans kuruluşlarının genelde ulaşmakta güçlük çektiği nüfusun belirli kesiminde tasarruf ve kredi açısından bankacılık faaliyetlerini teşvik etmek (Korkmaz, 2004: 71).

Düşük tasarruf kapasiteleri nedeniyle ilk aşamalarda fon üretimlerinin düşük olması, sivil toplum örgütleri tarafından bağış, ya da borç adı altında verilen kaynaklarla desteklenmeleri gerekmektedir. Yerel gereksinimlere bağlı olarak sosyal yardımlaşma grupları kendi işlevsel özelliklerini geliştirmektedirler.

2.3.3. Sosyal Yardımlaşma Gruplarının İşlevleri

Sosyal yardımlaşma gruplarının işlevsel özellikleri şöyle sıralanmaktadır (Korkmaz, 2004: 72):

- Grup üyeleri genelde küçük tasarruflarını düzenli bir biçimde fona aktarırlar.
- Gruplar bazen sivil toplum kuruluşlarının da yardımıyla esnek çalışma sistemleri geliştirip, fonda biriken kaynakları demokratik olarak yönetmektedir.
- Kredi talepleri, gruplar tarafından periyodik olarak yapılan toplantılarda ele alınmakta ve sınırlı kaynaklar ile ilgili çelişkili talepler, uzlaşma ile çözümlenmektedir.
- Borç olarak verilen meblağlar genelde minimum dokümantasyon ve hiçbir teminat olmadan güvene dayalı olarak ihtilaf sahibi üyelerin kullarımlarına sunulmaktadır.
- Kredi miktarları küçük, sık, kısa dönemli ve genelde geleneksel olmayan amaçlar için düzenlenmiştir.
- Faiz oranları gruptan gruba ve alınan kredinin amacına göre değişkenlik göstermekle birlikte, bankaların faizinden daha yüksek ancak resmi olmayan kişi ya da kuruluşlara oranla düşük olarak belirlenmektedir.
- Periyodik toplantılarda, para toplamanın yanı sıra sosyal ve ekonomik sorunlarda tartışılmaktadır.
- Grup baskısı ve kredinin son kullanımını iyi tanıma nedeniyle tamamında ender rastlanmaktadır.

2.3.4. Hindistan'da Oluşturulan Sosyal Yardımlaşma Gruplarının Mali Koşulları

Sosyal yardımlaşma gruplarında üyelerin grubun bütün faaliyetlerine aktif katılımıyla yönetim becerilerinin geliştirilmesine karşın, aynı zamanda üyelerin hepsinin çok küçük miktarlarda tasarruf yapma kapasitesine sahip olan yoksullardan oluşması ve bu nedenle de küçük kaynak ya da sermaye tabanı olması önemli bir dezavantaj oluşturmaktadır.

Genelde ilgili gönüllü acenteler sosyal yardımlaşma gruplarının kaynaklarını, hibe ya da faizsiz borç biçiminde bir miktar temel sermaye sağlayarak desteklemektedirler.

Sosyal yardımlaşma grubu katılımcılarının mali kurumlardan yararlanması güç olduğundan yoksulların küçük ve çok sayıdaki tasarruf ile kredi hesaplarına bankalar için düşük maliyetli ve cazip hale getirecek yeniliklerin getirilmesi kaçınılmaz hale gelmektedir. Bu konuda Hindistan'da bazı resmi kurumlara tasarruf seferberliği için yenilikler getirdiği bilinmektedir. Örneğin: çok küçük miktarlardaki birikimler için "tasarruf pulları" köy postanelerinden satın alınabilmekte ve özel bir hesap cüzdanına yapıştirilip, makbul bir rakama ulaşınca düzenli bir hesap cüzdanına aktarılabilmektedir. Ancak her tasarruf pulu istendiğinde postaneye gitmek gerekmektedir. Yine de bazı bankalar köylülerin güvendiği köy rahibi ya da öğretmen gibi, part time banka görevlisi ile fakir halka yönelik özel bir mevduat hesabi oluşturmuşlardır.

Bir görevlinin kapı kapı gezip küçük birikimleri toplayıp ve hesaplara işlemesi suretiyle oluşturulan bu mevduatın ancak tasarruf toplayan kişinin belirli günlerdeki ziyaretleriyle sınırlandırılması sistemin zayıf yönünü oluşturmaktadır (Korkmaz, 2004: 73) .

Ancak bankaların küçük meblağlardaki tasarrufları düşük maliyetlerle toplamaya yönelik olarak geliştirdikleri bu yeniliklere rağmen sosyal yardımlaşma grupları muhtelif yerleri dolaşmak suretiyle tasarruf toplayan görevlinin rolünü, bankanın part-time görevlisine bir ödeme yapmasına gerek kalmaksızın, bir maliyet unsurunu ortadan kaldırarak da yerine getirebilmektedir.

2.3.5. Hindistan'da Sosyal Yardımlaşma Gruplarının Oluşumu

Hindistan'da sosyal yardımlaşma grupları ilk olarak, küçük tasarrufları teşvik ederek ve karşılıklı yardımlaşma kavramını gerçekleştirerek yoksulları bir araya getirmeyi amaçlayan kredi kooperatifleri biçimde teşekkül etmişlerdir.

Ancak yıllar içinde kooperatif kurumlarının bir azınlığın çıkarlarını gözetmek üzere bürokratikleştiği ve siyasallaştığı ortaya çıkmış, bunun yanı sıra, kooperatif içinde etkin iletişimin kaybolmasıyla katılımcı yönetime ulaşmak imkânsız hale gelmiştir.

İlk etapta yirmi büyük ticari bankanın kamulaştırılmasıyla (ilk olarak 1969 yılında daha sonra 1980'de) kırsal bölgelerdeki şubelerin sayısı 1969'da 1832 iken 1989'da 32,498'e yükselmiştir. Bu büyük ölçekli gelişmenin ana amaçları şunlardır:

- Kırsal bölge ekonomisinin izlenmesi
- Kırsal bölgelerdeki yoksulların kredi gereksinimlerinin karşılanması
- 1969'da 65,000 olan şube başına düşen nüfusun 1992'de 12,000'e getirilmesi

Gelişmekte olan ülkelerde yardımlaşma grupları ve bankaları ilişkilendirme üzerine hazırlanmış bir raporda, faiz oranlarının piyasa oranlanan altında oluşturulduğu, fonların maliyetlerinin bankaların çok sayıda yoksulu kapsamasını engellediği, yerel kaynakların seferber edilmemesi ve programların yabancı yardıma bağımlı olması nedeniyle borç verme portföyünün sınırlı kaldığı ileri sürülmüştür (Korkmaz, 2004: 74).

Grubu oluşturan üyelerin kredi gereksinimleri genellikle üyelere ödemelerin toplandığı aylık grup toplantılarında değerlendirilmekte, taleplerden sonra eğer mevcutsa, artan miktar bankalar ya da postanelerdeki tasarruf hesaplarına yatırılmaktadır. Borç alan üye ile grup arasında genelde çok az dokümantasyon oluşturulmaktadır. Borç geri ödemelerinde grup toplantılarına katılmamaktan kaynaklanan bir gecikme söz konusu olduğunda genelde katı cezalar uygulanmakta, ancak grup baskısı nedeniyle buna sık rastlanılmamaktadır.

Sosyal yardımlaşma grubunun bazı özellikleri, yoksullara yönelik gelecekteki kredi stratejilerin oluşturulmasında büyük önem taşımaktadır. Teknik destek ve diğer danışma hizmetlerinin gerekliliği yapılmaksızın, sosyal yardımlaşma grubu araştırmalarının sonuçları yoksulların kendi sosyo-ekonomik durumlarını, ortaya çıkabilecek mikro girişimleri ve bunlar için gerekli desteği daha iyi takdir ettiklerini vurgulamaktadır.

Üyelerin kendi kaynaklarını kullanma yeteneği ve dış kredi desteğinin kapsamı grup üyeleri tarafından daha iyi değerlendirilmekte, grubun yakın olması ise ödenmesi gereken miktarların daha çabuk ve daha yüksek bir oranda tahsil edilmesini sağlamaktadır.

Diğer uygulamalardan ve kooperatiflerden farklı olan Hindistan'da grup yaklaşımı ise, daha çok kadınların ekonomik faaliyetlere katılmasını sağlamak amacıyla "Kırsal

Bölge Kalkındırma Programının" (IRDP) bir parçası olan "Kırsal Bölgelerde Kadın ve çocukların Geliştirilmesi" (DWCRA) uygulamasında benimsenmiştir (Korkmaz, 2004: 75).

2.3.6. Bankaların Maddi Teminat İstekleri

Hindistan'daki uygulamada bankacılık sisteminde küçük borçluların herhangi bir teminat göstermeksizin almış oldukları kredilere ilişkin borçların geri ödeyip ödeyemeyecekleri konusunda kaygıları bulunmaktadır. Bu durum kırsal kesimdeki yoksulların gruplaşması gerekliliğini bir kez daha gözler önüne sermektedir.

Grup baskısı ve sosyal teminatın kırsal bölgedeki yoksul mikro girişimcilerin finansmanı için maddi teminatın yerini alabileceği düşünülmüştür.

Bu nedenle çok küçük girişimlerin finansmanını sağlarken, geri ödemelerin yapılmasını sağlayan etkenin maddi teminatın bulunması değil, onların güvenini kazanmanın, onları uygun biçimde organize etmenin, yönlendirmenin ve izlemenin olduğu giderek daha da iyi kavranmaktadır.

Yoksullara yönelik düşük maliyetli ve sürdürülebilir bir kredi teslim sistemi geliştirmek için, Milli Tarım ve Kırsal Alan Kalkınma Bankası (NABARD) 1992 yılında sosyal yardımlaşma gruplarını bağlamak için bir pilot çalışma yürütmüştür. Bu çalışmada NABARD ihtiyaç sahibi üyelerine kredi sağlayan sermaye tabanı oluşmamış sosyal yardımlaşma gruplarına ve sivil toplum örgütlerine gerekli olan başlangıç sermayesinin temin edilmesinde ve istekli sivil toplum örgütlerine ihtiyaç duyulan kredilerin sağlanmasında önemli rol üstlenmiştir.

2.4. Mikro Finansın Türkiye’de Uygulanması

2.4.1. Türkiye’de Mikro Finans Talebi

Türkiye nüfusunun % 36’sının, yani 5,7 milyon hanenin, ekonomik açıdan hassas olduğu kabul edilmektedir. Bu rakam Türkiye’de yoksulluğun azaltılması için hedeflenen grubun toplam nüfusunu temsil ediyor. Mikro finans, Türkiye’de, yoksulluğun kökünün kazanması için önerilen stratejilerden biri olmasına rağmen Mikro Finans sektörü henüz gelişiminin erken aşamalarında bulunmaktadır (www.israf.org).

Projeden kredi alanlar, borçlarını, ortak hizmetler karşılığı olarak eklenen yüzde 20 fazlasıyla ve haftalık taksitlerle, bir yılda geri ödemektedirler. Kredi alanlar, borçlarını geri ödeyinceye kadar, elde ettikleri yeni iş olanaklarıyla yaşam koşullarını iyileştirmekte ve borçlar ödendikten sonra ortaya çıkan iş olanaklarıyla işlerini genişletmektedirler. Diyarbakır'da, projenin kısa bir sürede 1070 fakir kadına, 645 milyar tutarında teminatsız kredi verdiğini ve kredilerin geri dönmesinde güçlükle karşılaşılmadığı görülmüştür.

2.4.2. Türkiye'de Mikro Finansmanın Gelişimi

Türkiye'de, dünya ülkelerinde uygulanan anlamda bir mikro kredi projesi yakın bir tarihe kadar uygulama alanı bulamamıştır. Mevcut yapıda, birçok ticari banka ve kamu bankası tarafından bireysel, ticari ve kurumsal alanlarda kredi verilerek ihtiyacı olan kesimlere finansal destek sağlanmaktadır. Genellikle belirli bir limitin üzerinde fona ihtiyacı olan bu kesimler, bankalar aracılığı ile verilen kredi imkânlarından yararlanabilmektedir. Ancak bankalar tarafından verilen kredilerin çoğu mikro ölçekten ziyade daha büyük tutarları esas almaktadır. Söz konusu kredi imkânlarından yararlanabilmek için ilgili alanda faaliyet gösteriyor olmak gerekmektedir. Ayrıca geleneksel bankacılık sistemi çerçevesinde verilen tüm krediler teminat esasına dayalı olarak verilmektedir. Teminat gösterebileceği varlığı, kefil olamayan yoksul kesim sistem dışında kalmaktadır (Korkmaz, 2005: 88).

Mikro kredi sistemi, 'Az paran varsa daha fazla önceliğe sahipsin.' fikrine dayanıyor (www.milliyet.com.tr). Hedef kitlesi işsizler, kırsal alanda yaşayan yoksul hane halkları ve özellikle kadınlar olan mikro kredi sisteminin amacı, yoksullara "balık tutmayı öğretmek" yoksulluk çemberinden çıkmalarına yardım etmek ya da başka bir deyişle mikro girişimciler olarak ekonomiye dâhil olmalarını sağlamaktır. Devletin sosyal alandan hızla çekildiği günümüzde, ekonomiden dışlanan, bankaların müşteri kategorisine bile dâhil etmediği yoksul kesimler bu krediler sayesinde en azından zorunlu ihtiyaçlarını karşılayarak yaşam standartlarını yükseltmeye çalışmaktadırlar (Turkishtime, 2006: 46).

Türkiye'de mikro-kredi uygulamalarının tarihi 1980'lere dayanır. Ziraat Bankası ve Halk Bankası gibi kamu bankaları çiftçiye ve dar gelirliye sübvans edilmiş krediler sunmak vasıtasıyla adini koymasalar dahi bir nevi genel bankacılık hizmetleri altında mikro finans

uygulamasında bulunmuşlardır. Ayrıca birçok esnaf kredi kooperatifleri de mikro finans benzeri kredileri çiftçi ve esnaflara sağlamaktadırlar (Gümüş ve Seyitbekov, 2005).

Mikro finans, yoksulluğu azaltmanın bir aracı olarak Türkiye içinde önemli bir konudur. Dünya Bankası verilerine göre Türkiye'de gıda ve gıda dışı yoksulluk % 28 gibi yüksek bir oranda seyretmektedir. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından 2003 yılında yayımlanan bir araştırmaya göre Türkiye'de yaklaşık 2 milyon kişi, kendilerini yoksulluktan kurtarabilecek temel finansal hizmetlere ulaşamıyor. Türkiye bir anlamda mikro finansman modeli için elverişli koşullar sunmaktadır (Turkishtime, 2006: 46).

Mikro kredi sistemini Türkiye'de ilk olarak Kadın Emegini Değerlendirme Vakfı (KEDV) 1995 yılında uygulamıştır. İstanbul'un dar gelirli mahallerinde 100 kadına iş kurmak için ortalama 50 YTL kredi veren KEDV, 2002 yılında kendi bünyesinde kurduğu Maya Mikro ekonomik Destek İşletmesi ile bu modeli sistematik olarak uygulamaya başlamıştır (Turkishtime, 2006: 46).

Mikro kredi sisteminin kamuoyunda tanınmasını sağlayan kuruluş ise Türkiye İsrافی Önleme Vakfı olmuştur. 2003 yılında Diyarbakır'da başlatılan "Türkiye Grameen Mikro Kredi Projesi" ile gündeme gelen vakıf, başta Açık Toplum Enstitüsü olmak üzere çeşitli kişi ve kurumların bağış yaptığı mikro kredi projesinde Bangladeş uzmanların birikimden de yararlanmıştıdır.

Proje kapsamında 2005 sonu itibariyle toplam 2 bin 859 kadına ulaşılarak yaklaşık 2,5 milyon YTL kredi dağıtılmıştır. Türkiye'de bugüne kadar 5 bin 500 kişi mikro kredilerden yararlanmış ve toplamda 4,5 milyon YTL kredi kullanılmıştır (www.mikrofinansurkiye.org. tr).

2.4.3. Kadın Emegini Değerlendirme Vakfı Maya Mikro Ekonomik İşletmesi

Türkiye'de ilk mikro kredi uygulaması, bir mikro ekonomik destek işletmesi olan Maya tarafından 2002 yılında başlatılmıştır. KEDV bünyesinde kurulan Maya, Vakfın iktisadi işletmesi niteliği taşımaktadır (www.kedv.org.tr).

Üst kuruluş olan Kadın Emegini Değerlendirme Vakfı, 1986 yılında kadınların üretici güçlerini arttırarak bireysel ve toplumsal yaşamlarını iyileştirme çabalarına yardımcı olmak amacıyla, bir grup gönüllü kadın tarafından kurulmuştur. Ekonomik ve toplumsal

alanda önemli faaliyetlerde bulunan Vakfın hedef kitlesi yoksul kadınlardır. Yoksul kadınların içinde buldukları durumla mücadele etmedeki üstün performansları, kendilerini, ailelerini ve toplumu geliştirme güçlerine olan inanılan, hedef kitle olarak belirlenmelerindeki temel gerçekler olmuştur. Özellikle, yoksul bölgelerde çocuk bakım ve eğitim hizmetlerinin yaygınlaştırılması, kadınların bireysel ve kolektif kapasitelerinin geliştirilmesi, afet ve afet sonrası yeniden yapılandırma sürecine katkıda bulunma ve ekonomik güçlendirme programları Vakfın temel faaliyet alanını oluşturmaktadır (Korkmaz, 2005: 89).

Ekonomik güçlendirme hedefi çerçevesinde 1995–1997 yılları arasında gerçekleştirilen pilot projelerle mikro kredi uygulamadaki ilk adımlar atılmıştır. Deneysel nitelikte olan bu aşamada toplam 100 kadına iş yapmaları için küçük miktarlarda krediler verilmiştir. Bu kredilerde geri dönüş oranı %98 olmuştur, aynı zamanda birçok kadın aldığı borç para ile aktif ekonominin içine girmiştir (www.kedv.org.tr).

2002 yılında Haziran ayında kurulan Maya İktisadi işletmesi ile mikro kredi alanında esas uygulamaya geçilmiştir. Maya faaliyetlerine 1999 yılında yaşanan büyük Marmara depreminin en çok zarar verdiği illerden biri olan Kocaeli'nde başlamış, Haziran 2003 tarihinde ise İstanbul'da mikro kredi uygulamasına geçmiştir. İzleyen dönemlerde Sakarya ve Düzce'de mikro kredi faaliyetlerine başlamıştır (www.kedv.org.tr).

Dünya ülkelerinde uygulanmakta olan mikro kredi programlarının birçoğunda olduğu gibi, Türkiye'de de kredi verme politikası, ticari bankacılık sisteminden önemli ölçüde farklılaşmaktadır. Sistem şahsi güven esasına dayalı olarak kurulmuştur, kâğıtlar ve belgeler önem taşımamaktadır. Kredi verenler, krediye ihtiyacı olan kesimlere ulaşırlar.

Ülkemizdeki mikro kredi uygulamasında üyelerden herhangi bir teminat istenmez, grup sistemi benimsendiğinden tüm grup üyeleri birbirinin borcundan müteselsilin sorumludur. Kişisel güvene dayalı olarak kurulan bu sistemde, üyelerin kendi aralarında kuracakları oto kontrol mekanizması ve merkezi denetim büyük bir önem taşımaktadır. Bu çerçevede öncelikle üyeler birbirini sıkı bir biçimde denetlemekte, bunun haricinde kredi kurumu bünyesinde de gerekli takipler yapılmaktadır. Kredi dönemi boyunca gerçekleştirilen ziyaretlerle, kredi alan kadınların işlerindeki gelişmeler izlenmekte, krediyi nasıl kullandıkları, işlerine yarayıp yaramadığı gözlemlenmekte ve buradan hareketle bir sonraki kredi ihtiyaçları belirlenmeye çalışılmaktadır (Korkmaz, 2005: 90).

2.4.4. Kredi Türleri

Programda üç temel kredi türü yer almaktadır. Bunlar:

- Grup kredisi,
- Bireysel kredi,
- İhtiyaç kredisidir.

Sistemde en yaygın olarak kullanılmakta olan kredi türü grup kredileridir. Söz konusu krediden yararlanabilmek için bireysel olarak değil, grup halinde başvuruda bulunmak gerekmektedir. Programa ilk başlanıldığı dönemlerde 50 YTL–500 YTL arasında verilen bu kredi tutarı yakın bir zamanda revize edilerek, alt sınır 100 YTL’ ye üst sınır ise 750 YTL’ ye çıkarılmıştır. İkinci defa ve sonraki seferlerde kredi alındığında verilen kredi miktarı bir önceki miktarın % 25’i kadar arttırılabilmektedir (Korkmaz, 2005: 92).

Ancak burada önemli olan nokta, başvuruda bulunan kimsenin belirli bir iş tecrübesinin olmasıdır. Zira Maya tarafından verilen krediler iş kurma kredisi niteliğini değil, daha ziyade iş geliştirme kredisi özelliğini taşımaktadır. Grup kredileri 3, 4, 5, 6 ve 8 ay arasında değişen vadelerde verilmektedir.

Türkiye’deki mikro kredi uygulamalarının bir diğer ayağını ise bireysel krediler oluşturmaktadır.

Kişisel bazda verilen bu kredi türünde de, grup kredilerinde olduğu gibi yine, bireyin belirli bir iş tecrübesine sahip olması konusunda hassasiyet gösterilmektedir. Bireysel kredilere ilişkin üst sınır 2000 YTL olarak uygulanmaktadır.

Sistemde yeni devreye giren bir diğer kredi türü ise ihtiyaç kredileridir. Söz konusu krediler bireylerin iş, gıda, sağlık, çocuk eğitimi, acil destek gibi bazı ihtiyaçlarını karşılamak üzere 1 ile 6 ay arası vadelerle verilmektedir. Bu kredi türüne ilişkin üst sınır 500 YTL olarak belirlenmiştir (Korkmaz, 2005: 92).

2.4.5. Grup Oluşumu

Maya bünyesinde yürütülen mikro kredi uygulamasında, her grup en az 119 kişiden oluşmaktadır. Uygulamanın ilk dönemlerinde beş kişilik grup uygulaması benimsenmiş, ancak bu uygulamada, çok sayıda bireyin ortak hareket etmesinin oluşturduğu zorluğun

sistemin isleyişini bir hayli yavaşlattığı görülmüştür. Ortaya çıkan bu sakınca üzerine, sistemin isleyişini hızlandırmak amacıyla grup oluşumunda birey sayısı üçe kadar inmiştir (www.kedv.org.tr).

Uygulamada ilk önce birinci üyeye ulaşılmaktadır. Daha sonra bu birinci kişiden, kendi işini yapmakta olan, tanıdığı ve güvенеbileceği iki kişiyle birlikte bir dayanışma grubu oluşturması istenmektedir. Grup oluşumu aşamasında öncülük yapan bu birinci kişi, ya çevreden aldığı duyular üzerine kendiliğinden kredi kurumuna başvurmakta, ya da çoğunlukla olduğu gibi yapılan saha araştırmaları ve tanıtım toplantıları esnasında mikro kredi kurumu tarafından kendisine ulaştırılmaktadır (Korkmaz, 2005: 93).

Kredi uygulamasının isleyişi ve başarısı açısından grup sisteminin büyük bir önemi bulunmaktadır. Gerek müteselsil sorumluluk nedeniyle ve gerekse kredi sürekliliğinin sağlanabilmesi açısından bireyler, daha başlangıç aşamasında kredi sistemi için elemeyi gerçekleştirmekte ve güvenilir kişileri gruba dâhil ederek olumsuz alternatifleri ortadan kaldırmaktadırlar.

2.4.6. Kredi Verme Süreci

Grubun bir araya gelmesinin ardından, ortalama 5 günlük bir dönemde tanıtım, inceleme ve değerlendirme toplantıları düzenlenmektedir.

Bu süreç sonunda uygun görüldüğü takdirde üyelere kredi verilmektedir. Bu toplantılarda saha sorumlusu, mikro kredi sisteminin isleyişi hakkında üyelere detaylı bilgiler verir. Gerçekleştirilen bu ilk toplantının ardından üyeler, saha sorumluları tarafından evlerinde ya da iş yerlerinde ziyaret edilerek kendilerine ve ailelerine ilişkin daha detaylı bilgi edinilir ve borç formları düzenlenir (www.kedv.org.tr).

Üyelerin bir araya gelerek grup şeklinde örgütlenmeleri ile krediyi almaları arasında yaklaşık 5 günlük bir süreç yaşanmaktadır. Kredi onay süreci olarak adlandırabileceğimiz bu süreç devam ederken, grup üyeleri de kendi aralarında düzenleyecekleri toplantı ile kendi liderlerini seçmekte ve üyeler tarafından uyulması gereken grup kurallarını belirlemektedir (www.kedv.org.tr).

Mikro kredi uygulaması, iktisadi işlevinin yanı sıra sosyal açıdan da önemli getirileri olan bir finansman yöntemidir. Özellikle grup kredilerinde üyeler, daha başlangıç

aşamasında yaptıkları toplantı ile grup kurallarını belirleyerek grup içi disiplini sağlamaya yönelik ilk adımı atmaktadırlar.

Mikro kredi uygulamasında grup sistemi aracılığı ile bireylerin, kişisel ve sosyal yaşamlarında ortaya çıkan bir takım eksiklikleri de giderilmeye çalışılmaktadır. Örneğin; Türkiye uygulamasında, grup oluşumunun ilk aşamalarında, daha önce hiç hüviyeti olmayan bazı üyelere nüfus cüzdanı çıkarılmış ve resmi olarak Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı haline gelmeleri sağlanmıştır (Korkmaz, 2005: 94).

Uygulanmakta olan mikro kredi sisteminin en önemli getirilerinden biri tasarruf alışkanlığı kazandırması ile ilgilidir.

Her üye aldığı kredinin % 10'u tutarındaki meblağı bankada kendi grubu adına açılan fon hesabına yatırmakla yükümlüdür. Bu bir anlamda zorunlu tasarruftur. Bu fon iki açıdan önem taşımaktadır. İlk olarak bu fon aracılığı ile herhangi bir üyenin acil olarak ortaya çıkan bir ihtiyacı karşılanabilmekte veya yürüttüğü iktisadi faaliyetin basansızlıkla sonuçlanması durumunda, buradan elde edeceği kaynak ile ikinci bir şans elde etmektir. Ancak daha da önemlisi, grup fonu uygulaması ile bireyler, en zor iktisadi şartlar altında dahi, çok küçük tutarlarda bile olsa tasarruf edebildiklerini görmekte ve bu anlamda tasarruf alışkanlığı edinmektedirler (Korkmaz, 2005: 94).

2.4.7. Geri Ödemeler

Maya tarafından gerçekleştirilen mikro kredi uygulamasında geri ödemeler aylık taksitler halinde yapılmaktadır. Düzenlenen aylık toplantılarda her üye, o aya ilişkin kredi borcunu beraberinde getirmekte ve grup lideri tarafından toplanan geri ödemeler banka hesabı aracılığı ile merkeze gönderilmektedir. Tüm üyeler ödemenin zamanında yapılması konusunda büyük hassasiyet göstermektedir. Zira zamanında yapılmayan ödemelerin en büyük yaptırımını grup üyelerinin bir daha kredi alamamalarıdır.

Kredi alındıktan sonra ise, alınan kredilerin kullanıldığı iktisadi faaliyetlerin başarısı ve yapılan yatırımın karlılığı önem kazanmaktadır. Yapılan periyodik toplantılarda üyeler hem birbirlerinin kredi kullarımlarını denetlemekte hem de sürdürdükleri iktisadi faaliyetler bakımından karşılıklı fikir alış-verisinde bulunmaktadır. Herhangi bir üyenin sürdürdüğü iktisadi faaliyetin başarısız olması grubun diğer üyelerini de doğrudan etkileyeceğinden, söz konusu üyenin düştüğü ya da düşme tehlikesinde olduğu zor

durum, grubun diğer üyeleri tarafından dikkatle irdelenmekte ve ortaya çıkan ya da çıkma tehlikesi olan probleme ilişkin çözüm yolları aranmaktadır (www.kedv.org.tr).

Kişisel gerekçelerle veya dışsal bir takım faktörler nedeniyle üyelere herhangi birinin borcunu ödeyememesi durumunda, grup çıkarlarının korunması açısından diğer üyeler, zor duruma düşen üyeye parasal destek sağlayabilmektedirler.

Bütün kredi uygulamalarında olduğu gibi, mikro kredi uygulaması da belirli bir maliyet unsurunu beraberinde getirmektedir.

Söz konusu maliyetlerin karşılanabilmesi ve sistemin devamlılığının sağlanabilmesi açısından bireylere sağlanan kredilere belirli bir düzeyde faiz oranı uygulanmaktadır. Verilen kredilere ilişkin faiz oranları piyasa gerçeklerini yansıtacak biçimde belirlenmekte ve maliyetleri karşılayan bir oran uygulamasına gidilmektedir (Korkmaz, 2005: 96).

Maya tarafından verilen kredi masraflarının, bankalar tarafından verilen özellikle küçük ölçekli kredilere ilişkin masraflar karşısında son derece düşük düzeyde kalması, bireyler açısından önemli bir avantaj sağlamaktadır.

Zira bankalar tarafından verilen kredi faiz oranları, ilk bakışta düşük gibi görünmelerine rağmen, bankalarca tahsil edilen dosya masrafı, pul masrafı, hayat sigortası gibi kesintilerle gerçek maliyet daha da yukarı çıkabilmektedir.

Son olarak projenin performansı incelendiğinde ise, performansın en belirgin göstergesi kredilerin geri dönüş oranının çok yüksek seviyede gerçekleşmesidir. Uygulamanın başladığı Haziran 2002 tarihinden bu yana geri dönüş oranı % 98 düzeyinde gerçekleşmiştir (www.kedv.org.tr).

2.5. Türkiye Grameen Mikro Kredi Uygulama Projesi Diyarbakır İli Pilot Uygulaması

2.5.1. Türkiye Grameen Mikro Kredi Projesi'nin Gelişim Süreci

Diyarbakır'da mikro kredi pilot çalışması Türkiye İsrافی Önleme Vakfı Mütevelli Heyeti Başkanı ve AKP Diyarbakır Milletvekili Prof. Dr. Aziz Akgül tarafından başlatılmıştır. Bu proje de tıpkı Bangladeş'teki mikro kredi uygulamalarındaki gibi yoksullukla mücadele kapsamında değerlendirilmektedir (Akça Yiğitbaş, 2005: 48ç-ç).

Prof. Dr. Aziz Akgün'ün açıkladığı 2002 yılı verilerine göre Doğu Anadolu'da nüfusun % 25'i, Güneydoğu Anadolu'dakilerin % 24'ü, Karadeniz Bölgesindekilerin % 19'u, İç Anadolu'dakilerin ise % 12'si günde 1 Dolarlık gıda harcaması yapacak geliri elde edememektedir.

Türkiye genelinde 3,021 dolar olan gelir ortalaması Marmara Bölgesi'nde kişi başına 4,474 dolar iken Güneydoğu Anadolu'da 1,634 ve Doğu Anadolu'da 1,335 dolar olarak tespit edilmiştir (Türkiye İsrافی Önleme Vakfı, 2003: 11,14).

2002'de nüfusun en zengin % 10'luk diliminin gelirden aldığı pay % 32,3 iken, en yoksul % 10'luk dilimin payı %2,3'e inmiştir (Türkiye İsrافی Önleme Vakfı, 2003: 14).

İlk çalışmalar Diyarbakır'ın Eli Dolu Köyü'nde ve Hasırlı Mahallesi'nde yapılmıştır. Üyelere verilen 7 günlük eğitimin ardından Diyarbakır'da 18 Temmuz 2003 tarihinde ilk olarak altı kişiye her biri 500 YTL olmak üzere mikro kredi çeklerinin verilmesi ile uygulama başlatılmıştır (Akça Yigitbas, 2005: 50).

Diyarbakır Grameen Bank Mikro Kredi Projesi bağlamında kadınlara dağıtılan mikro krediler çeşitli kuruluş ve kişilerin katkılarıyla finanse edilmektedir. Şu ana kadar dünyaca ünlü vurguncu Soros'un başkanı olduğu Açık Toplum Enstitüsü 100 bin Dolar, Vakıfbank 50 bin Dolar, Finans bank 25 bin Dolar, Aziz Akgül 10 bin Dolar, Nevzat Yalçıntaş 10 bin Dolar, Diyarbakırlı Selahattin Altındağ 10 bin Dolar ve Ali İhsan Kaya 10 bin Dolar vererek mevcut havuzu oluşturmuşlardır.

Eylül 2004 itibariyle 850 kadın 460,000 YTL kredi kullanmıştır. Haftalık geri ödemelerdeki dönüş ise % 100'dür. Bu bilânçonun açıklanmasından sonra Açık Toplum Enstitüsü 100 bin Dolarlık Desteğine 100 bin dolar daha eklemiştir (Özkan, 2004: Radikal Gazetesi).

2.5.2. Grup Oluşumu Ve Kredi Verme Sureci

Mikro kredi uygulamaları, en yoksul insanları ve özellikle de mevcut resmi finansal sistemin dışladığı yoksulun yoksulu kadınları hedef olarak almalı ve kimin fakir olduğuna dair kesin ölçütleri belirlemelidir.

Kalkınma hedefleri bağlamında destek gören Türkiye Grameen Mikro Kredi Projesi'nin isleyiş mantığı Bangladeş'te uygulanan Grameen projesi ile benzerlikler göstermektedir. Öncelikle projenin uygulanabileceği yerler için alan çalışması yapılmaktadır.

Projenin uygulanacağı yerler kararlaştırıldıktan sonra yapılacak toplantılarla projenin tanıtımı hedeflenmektedir. Toplantı öncesi yapılan duyurularla kadınların okul, ev gibi bir yerde toplanmaları sağlanmaktadır. Mikro kredi yönünde talep geldiği takdirde, birbirleriyle akraba olmayan, aynı mahallede, aynı köyde veya birbirine yakın oturan, sosyal ve ekonomik durumları benzerlik gösteren her beş kadının grup oluşturması istenmektedir. Grup seçildikten sonra bir gün belirlenmekte, o gün yedi gün sürecek olan haftalık eğitim amaçlı toplantıya başlanmaktadır.

İlk basta grubun yalnızca iki üyesine kredi verilmektedir. Bu iki üye 4 hafta süresince geri ödemelerini düzgün bir biçimde yaparlarsa, iki üye daha kredi alabilir. Beş kişinin içinden en son krediyi grubun başkanı alır (Akgül, 2003: 26).

Bu bağlamda Batman, Gaziantep, Kars, Ardahan, Sivas, Erzurum gibi diğer bazı illerde de fizibilite çalışması yapılmaktadır

Krediyi aldıklarında bir hafta içerisinde kullanmaları gerekmektedir. Krediyi alan üyelerin kendi adına hesap açtırmaları istenmektedir. Bu hesaplarına kendi tasarrufları olmak üzere her hafta 1 YTL yatırmaları şart koşulmaktadır. Ülkemizde verilen kredinin ortalama tutarı 500 YTL. (350 dolar), Bangladeş 36 dolar, ABD'de 1200 dolar tutarındadır (Aysan,2004: Radikal Gazetesi). Alınan kredilere % 20 hizmet maliyeti/servis bedeli uygulanmakta ve kadınların alınan bu krediyi toplam 46 hafta içerisinde ödemeleri beklenmektedir (Akça Yigitbas, 2005: 52–53).

Bir üyenin ödemeyi aksatması halinde, grubun başka hiçbir üyesi kredi alamaz. Bir üye krediyi geri ödemekte güçlüklerle karşılaşınca, grubun diğer üyeleri, geri ödemeyi güvence altına alan bir çözüm üretmeleri gerekir (www.israf.org.tr). Yapılan araştırmalar girişimcilerin birçoğunun borcunu öder ödemez ikinci kredi için başvurmayı planladıklarını göstermektedir (www.gencnet.org.tr).

Üye sayısı 5 ile 8 kişi arasında değişen grupların bir merkezde örgütlenmeleri ve kendi kendilerini geliştirme tekniklerini güçlendirmeleri sağlanır. Merkezler, köyde veya kentin kenar mahallelerinde fon görevlisi ile buluşurlar. Bu haftalık toplantılarda, üyeler

ödemelerini yaparlar, tasarruf hesaplarına para yatırırlar ve yeni kredi talepleri ile ilgilendikleri başka konulan görüşürler. Bütün isler özellikle para alışverişi ve kredi ödemeleri açıkta yürütülür. Her grup, bir başkan ve bir yönetici yardımcısı belirler. Merkez bir şef ve bir şef yardımcısı seçer. Bunlar bir yıllığına görev yapar ve yeniden seçilmezler (Akgül, 2003: 33).

Mikro kredi programları için oluşturulacak teşkilat; çalışanların yeteneklerini ve bilgilerini güçlendiren, açık stratejilere ve yönetim yapılarına sahip olmalıdır. Mikro kredi programlarının başlangıçtan itibaren sürdürülebilirliği sağlanmalıdır. Sürdürülebilirlik olmadığı takdirde, program büyüyemez ve yoksullara erişim sağlanamaz. Söz konusu programlarda, daha başlangıçtan itibaren bir sürdürülebilirlik planı olmalı ve bu plan; borçlulara erişim, kredi miktarı, portföy genişlemesi ve fiyatlandırma politikasının şartları açıkça belirtilmelidir. Hizmetlerin fiyatlandırılması, programın giderlerini karşılama imkânını sağlayacaktır (Moral Dünyası Dergisi, 2002: 20). Böylece sisteminin geliştirilmesiyle Türkiye'de 5 milyon kişinin mikro finanstan yararlanması hedeflenmektedir (www.trt.com.tr).

Dünyadaki güçlü ülkelerde küçük-orta ölçekli işletmelerin sayıları artmakta ve ekonomik durumları her geçen gün iyileşmektedir. Mikro kredi uygulamalarında nihai hedef, girişimcilik ruhundan çeşitli sebeplerle uzak kalmış kimseleri, küçük-orta ölçekte yatırımcılar haline getirmektir. Bir ülkede küçük-orta ölçekli işletmeler ne kadar güçlü ise, o ülke o kadar güçlüdür (Moral Dünyası Dergisi, 2002: 20).

2.5.3. Türkiye Grameen Mikro Kredi Projesi'nin Değerlendirilmesi

Türkiye Grameen Mikro Kredi Projesi, yoksulların herhangi bir yerden kolayca kredi alabilmeleri durumunda, ekonomik bağımsızlıklarını kazanabileceklerine ve dolayısıyla toplumsal ve ekonomik gelişmeye büyük katkıda bulunabileceklerine inanmaktadır (Türkiye İsrâfi Önleme Vakfı, 2004: 4).

Bu ifadeden de anlaşılacağı gibi Türkiye'de yoksulluğun nedenini kaynak eksikliğine bağlamakta, yoksulların kaynaklara erişimi sağlandığı takdirde yoksulluk sorununun da çözülebileceği varsayılmaktadır. Bu bağlamda gelir dağılımındaki dengesizlikler, sosyal güvenlik hizmetlerindeki tasfiyeler sorgulanmakta ve bu haliyle mikro kredi projesi yoksulluğu yönetmede bir yönetim stratejisi olarak hayat bulmaktadır.

Yoksulluğu yönetme stratejisi olarak hayat bulan mikro kredi projesinin hedef kitle olarak gördüğü yoksul gruplar şöyle sıralanmaktadır:

- Kadınlar, özürllüer, issiz gençler,
- Topraksız köylüer,
- Sokak çocukları,
- Orman köylüleridir.

Bu hedef kitle bağlamında projenin Diyarbakır'da başlatılmış olması anlamlıdır. Yoksulluğun Türkiye'de bölgesel dağılımı dikkate alındığında Güneydoğu Anadolu'da yaşanan yoksulluk daha öncede ifade edildiği gibi Türkiye genelinin oldukça altındadır. Bölgede yaşanan silahlı çatışmalar da bölgenin ekonomik durumunu olumsuz etkilemiştir (Akça Yigitbas, 2005:54).

İstihdam olanaklarının azlığı bölge insanını mevsimlik geçici çalışma koşullarına yönlendirilmiştir ki yukarıda da değinildiği gibi çalışanlar içerisinde yoksulluk oranı açısından en yüksek risk taşıyan grup, bu gruptur. Bölgenin yapısında karşılaşılan sorunlardan birisi de yüksek sayıdaki sokak çocuklarıdır. Değinilen bu nedenler projenin başlangıçtaki hedefleriyle birebir örtüşmektedir.

Proje söyleminde yoksul kadınları gelir getirici bir is sahibi yapmaktan bahsedilmekle beraber, yoksul kadınlar arasında takibi daha kolay olanlara öncelik verilmektedir.

Gruplar, Türkiye Grameen Mikro Kredi Projesi tanıtım yaymalarında da ifade edildiği gibi "Türkiye Grameen Mikro Kredi Projesi sosyal bir güvencedir" (Türkiye israfi Önleme Vakfı, 2004: 25). Yaşanabilecek sorunların grup dinamikleri sayesinde önlenmesi beklenmektedir. Yaşanılan sorundan kasıt geri ödemelerde oluşabilecek aksamalardır. Grup içerisindeki ilişkisellik, yani sosyal sermaye, üyelerin birbirlerini kontrol etmelerini sağlayacak bir yaptırım mekanizması işlevi görmektedir. Zaten projede ödenmemesi durumunda icra uygulaması gibi hukuki yaptırımlarının olmadığı dile getirilmesine rağmen grup mantığı kadınlara anlatılırken grup olmalarındaki tercihin altında yatan sebep su sözlerle kendisini ifşa etmektedir: "Sen ödeyemezsen, gruptaki arkadaşların, onlar da ödeyemezse merkez grup borcunu ödemek zorundadır."

Ödeyememe halinde kadının grubundaki diğer arkadaşlarının önünde, mikro kredi sorumlularınca kınanması da geri ödemeyi sağlayabilmek için grup mantığı içerisinde kullanılan bir yöntemdir (Akça Yigitbas, 2005: 59).

Yapılan araştırmalar, kadınların iş sahibi kılınması yoluyla yoksulluktan kurtulmalarını vadeden mikro kredi sistemi somut uygulamalara bakıldığında bu açıdan çelişkili sonuçlar doğurabildiğini göstermektedir.

Örneğin verilen kredilerin yoksullukla mücadele etmek üzere kadınlar öncülüğünde yeni girişimlere yönelmesinden ziyade gündelik temel ihtiyaçların karşılanmasında tüketildiğine rastlanabilmektedir. Ancak, bu durum hemen sistemin düzgün çalışmaması ya da hatalı üye seçimi olarak değerlendirilmemelidir. Daha öncede değinildiği gibi, mikro kredi kullanıcılarının en önemli rahatsızlıklarından biri güven eksikliği ve geleceklerini planlama gücüne sahip olamamalarıdır.

Şu an itibarı ile kredi kullanılan alanlar aşağıdaki gibidir. Kredi kullananların (www.mikrofinansurkiye.org):

- % 27'si kuaför, küçük bakkaliye, dondurma ve çeyiz eşyası gibi değişik faaliyetler için dükkân açarken,
- % 18'i ticaret faaliyetleri,
- % 17'si kümes hayvanları yetiştiriciliği ile küçük ve büyükbaş hayvancılık faaliyetleri,
- % 16'sı kendi evinde el işi ve değişik üretim faaliyetleri,
- % 10'u hizmetler,
- % 8'i seyyar satıcılık ve
- % 4'ü ise ziraat işinde kredi kullanmıştır.

Her ne kadar kredinin farklı alanlarda kullanılması ilk bakışta mikro kredinin amacına ulaşamaması gibi gözükse de, nihai hedef yoksullukla savaşım olarak çizildiğinde, mikro kredinin farklı kullanım alanları dolaylı olarak sistemin başarısına katkıda bulunmaktadır (Adaman ve Bulut: 2005).

Bir yandan krediyi eslerinin isteği ile alıp yine eşlerinin isteği doğrultusunda kullanan kadınlar olduğu gibi bir yandan da kendi isteği ile bu projede yer alan kadınlarda bulunmaktadır. Kendi istekleriyle kredi alıp, kendi islerini kuran kadınların çoğunlukla belli bir eğitim düzeyinde olduğu görölmekte ve bu da projeye ilişkin beklentilerinde açığa çıkmakta, bu kadınlar kredi sağlanması dışında kadın hakları, sağlık, pazarlama gibi konularda da talepte bulunmaktadır (Akça Yigitbaş, 2005: 61-62).

Mikro kredi uygulamasının başarısı kendine güveni olan ve görece daha eğitimi kadınlara sağlanabildiği göz önüne alındığında, bütün yoksul kadınları projeye dahil edebilmek için projeye yeni ayaklar eklenmesinin gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Türkiye Grameen Mikro Kredi Projesi ve Maya üzerinde yapılan araştırma sonucu yoksullukla savaşında başarının aşığıda beş farklı seviyede incelenmesinin önemi ortaya çıkmıştır. (www.ku.edu.tr).

- **Kişisel Gelişim:** Aktif olarak ekonomik hayatın içerisinde bulunmak mikro kredi kullanıcısı olan kadınların kendine olan güvenini arttırmış, kendi yeteneklerine ve üretkenliklerine olan inançlarını geliştirmiştir. Gerektiğinde kredi alabilecekleri bir kurumun varlığı ve özellikle Diyarbakır için grup kültürü içerisinde ekonomik hayata atılmalarının güven duygusunu aşıladığı söylenmektedir.
- **Toplumsal Güçlenme:** Mercek altındaki mikro finans projelerinin (özellikle Diyarbakır'da) zaten var olan kolektif bağları güçlendirerek ve grup kimliğinin oluşturulmasında destekleyerek toplumsal güçlenmeye yardımcı olmaktadır. Diyarbakır özelinde, haftalık toplantılar ve kredi öncesi eğitim programı sayesinde yardımlaşmaya yönelik toplumsal değerlerin güçlendirildiği ve güven ilişkilerinin pekiştirildiği gözlemlenmektedir.
- **Ekonomik Güçlenme:** Mikro kredi kullanıcılarının gelir seviyelerindeki artış. Yoksullukla savaşım açısından önemli bir sonuç teşkil etse de, mikro finans sisteminin ekonomik güçlendirme ile ilgili etkilerini yalnızca bu bağlamda değerlendirmek yanlış olacaktır.

Mikro kredi ile is olanaklarının artması sayesinde ekonomik hayatta yer alma şanslarının genişlemesi mikro finansın sağladığı önemli yararlarından biri olarak ortaya çıkmıştır.

Özellikle Diyarbakır örneğinde, mikro kredi kullanıcılarının içine girdikleri ekonomik yaşantıyı kendi önceliklerine ve değerlerine hizmet edecek şekilde yönlendirdikleri gözlemlenmiştir. Mikro finans sistemi kişilerin üretim araçlarına ulaşımını sağlayarak ve kendilerinin şekillendirebileceği bir is yaşantısı opsiyonunu sunarak ekonomik güçlenmelerine yardımcı olmuştur.

- **Siyasal Güçlenmenin Eksikliği:** Özellikle Diyarbakır’da gerçekleştirilmiş olan araştırmalar sırasında mikro kredi kullanıcılarının mikro finans sisteminden beklentilerinin ve genel olarak ulaşmaya çalıştıkları yaşamsal hedeflerin sistemi yönlendiren ve yöneten kişilerinkinden farklı olabileceği ortaya çıkarmıştır. Bu durumda kendi taleplerini ve yaşam tarzlarını seslendirebilecek şekilde yönetim ve uygulama mekanizmalarına katılımlarının sağlanması önem kazanmaktadır
- **Cinsiyet Kimliğinin Güçlenmesi Sorunu:** Yapılan araştırmalarda cinsiyet kimliğinin vurgulanmaması, kadınları hedef kitlesi olarak seçmiş mikro finans programlarının kadın kimliğini güçlendirmekte istenilen başarıya ulaşamadığını düşündürmüştür. Ne Türkiye Grameen Mikro Kredi Projesi'nin ne de Maya'nın cinsiyet kimliğini güçlendirmeye yönelik, yoksullukla savaşım hedeflerinden farklılaşan bir çalışmalarının olmaması bu sonucu beklenir kılmaktadır (Adaman ve Bulut: 2005).

BÖLÜM III

MİKRO FİNANSIN KIRGIZİSTAN UYGULAMASI

3.1. Kırgızistan'daki Mikro Finans Uygulamasına Genel Bir Bakış

Kırgızistan'da ilk olarak 1995'te FİNCA tarafından uygulanmaya başlayan mikro finans uygulaması 12 yıldır faaliyet göstermektedir. En başta Kırgız devleti desteği ile uygulamaya konulan mikro finans 2005 sonuna doğru 5 milyonluk nüfusa sahip ülkede 100 binden fazla kişiye mikro kredi kullandırıldı. Toplam kullandırılan kredi tutarı da 3,2 milyar somu yani 80 milyon ABD dolarını geçmiştir. Halka dağıtılan ortalama kredi tutarı 18,7 bin som ile 54,1 som arasında değişmektedir. Şu an ülkede 2 Özel mikro kredi Şirketi (MKŞ), 78 mikro kredi ajansı (MKA), 26 mikro kredi şirketi, 305 kredi birliği (KB),116 lambard faaliyet göstermekte. Ayrıca Kırgızistan'daki 5 Ticari Banka (TB) da mikro finans faaliyetinde bulunmaktadır. (Kırgız Merkez Bankası, 2005)

Ülke kanunlarına uygun olarak “Mikro kredi organizasyonu kanun taslağında” belirtilen faaliyetler; mikro kredi verme, kiralama, faktöring, havale ve depozito kabul etme işlemleri yapabilirler. (Mikro kredi organizasyonu kanun taslağı, 1996, 9)

Mikro kredi sektörünün gelişiminden bizzat Merkez Bankası ile hükümet sorumludur. Ülke dışından gelen fonlar; bağışlar, faizsiz veya düşük faizli uzun dönemli krediler bu sektörde rahatça çalışabilmesi için devlet tarafından her türlü imkân yaratılmıştır (Mikro kredi organizasyonu kanun taslağı)

Eski SSCB ülkelerinin yani bugünkü BDT'nin mikro finans konusunda en önde giden ülke Kırgızistan'dır. Vatandaşların her türlü finansal hizmetlerden yararlanması, aynı zamanda yoksulluktan kurtulması için devlet mikro finans kuruluşlarına tüm imkânları yaratmış durumdadır. Ülkede faaliyet gösteren mikro finans kurumları 3 sınıfa ayrılmaktadır. Bunlar:

1. Ticari olmayan vakıf benzeri MFK
2. Ticari MFK
3. Anonim ortaklık şeklinde olan MFK

Bunlardan en etkili olanı ticari olmayan MFK FİNCA'dır. Kırgızistan genelinde 20 000'den fazla kredi kullanıcısı bulunmakta. FİNCA dışında ülkede faaliyet gösteren MFK ve onların durumu aşağıdaki tablodaki gibidir. (www.knb.kg)

Tablo 1. Kırgızistan'da faaliyet gösteren MFK

MFK	Şirket sayısı	Som	USD doları (bin)	Müşteri	Ortalama kredi \$
KTFK	1	1,528	37,268	30,146	1,236
MKA/MKŞ	104	785	19,146	42,000	456
KB	305	449	10,951	21,650	506
TB	5	463	11,293	8,707	1,297
Toplam	415	3,225	78,659	102,241	769

KTFK-Kırgız Tarım Finans Korporasyonu

İstatistiklere bakıldığında bu uygulamanın Kırgızistanda başarılı olduğu görülmektedir. Devletin bugüne kadar yaptığı mikro kredi veren kurumlara kusursuz zemin hazırlamaktı. Bunu da sonuçlar göstermektedir. Sözü kısası Kırgızistan'da MFK her zaman kredi veren kurum açısından başarılı olmuştur. Dağıttığı fonları faizi ile birlikte tahsil etmeyi başarmış durumda. Bu konuda hükümet desteği eksik olmamıştır.

Birinci bölümde anlatılan mikro finans kuruluş modellerinin karması gibi bir uygulama Kırgızistan için söz konusudur. Bölgelere ayrıldı, şubeler açıldı ve gruplar oluşturuldu. Her grupta 12–25 arası kredi kullanıcı üye katıldığı yaptığımız araştırma sonucu öğrenildi. Ama işin en kötü tarafı nedense kredi kullananlar kredi kullanma sonucu başarısız olmuşlardır. Ayrıca başarısız olmakla beraber aldıkları kredileri faizleri ile geri ödemişlerdir.

Araştırmamızda işte bu konuyu incelemeye ve sebeplerini bulmaya gayret gösterildi. Kısacası mikro finansın Kırgızistan uygulamasındaki sosyo-ekonomik boyutunu ortaya koymaya çalışıldı.

3.2. Kredi Karşılığı Kredi Kullanıcısından İstenilenler

Kredi karşılığında kredi kullanmak isteyenlerden istenilenler aşağıdaki gibidir:

- **Kredi kullanıcısı hakkında bilgi** – krediyi kullanmak isteyen herkesten kredi veren kurum tarafından istenilmektedir. Adres, ulaşım telefonları, ne iş yaptığı ve ilgilendiği alan, aile bireyleri, aylık geliri ve maddi durumu hakkındaki bilgiler anket şeklinde kredi veren kurum tarafından incelenmektedir.
- **Bölge idaresi, vergi ve sigorta kurumlarından belge** – bu belge kredi kullanıcısının gerçekten var olduğu ve gerçekten devlet tarafından verilen toprak payına sahip olduğu, vergi idaresinde ve sigorta kurumunda kayıtlı olduğunu ispat edici bir belgedir.
- **Kollektif grubundan ayrıldığı ve kendi başına olduğu hakkında belge** - 1993 Kırgız Cumhuriyeti toprak reformu sonucunda ilk olarak kolektif kurumlar dağıtıldı ve küçük grup halinde toprak payı paylaştırıldı. Daha sonradan gruptan ayrılanlar ve grup halinde toprağı işleyenler halinde devam edildi. Farkı grup olunca grubun oylaması sonucu toprağı ekiliyor, biçiliyor ve nakde çevriliyordu. Tek başına olunca kendi isteğine göre hareket etme hakkına sahip olmaktaydı. Gruptan (ayıl çarba'dan) özele (ceke çarba'ya) geçmek kredi veren kurumun şartıydı. Sonra kredi başvurusu sırasında bir kredi kullanıcı grubuna dahil olacaktıdır.
- **Borcu yok belgesi** – bu belge vergi idaresi, sigorta kurumu ve köy idaresinden alınmakta. Eğer borcu varsa o borçları ödeyerek borçlarını yok olduğunu tasdik ettirmelidir.
- **Yapılacak yatırım alanı ve projesi** – kredi veren kuruluşun kredi kullanıcısından istediği en önemli bir projedir. Bu projede kredi kullanıcısı hangi alanda kredi kullanacağını, temin ettiği fonu nasıl kullanacağını ve tahminen ne kadar gelir elde edeceğini göstermektedir.
- **İstenilen kredi tutarının % 120 oranının üstünde bir teminat** – bu konuda kredi teminatı olarak katılımcılarımızın hepsi yaşadığı evi gösterdiği araştırmalarımızın sonucunda ortaya çıkmıştır. Kredi borcuna giren dört katılımcı bu yüzden kredi süresi sonunda evini satmak yada kredi borcuna devretmek zorunda kalmışlardır.

- **Yatırıma %30-40 katılım** – bu konuda katılımcılar daha çok sahip oldukları arazi, ekilecek tohum, gübre veya sahip oldukları araçları gösterdiler.

3.3. Celal-Abad ili Ala-Buka Bölgesinde Mikro Finans Kullanıcılarının Sosyo-Ekonomik Durumları

Kırgızistan bağımsızlığın aldıktan sonra 1996'ya kadar eski rejimin izlerini üzerinden atamadı. Buna paralel olarak ülkedeki nüfusun yoğunluğu yoksulluk sınırının altında veya o sınırdaki yaşamını sürdürdü. Eski rejim anlayışına bakacak olursak, o dönemde Sovyet insanların yoksulluk diye derdi yoktu, temel ihtiyacı (yiyecek-içecek) garantileniyor ve yoksulluk kavramı genelde kullanılmıyordu (www.ctc.kg). 1996 yılının verilerine göre yoksulluk sınırının altında nüfusun % 51,9 (2003y %49,9; 2004y %45,9), yoksulluk sınırında ise % 19,1 (2003y %17,2) (milli istatistik komitesi, sotsialniy obzor, 2004) yaşıyorlardı. Bunun %80'i kırsal kesimlerde yaşamaktaydı.

İşsizlik ve halkın ağır ekonomik durumu ülkenin en başta gelen problemiydi. İlk olarak Kırgızistan'da FİNKA-Kırgızistan (Dar Gelirlilere Uluslararası Yardımlaşma Fonu) ABD'nin geri ödemesiz verdiği 6 milyon dolarla "mikro kredi" adı altında halka kredi vermeye başladı. Kırgızistan Cumhuriyeti Milli İstatistik Komitesinin 2004 yılına ait verilerine göre mikro kredi organizasyonları ve Kırgız tarım finans korporasyonunu hem de kredi birlikleri tarafından halka toplam 1,2 milyar som kredi verilmiştir. Söz konusu organizasyonlar tarafından verilen krediler ticari bankaların vermiş olduğu kredilerin %55'sini oluşturmakta olup, 2000 yılında 90 bin kişi banka dışı (mikro finans) organizasyonlarından kredi almışlardır. Halka verilen küçük miktarlardaki kredilerin %90'ı Uluslararası Organizasyonlar tarafından verilen kalkınma veya geri ödemesiz fonlardan temin edilmektedir. Kredilerin büyük kısmı kısa süreli (1 yıl vade ile) verilmektedir. Ortalama kredi tutarı 25000 somu (500 \$) aşmamaktadır. Verilen kredilerin büyük bir kısmı tarımcılıkta ve hayvancılıkta (%59,3), ticaret ve diğer dallarda (%40) kullanıldı. Yoksulluğun hâkim olduğu kırsal kesimlere en çok kredi veren kurum Kırgız tarım finans korporasyonu oldu. (Kırgızskiy natsionalniy bank, 2004)

Bugüne kadar verilen kredilerin başarısı hep veren tarafından incelendi ve değerlendirildi. Geri dönüşüm oranı o kredinin başarısını ifade etti. Kredi verenin

karşısında o krediyi alıp kullananın olduğu çoğunlukla göz ardı edildi. Kırgızistan'da halka temin edilen mikro kredi aslında yoksulluktan halkı kurtarma programı adı altında verilmişti. Sonuçta alışlagelmiş değerlendirme ile Kırgızistan'da mikro kredinin geri dönüşüm oranı %98'in üzerinde demek, kredi başarılı işlediğini ortaya koymaktadır.

Tez araştırmasında mikro kredi yani mikro finans uygulamasına krediyi alıp kullananlar açıdan yaklaşarak incelenmesi düşünülmüştür. Bu amaçla fonları alıp kullananların fon kullandıktan sonraki ekonomik ve sosyal durumlarındaki değişiklikleri, o fonların artı ve eksilerini araştırılmıştır.

Araştırmada yarı biçimsel mülakat türü kullanılmıştır. Yer olarak Kırgızistan Cumhuriyeti, Celal-Abad ili, Ala-Buka bölgesi seçilmiştir. Eğer bu uygulama Kırgızistan genelinde yapılacak olursa aynı sonuçlar elde edilebileceği kanısındayız. Ancak bu bölge mikro finans kurumları tarafından en çok dikkat çeken bölgelerinden biridir.

Ala-Buka bölgesinin esas faaliyet alanları çiftçilik ve havancılıktır. Yüz ölçümü 3 000 km². Nüfusu 73 514 (1999 yılı) kişi. Bölgenin büyük ve küçük 23 köyü bulunmaktadır. (www.local.gov.kg) Araştırmamız bu bölgenin 5 büyük köyünde uygulanmıştır. Mülakat sorularımız ek. 1'de verilmiştir.

3.4. Sorular ve Analizleri

3.4.1. Mesleğiniz

Mülakata katılanların meslekleri hakkında araştırıldığında mikro finans kullanıcılarının %43,34'ünü çiftçi grubunu oluşturduğu görülmektedir. Bunun sebebi Ala-Buka bölgesi tarıma elverişli olduğundan halkın büyük çoğunluğu çiftçilik ile geçinmektedir. 1994 toprak reformu sonucu bölgenin sahip olduğu toprakların %90'nı halka dağıtıldı. Geri kalan kısmı devlette kaldı ama isteyenlere kiraya verildi. Dağıtılan tarlalar halka 99 yıllığına verildi. Tarla sahipleri sadece o arazilerin vergisini ve diğer giderlerini devlete ödeyerek bütçeye katkıda bulunuyor. O toprak üslerinde herhangi bir inşaat yapmak yasaktır. Sadece ekip biçmek için kullanılabilir. Bundan dolayı bu bölgede yaşayanların adam başına ortalama 2 dönüm toprak denk geldi. Ama Kırgızistan geneline bakılacak olursa herkesin payına düşen toprak miktarı 2 dönüm değildir.

Bölgelerin sahip olduğu toprak ile nüfus sayısına bağlı olarak değişmektedir. Bazı bölgelerde 1–1,5 dönümse, bazı bölgelerde ise 3–4 dönüme kadar çıkmaktadır.

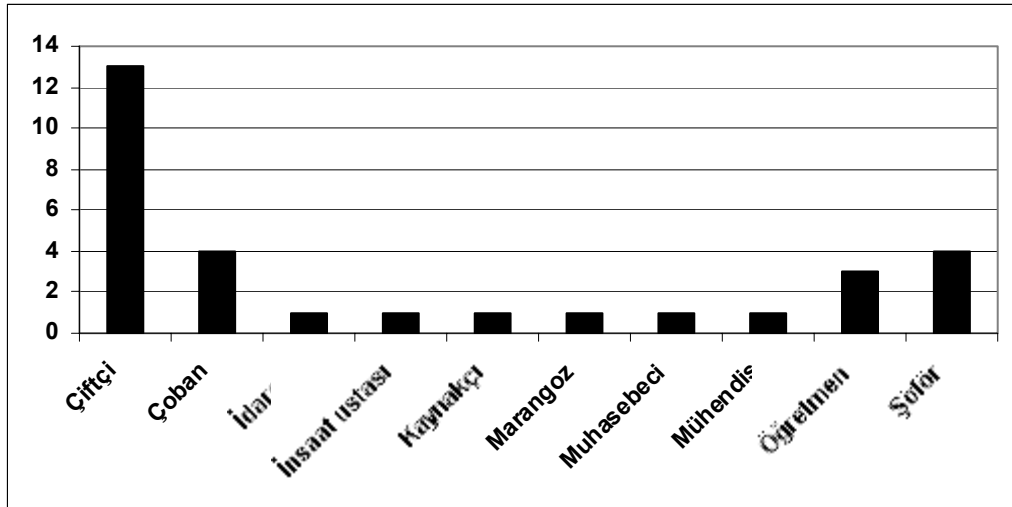
Çiftçilerden sonra çobanlar ile şoförler (%13.34) gelmektedir. Çiftçiliğe elverişli olduğu gibi hayvancılığa da elverişli bir coğrafik iklime sahip olan bölge eskiden et ve yün üretiminde ön sıralarda bulunmuştur. 1991 bağımsızlığın alındığı tarihte Kırgızistan genelinde 12 milyon küçükbaş hayvan 4 milyon büyük baş hayvan Sovyetlerden miras kalmıştır. Bu da ülkede hayvancılık ile uğraşan insan sayısını çoğaltmıştır. Şoförlerin yüzdesinin yüksek çıkmasının sebebi eski SSCB döneminde otomobil parklarının çok olması. Sovyetler ile bu parkların faaliyetinin sona ermesi sonucu tüm şoförler işsiz kalarak ticaret, hayvancılık yâda çiftçilik ile uğraşmaktadırlar. O yüzden mülakat sırasında meslekleri sorulduğunda eski mesleklerini söyleyerek derin nefes çekenler oldu.

Bundan sonraki meslek gruplarına bakılırsa her köyde olduğu gibi öğretmenler %10'u ve diğer meslek grupları %3.33'lik oranı oluşturarak tamamlamaktadırlar. Yukarıda bahsedilen meslek grubu dağılımları tablo 3.2. ve şekil 3.2'den görülmektedir.

Tablo 2. Mülakat katılımcılarının meslek grubu dağılımı

№	Meslek grubu	Sayısı	Yüzde (%)
1	Çiftçi	13	43.34
2	Çoban	4	13.34
3	İdareci	1	3.33
4	İnşaat ustası	1	3.33
5	Kaynakçı	1	3.33
6	Marangoz	1	3.33
7	Muhasebeci	1	3.33
8	Mühendis	1	3.33
9	Öğretmen	3	10.00
10	Şoför	4	13.34
	Toplam	30	100

Şekil 1. Mülakat katılımcılarının meslek grubu dağılım şekli

3.4.2. Yaşınız

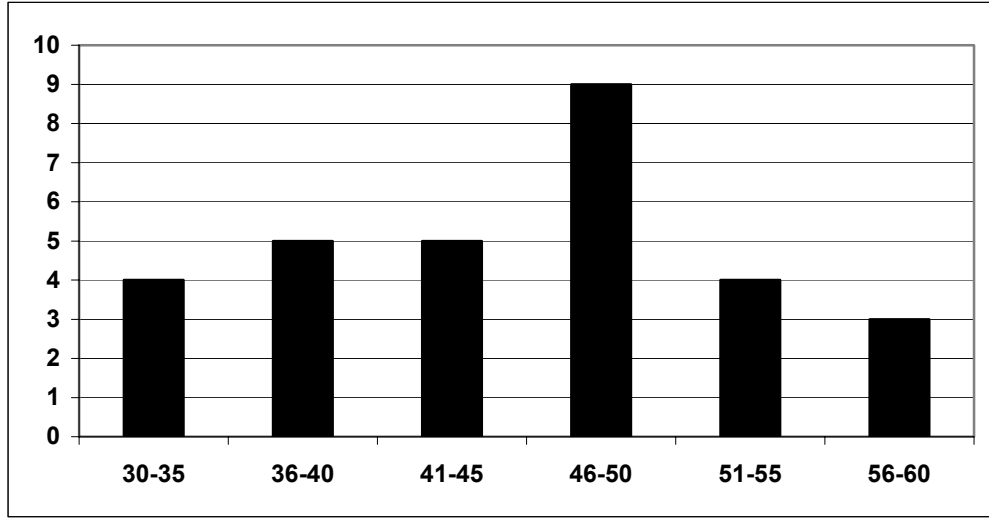
Araştırma katılımcılarının yaş dağılımına bakılacak olursa 30 yaş ile 57 yaş arası insanlar olduğu görülmektedir (tablo3.3. ve şekil 3.3.). Bunların içinden %30'luk oranla 46–50 yaş grubu ilk sırada görülmektedir. Bunun sebebi olarak da bu ailelerin çocuklarının tam yetişmiş olup, onların gelecek yatırımları velileri çok yakından ilgilendirdiği söylenebilir. Bu yatırımlar da çocukların okul masrafları, evlenme, baba ocağından başka bir yere ev alarak onları yerleştirme denilebilir. Ondan sonrakiler aşağı yukarı aynı oranda yer almışlardır. Sonuç olarak Kırgızistan'da en çok mikro finans kullananların yaş grupları orta yaş grubu olduğu söylenebilir.

Kırgızistan'ın genel nüfus piramidine bakıldığında %34,7'sini 14 yaş ve altı çocuklar, % 28'ini 25–55 yaş arası insanlar oluşturmakta.

Tablo 3. Mülakat katılımcılarının yaş dağılımı

No	Yaş grubu	Sayı	Yüzde (%)
1	30–35	4	13,33
2	36–40	5	16,67
3	41–45	5	16,67
4	46–50	9	30,00
5	51–55	4	13,33
6	56–60	3	10,00
		30	100

Şekil 2. Mülakat katılımcılarının yaş dağılım şekli

3.4.3. Ailede Kaç Kişisiniz

Araştırma katılımcılarının aile durumuna bakıldığında ortalama her ailede 6 kişi olduğu tespit edildi. Bu her ailenin ortalama 4'er çocuğu olduğunu göstermektedir. Çocukların çok olmasının en önemli sebebi olarak katılımcıların aile kurduğu dönemin eski SSCB dönemine denk geldiği söylenebilir. Aile planlaması, sağlıklı aile programları o dönemlerde pek alışılmadık olaylar arasına giriyordu. SSCB döneminde her çocuk için devlet tarafından ödenen paralar o çocuğun temel ihtiyaçlarını karşılamaya yetiyordu. O yüzden çok çocuk olması aileleri pek rahatsız edip düşündürmezdi. Ama şu an bulunduğumuz dönemdeki kırgız ailelerinin 4 çocuğa sahip olduğu çok nadir görülmeye başlamıştır. Sebebi de ekonomideki istikrarsızlık, işsizlik ve gün geçtikçe zorlaşan hayatları onları düşündürmeye zorlamaktadır. Şu andaki kırgız gençlerinin de ne kadar çocuğa bakabilirsem o kadar istiyorum mantığı benimsenmiş durumda. Evlenme yaşı da gün geçtikçe ilerlemekte. Eskiden 20–21 yaş olan evlenme yaşı şu anda 23–24 yaşa kadar yükseldi.

3.4.4. Eğitim Durumunuz

Mikro kredi kullananların arasında yapılan bu mülakat katılımcılarının eğitim durumuna bakıldığında tablo 3.4. ve şekil 3.4.'te görüldüğü gibi lise mezunu olanlar % 60'lık bir oran ile ilk sırada olduğu görülüyor. Ondaki sonraki sırada üniversite

mezunu olup mikro kredi kullananlar %20'lik oranla gelmektedir. Üçüncü sırada %10'luk oranla meslek yüksek okul mezunları ve ortaokul mezunları geliyor.

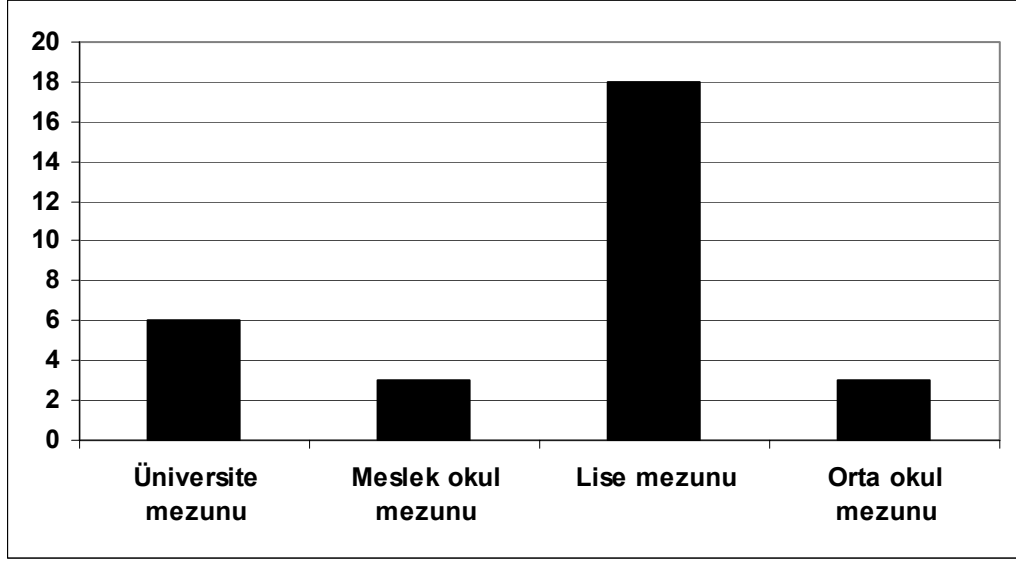
Eğitim konusundaki araştırmadan görüldüğü gibi en çok kredi kullananlar lise mezunları oluyor. Sebebi koy ve kırsal kesimin nüfusunun çoğunu lise. Meslek okulu ve ortaokul mezunları oluşturmaktadır. Üniversite mezunları ise her köyde görev yapan öğretmenler ve köy idarecileri olduğu tespit edilmiştir.

Ülkede mikro finansın ilk etapta pek başarılı olmamasının sebepleri de eğitim durumuna bağlıdır. Görüldüğü gibi bu fonları en çok kullananlar liseye kadar eğitim gören bir kesimdir. Yukarıda belirttiğimiz meslek grubu dağılımındaki göstergeler de bu olayı doğruluyor. Başarısız olmasının başlıca sebeplerine örnek olarak katılımcıların bu güne kadar kendi başlarına ekonomik olarak bir faaliyette bulunmamaları söylenebilir. Çünkü eskiden bu kesimdeki insanlar sadece yukarıdan gelen talimatlara uyarak çalışıyorlardı. Düşünme zahmetine katlanmıyor, onların yerine düşünülmüş belirli standartlar kalıbı vardı. Elde edilen hâsılatı nerde nasıl nakde çevireceğinin problemi de yoktu. Ne kadar talep varsa o kadar üretiliyordu. Bağımsız olduktan sonra eskisi gibi balık verilmedi. Tersine herkese bir olta verilerek kendi balıklarını kendileri tutması gerektiği söylendi. Hazıra alışan neslin serbest ekonomi kurallarına ayak uydurmaları zor oldu ve hala bu sistemi benimseme süreci devam etmektedir.

Tablo 4. Mülakat katılımcılarının eğitim durumları

Eğitim durumu	Kişi sayısı	Yüzde (%)
Üniversite mezunu	6	20
Meslek okul mezunu	3	10
Lise mezunu	18	60
Orta okul mezunu	3	10
	300	100

Şekil 3. Mülakat katılımcılarının eğitim durumları

3.4.5 Hangi Alanda Kredi Kullandınız

Kırgızistan’da yürütülen köy ahalisinin kalkınması ve yoksulluk ile mücadele programı altında verilen fonlar kırsal kesimde en çok iki alanda kullanılmıştır. O alanlar çiftçilik ve hayvancılık alanlarıdır. Onun için araştırmada bu iki alan baz olarak alınmış ve incelenmiştir.

Çiftçilik kırsal kesimin en önemli geçim kaynağıdır. Halkın önemli bölümü çiftçilik ile uğraşarak elde ettikleri hasatı en yakında bulunan büyük şehirlere götürüp satarak bir ekonomik gelir elde etmektedirler. Kırgızistan genelinde olduğu gibi bölgedeki kredi kullanıcılarının tablo 3.5 ve şekil 3.5’te görüldüğü gibi %70’i çiftçilik alanında mikro kredi kullanmıştır.

Mülakat sırasında katılımcıların en çok yakındıkları konu büyük şehirlerin bölgeden uzak olmasıydı. Dolayısı ile oraya ulaştırana kadar maliyetler artıyor. Satacakları yere ulaştırdıktan sonra bile istedikleri fiyatlara satamama riski yüksektir. Diğer problem de bölgede üretilen meyve ve sebzeleri işleyecek bir işletmenin olmadığıydı. Bu iki konu aslında o bölgedeki temel sorunlara çözüm üretecek derecede önemlidir. Bölgede tarım mamullerini işleyecek hiç bir büyük yada küçük işletme bulunmamaktadır. En çok üretilen elma, kara erik, patates, armut ve pamuktur. Eskiden elmayı işleyip şarap yapan işletme şu andaki komşu ülke sınırları içerisinde kalmıştır. En yakın pamuk

işleyen çırçır fabrikası 265 km uzaklıktadır. Üretilen buğday ve mısır bölge halkının ihtiyacını ancak karşılamaktadır. Domates üretimi nerdeyse durdu, çünkü onu işleyecek salça yada turşu yapacak işletme yok. Eskisi gibi çiftçiler ürettiklerini komşu ülkeler Özbekistan'a, Kazakistan'a veya Rusya'ya götürüp direk olarak satamıyorlar. Buna sebep olarak o ülkelerin izlediği siyasi ve ekonomik politikalar gösterilebilir. Çiftçilere ürettikleri mamulü satma konusunda devletten herhangi bir yardım yapılmamakta.

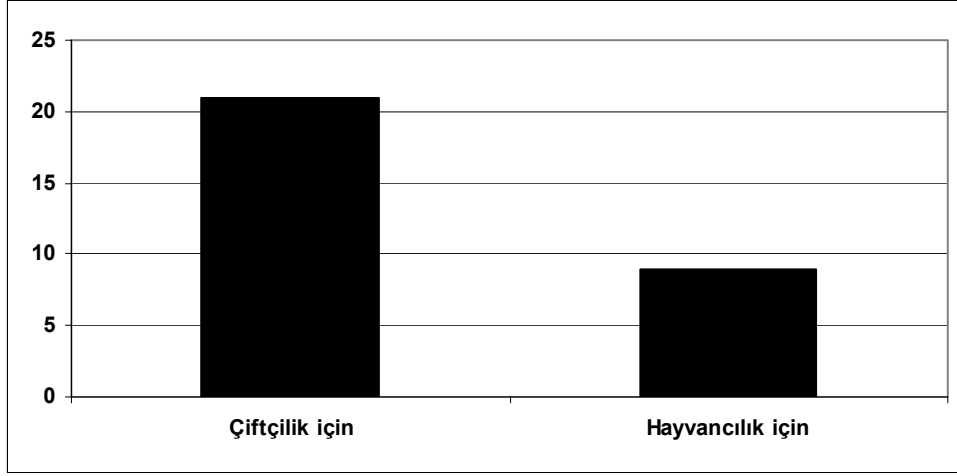
Hayvancılık - ata babalarımızdan beri toplumumuz için vazgeçilmez bir uğraşısıdır.. Ülkenin nerdeyse % 80'i dağlarla kaplıdır. Coğrafi ve iklim olarak hayvancılık için en uygun bir yapıya sahiptir. Bölgede de aynı portre söz konusudur. SSCB döneminde ülke hayvancılık alanında geliştirilmiştir. Ama eti işleyip konserve, salam sucuk yapan fabrika da başka ülkeye kurulmuştur. Bağımsızlıktan sonra hayvancılık alanına devlet ilgisiz kaldı. Sonuçta ülkedeki hayvan sayısı yıl geçtikçe hızla düşmeye başladı. Eskiden yün için beslenen koyun sayısı nerdeyse tükenmek üzere. Süt ürünleri işleyen fabrikalar çalışamaz hale geldi. Et ve süt ürünlerini ihraç edeceğimize rafları ithal et ve süt ürünleriyle doldurduk. Sonuç olarak ülkede hayvancılık alanı bağımsızlıktan sonra yaşanan hızlı düşüş sonucu yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kaldı.

Araştırma yaptığımız Ala-Buka bölgesinde halk çiftçiliğe paralel olarak hayvancılık ile de uğraşmaktadır. Yani her ailede elinde bir büyük baş ya da küçük baş hayvan bulunmaktadır. Bu iki alan bölge için yabancı konu değildir ve bu alanlarda halk uzmanlaşmış durumdadır. Katılımcılarımızın %30'u hayvancılık alanında fon kullanmış olduğu tablo 3.4'te görülmekte.

Tablo 5. Katılımcıların kredi kullanım alanları

Kredi kullanılan alan	Kullanan kişi sayısı	Yüzde (%)
Çiftçilik için	21	70
Hayvancılık için	9	30
	30	100

Şekil 4. Katılımcıların kredi kullanım alanları

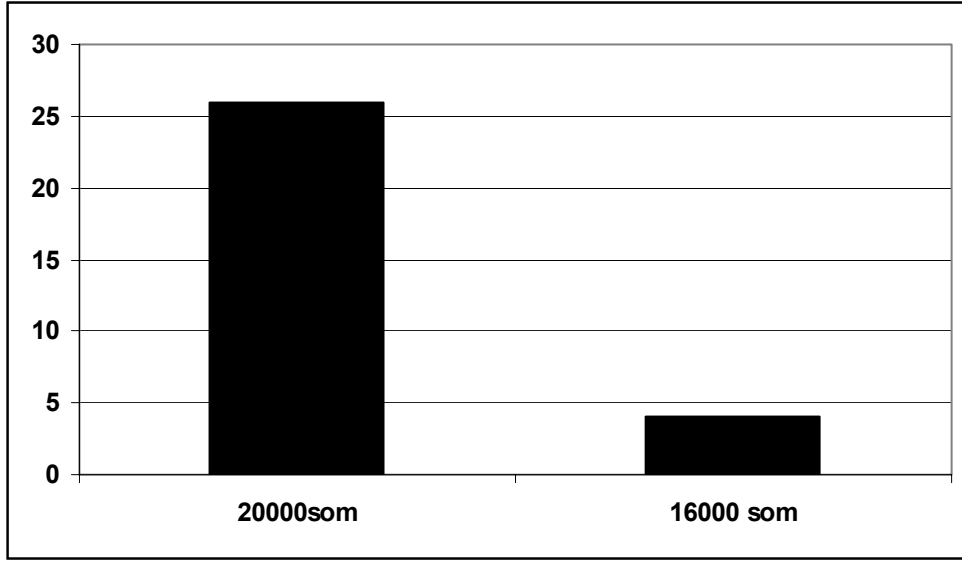
3.4.6. Kredi miktarı

Araştırma yapılan bölgede kredi kullananların başvurduğu kredi miktarları farklı olmasına rağmen kredi verenlerin verdiği kredi miktarı standart şeklindedir. Mülakat sırasında katılımcılar verdiği projelerde daha yüksek miktar istediklerini fakat, değerlendirme aşamasında bu miktarın 20 000 somu geçmediği görüldü. Ancak kurallar gereği ilk kullanıcıların ilk kullandıkları kredi miktarı düşük olacaktır. Eğer aynı şahıs aynı krediyi kullanmaya devam edecek olursa miktar artacaktır. Buna bağlı olarak da faiz düşecek ve süre uzayacaktır. Bu da kredi verenlerin müşteri kitlesini kendisine çekme adına iyi bir politikadır. Ama bu izledikleri politika halk tarafından kabul edilip edilmediğini ilerdeki konularda açıklayacağız. Katılımcılarımızın tablo 3.6’te görüldüğü gibi % 13,4’ü 16 000 som, % 86,6’sı 20 000 som kredi kullanmıştır. Bu durumun bölge geneli için de geçerli olduğunu katılımcılar tarafından belirtildi.

Tablo 6. Katılımcıların kullandıkları kredi miktarı

Kredi miktarı (som)	Kullanan kişi sayısı	Yüzde (%)
16 000	4	13,4
20 000	26	86,6
	30	100

Şekil 5. Katılımcıların kullandıkları kredi miktarı

3.4.7. Kredi Süresi

Kullandırılan kredi süresi 6 ay 1 yıl içerisinde değişmektedir. Ama genel olarak pratikte 1 yıl süre olarak tespit edildi. Kaynaklara baktığımızda ilk aşama kredi kullanma süresi bir yıla kadar (www.bankir.kg) olduğu görülmekte. Yukarıda belirttiğimiz gibi eğer aynı kişi o krediyi kullanmaya devam edecek olursa ilerde bu süreler uzayacaktır. Araştırmamızdaki katılımcıların kredi kullanma süresi bir yıl olduğu ortaya çıktı. Katılımcıların ilk aşamadan sonra ikinci aşamada kredi kullananları ikinci aşamanın 2-3 yıl arasında değiştiğini belirttiler. Bu da mikro kredi için sundukları projeye göre değişiklik göstermektedir.

3.4.8. Kredi Faizi

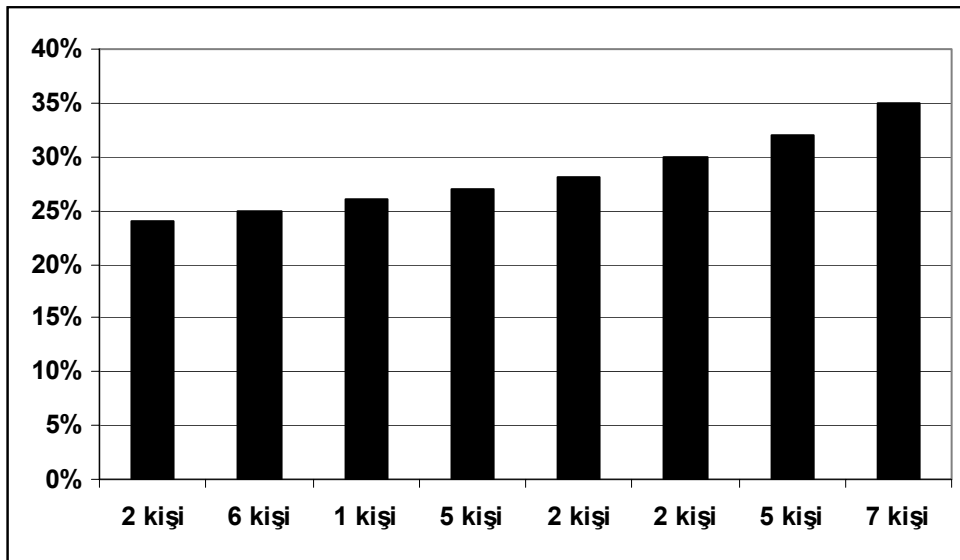
Kredi faiz oranı o kredi kullanmakta en önemli bir faktördür. Krediler arasında tercih yapılırken en çok dikkat edilen husus o kredinin faiz oranı olduğu bilim adamları tarafından ispat edilmiştir. Mülakat sonucu öğrenilen katılımcıların %24 ile %35 oranında kredi faizi ödedikleridir. Merkez bankasının verilerine göre yıllık faiz oranı %20 ile %40 arasında değişmektedir. Tablo 3.7'ye bakıldığında %35'lik oranla en yüksek faiz ödeyenler ilk sırada gelmekte. Bunun sebepleri araştırıldığında kredi taksitlerini zamanında ödemedikleri ortaya çıkmıştır. Burada belirtmek istedikleri kredi kullanan kişi krediyi aldıktan 2 ay sonra ilk taksitini ödemeye başlıyor. Kredi kullanıcı kırsal kesimde kredi aldı ve son kuruşuna kadar çiftçilik için yatırdı. Yani yerini sürdürü,

tohum, ilaç, gerekli araç gerecini hazırladı. Ama elinde nakit kalmadı. 2 ay sonra da ilk kredi taksitini ödemek için kapısı çalındı. Elinde bir birikimi olanlar o birikimlerini eriterek ödedi. Ama elinde bir birikimi olmayan ödeyemedi. Dolayısı ile kredi faizi ceza olarak yükselmeye başladı. Uygulanan bu politika kredi kullanıcılarının pek işine yaramadı.. İkinci sırada % 25 oranında faiz ödeyenler geliyor. Onları % 27 ile % 32 faiz oranı ödeyenler takip ediyor. Bu da yoksul bir aile için çok yüksek bir orandır. Mikro finansın yoksulları kurtaracağı yazılıp çiziliyor. Ama bu oranlara bakıp tekrar düşünmek gerektiğini düşünüyorum. Ülkenin halka dağıttığı fonlar aslında başka ülkelerden alınan düşük faizli yada faizsiz uzun süreli kredilerdir.

Tablo 7. Katılımcıların ödedikleri kredi faiz oranları

	Kredi faiz oranı (%)	Kullanan kişi sayısı	Yüzde (%)
1	% 24	2	6,7
2	% 25	6	20
3	% 26	1	3,3
4	% 27	5	16,6
5	% 28	2	6,7
6	% 30	2	6,7
7	% 32	5	16,6
8	% 35	7	23,4
		30	100

Şekil 6. Katılımcıların ödedikleri kredi faiz oranları

3.4.9. Kredi Kullanmadan Önceki ve Sonraki Mal Varlığınız

Kredi kullanıcıların kullandıkları kredi faydalı olup olmadığını öğrenmek için o kişilerin kredi öncesi ve sonrasındaki maddi durumlarındaki değişikliklere göz atmak gerekli diye düşünüyoruz. Dolayısı ile mülakat sırasında mülakatçıların maddi durumlarını incelemeyi uygun gördüm. Onların maddi durumları tek tek incelendi. Ama onların hepsini tek tek yorumlayıp yazmak uzun süreceği için toplu sonuçlarını yorumlamayı doğru buldum. Ama onların durumları ile ilgili görüntü aşağıdaki tablo 3.8’de ve tablo 3.8’de açık bir şekilde verilmiştir.

Katılımcılarımız 30 kişi ve onların kredi kullanmadan önceki toplam varlıkları ve sonraki durumları incelenecektir. İlk olarak onların en önemli varlığı evleri olduğundan ona bakıldığında kredi kullanmadan önce 30 adet ev tespit edildi. Katılımcılar krediyi kullandıktan sonra toplam 26 ev kaldı. Artış yerine azalma görülüyor.

İkinci olarak o adamların maddi varlığı olarak arabaları alındı. Bu varlık kredi kullanma öncesindeki miktarı sonra da koruduğu görülmektedir.

Üçüncü olarak bölgenin en önemli maddi varlığı küçükbaş hayvanları araştırıldı. Çünkü bu varlık bölge halkının en çok tasarruflarını yatırdıkları varlıktır. İhtiyaç anında en hızlı paraya çevrilebilecek varlık olarak bilinir ve kabul edilir. Bu varlığın kredi kullanma öncesindeki miktarı 250 adettir. Bu gruba en yaygın olan koyun ile keçi alınmıştır. Ama kredi kullanma sonrası durum farklıdır. Artma yerine azalma arz etmektedir. Bu da kredi kullanıcıların kullandıkları kredi için veya günlük ihtiyaçları için harcadıklarını gösterir. Sadece burada belirtilmesi gereken birçok önemli durum vardır. Hayvanlar doğal olarak devamlı bir artış içerisinde olurlar. Yani bir sene içerisinde en az %30 artış olduğunu kabul edecek olursak 250 küçükbaş hayvanımız 325 adet olması gerekiyor. Yani $250 \times \%30 = 75$. Burada 75 doğal artıştan 250’nin üstüne eklenmesi gerekiyor. Kredi kullanma sonucuna baktığımızda bu miktarın 227 olduğu görülmektedir. Arada 98 adet fark oluşmuş durumda. Bu da kredinin katılımcılara kullandıkları fonun faydalı olduğunu göstermiyor.

Çiftçiliğin ve hayvancılığın hâkim olduğu bölgede en çok ilgi duyulan varlık büyük baş hayvanlar araştırılmıştır. Katılımcıların kredi kullanmadan önceki büyük baş

hayvan varlığı 47 adettir. Bu gruba inek ve at alındı. Şimdi de kredi kullanımından sonraki duruma bakıldığında bu miktar 37'ye gerilemektedir. Bu varlığın da tabii artışını %30 olarak alırsak bu miktar bir sene sonra 61 olması gerekiyor. Aradaki fark 24 adet çıkıyor. Kredi kullanımı insanların maddi durumuna pek faydalı olduğu görülüyor. Tam tersine kullandıkları kredi ile birlikte ellerinde bulundurdukları varlıklarından erittikleri görülüyor.

En son olarak devlet tarafından verilen toprak paylarını araştırdık. Verilen bu toprak halkın büyük çoğunluğunun tek umut kaynağıdır. Kendisi işleyebildiği gibi başkasına kiraya verebilir. Bu maddi varlık kredi kullanma öncesi ne kadar ise kredi kullanımı sonunda da aynı miktarda görülmektedir. Yani kredi kullanma aşamasında herhangi bir eksilme olmadı.

Sonuç olarak araştırmamızdan görüldüğü gibi mikro finans bu bölgede faydalı olmamıştır. En önde gelen sebeplerinden devletin takipsizliği ve üretilen ürün ve mamuller için pazar oluşturulmamasıdır. Türkiye'de ilk defa Diyarbakır'da başlatılan mikro kredi uygulamasından yararlanan kadınların ürettikleri el emeği ürünler, Büyükşehirlerde satmak için destek verildi. Real Marketler Zinciri, mikro krediyle üretilen ürünleri mağazalarında özel stantla tüketiciye sunmaya başlayacak. Bu da kredi kullanıcılarına olan bir destektir (Türkiye gazetesi, 19.12.06. Şükran Kaban).

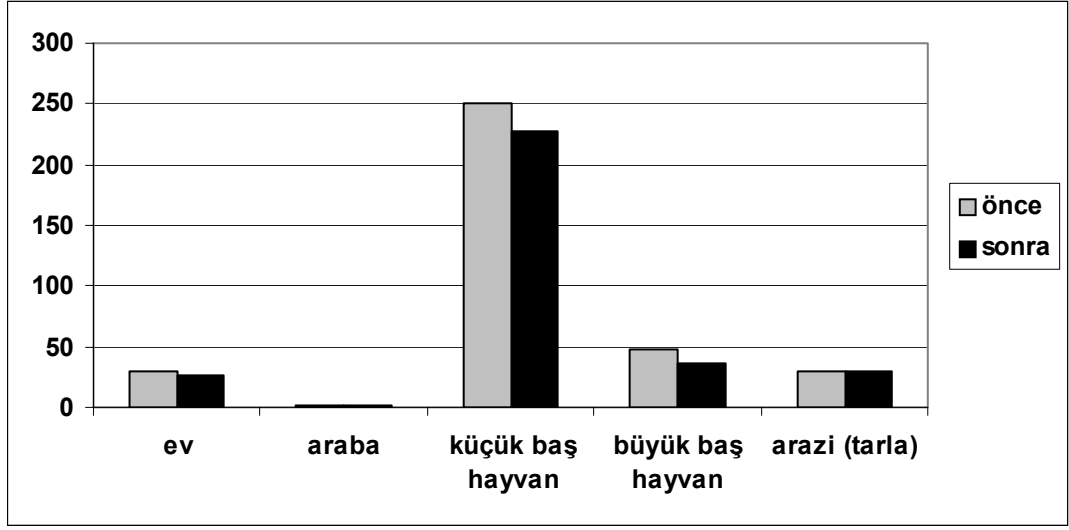
Tablo 8. Kredi kullananların kredi kullanmadan önceki ve sonraki maddi durumları

Varlık	Önce	Sonra	Fark	Doğal artış	Toplam kayıp
Ev	30	26	4	0	4
Araba	2	2	0	0	0
KBH*	250	227	23	75	98
BBH*	47	37	10	14	24
Arazi	30	30	0	0	0

*KBH-küçükbaş hayvan

*BBH-büyük baş hayvan

Şekil 7. Kredi kullananların kredi kullanmadan önceki ve sonraki maddi durumları sonuç bölümü

3.4.10. Kredi Kullanmadan Önceki Aylık Geliriniz

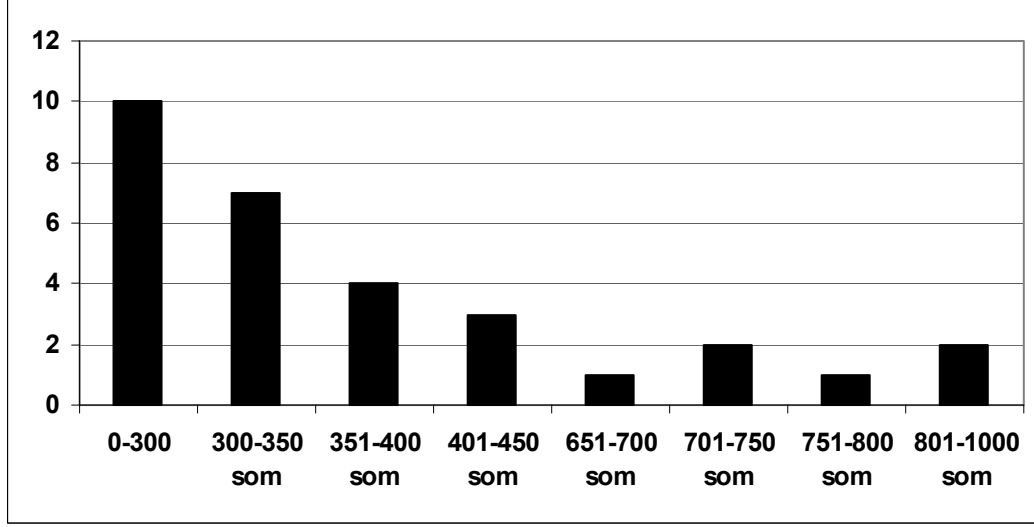
Katılımcıların aylık ortalama gelirleri araştırıldığında tablo3.9’da görüldüğü gibi 300 soma kadar aylık geliri olanlar % 33.4’lük oranla en başta gelmektedir. Sebebi o adamlar hiç bir yerde çalışmıyorlar. Sadece devletin vermiş olduğu toprakla ellerinden geldiği, güçlerinin yettiği kadar bir şeyler ekip biçip onunla hayatını geçindirmeye çalışanlardır. İkinci sırada da yukarıdakinden pek farklı olamayan insanlardır. Onların aylık geliri 300-350 som arası değişmektedir. Bu adamların bir öncekiye göre durumu bir az iyidir. Yani ilkinden farklı olarak ellerinde az da olsa tasarruf bulunduranlardır. Bu tasarruflar da hayvanlar olarak tespit edilmiştir. Araştırma katılımcılarının %80’i 600 somun altında bir aylık gelirine sahip olduğu aşağıdaki tablo ve grafikten de görülmektedir. Geri kalan %20’lik katılımcı yukarıdakilerden farklı olarak sabit bir gelirinin olmasıdır. Bu insanların yaptığı işler öğretmenlik, memurluk veya idareciliktir. Diğer taraftan mülakat katılımcıları ile olan konuşmalarda, krediyi gelirlerini yükseltmek için kullanıldığı öğrenildi.

Tablo 9. Katılımcıların aylık ortalama gelirleri

Aylık ortalama geliri	Kişi sayısı	Yüzde (%)
0-300	10	33,4
301-350 som	7	23,4
351-400 som	4	13,4
401-450 som	3	10

Aylık ortalama geliri	Kişi sayısı	Yüzde (%)
651-700 som	1	3,3
701-750 som	2	6,6
751-800 som	1	3,3
801-1000 som	2	6,6
	30	100

Şekil 8. Katılımcıların aylık ortalama gelirleri

3.4.11. Krediyeye Ulaşana Kadarki Toplam Harcamanız

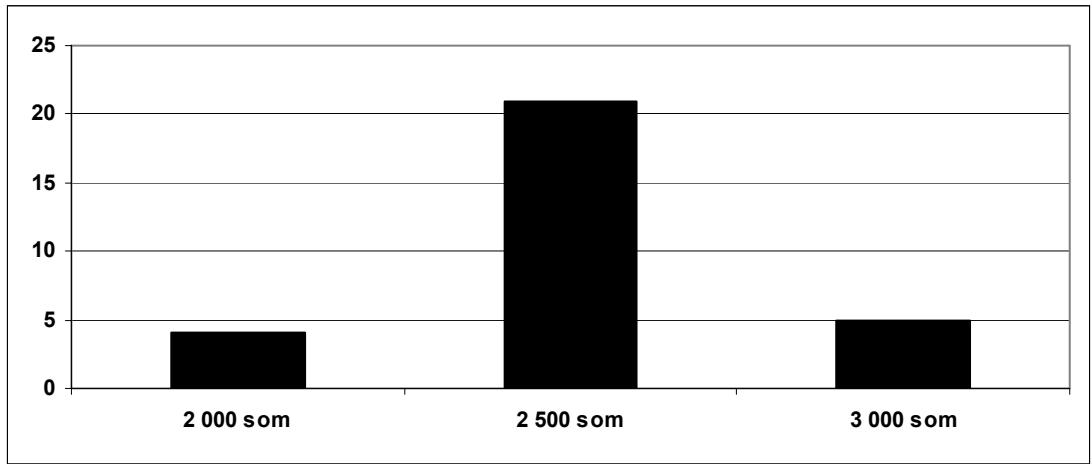
Kredi alabilmek için katılımcılarımızın harcamaları 2000 ile 3000 som arası değiştiği tablo 3.10 ve şekil 3.10'da görülmektedir. Bunun sebebi de yolsuzluk olduğu ortada. Türkiye'de kırtasiyecilik olarak bilinen bu durum gelişmekte olan ülkelerin en başta gelen problemleridir. Şimdi bunu daha açacak olursak bir kişi kredi almaya karar verdi. O önce gidip bankadan doldurulacak belgeleri alıyor. Oraya o formlar için bir miktar para ödüyor. Sonra o belgeye imza atıyor ve her imza için de bir miktar rüşvet veriyor. Sonra bir gruba üye oluyor. O grubun parasının getirilmesi için birisi gidip merkezden verilecek olan fonu getirmesi lazım olduğundan o adama yol harcırahı topluyor. En sonunda kredi ele geçene kadarki toplam harcama 2000-3000 somu buluyor. Tabloya bakılacak olursa 2500 som harcama yapanlar %70 olduğu görülüyor. 3000 som harcayanlar bu işlemleri kendileri yapmayıp başkasına yaptırıyorlar olduğu tespit edildi. 2000 som harcayanlar ise böyle prosedürleri daha iyi

bilenler olduğu öğrenildi. Yukarıda saydığımız giderler devlet işinde çalışan memurlara ödenmektedir.

Tablo 10. Kredi kullananların kredi alabilmek için yaptıkları harcamalar

Kredi için masraf	Kullanan kişi sayısı	Yüzde (%)
2 000 som	4	13,4
2 500 som	21	70
3 000 som	5	16.6
	30	100

Şekil 9. Kredi kullananların kredi alabilmek için yaptıkları harcamalar

3.4.12. Kredi Başvurusundan Sonra Kaç Günde Size Ulaştırdı

Kredi kullanmak isteyenler kredi veren kurumun istediği belgeleri topladıktan sonra değerlendirme için kredi verecek olan kuruma gönderiyorlar. Kurum uygun gördüğü proje sahiplerine proje değerlendirildikten sonra hemen krediyi veriyor. Bu süreç devlet ve kurum tarafından üç aya varan bir süre olarak bildirilmiştir. Ancak katılımcıların verdiklere cevaba göre bu süreç 12 ile 24 gün arasında değişmektedir. Sebebi de şubelere bu durumu intikal ettirmeden direk merkeze giderek oradan değerlendirmeye alarak süreci hızlandırmalarıdır. Bunun sonucunda şubeler değerlendirici niteliğinden çıkarak sadece para dağıtma ve toplama işi ile meşgul olmuştur. Sürenin bir aya yetmemesi hem kullanıcı hem veren için bir avantaj sağlamaktadır. Kullanan adam bir an önce yapmak istediği işi yaparak zaman kazanıyor. Zaman kazanmasının sebebi kırsal kesimdeki mikro kredi kullanıcıları çiftçilik alanında kredi kullanmaktadırlar. Çiftçilik bu bölgede bir mevsimlik iş olduğundan zaman çok önemli bir faktördür.

3.4.13. Krediyi Tekrar Kullanmak İstiyormusunuz

Katılımcılara aynı krediyi tekrar kullanmak isterimsiniz diye sorulduğunda hep bir ağızdan yok diye cevap verdiler. Arasından aynı krediyi ikinci aşamada da kullanmış ve devam etmeyip durduranlar da var. Katılımcıları 4'ü aynı krediyi tekrar kullandıklarını ve başarısız olduklarını belirttiler.

3.4.14. Size Kullanmış Olduğunuz Kredi Faydalı Odlu mu

Size kullanmış olduğunuz kredi faydalı oldu mu diye katılımcılara sorulduğunda derin bir soluk alarak ne cevap vereceklerini düşündüler. Verilen cevapları aşağıdaki gibi açıklanmıştır:

- Ne fayda ne de zarar. Yani, katılımcı için kullandığı kredi ne zararda ne de faydada. Kredi kullanıldı, kazanılan gelir de kredi faizine geri ödendi. Yılsonunda elinde eskiden ne varsa o kaldı. Buna artı olarak bütün yıl boyunca yaptığı temel ihtiyaç harcamaları kendi tasarrufundan gitti.
- Yok, faydalı olmadı diyen daha çok katılımcı olmuştur. Sebebi de kredi öncesi ve sonrası değerlendirdiğimiz kredi kullananların maddi durumlarındaki değişimlerdir.
- Bazı katılımcılar da kendi bireysel hatalarının yüzünden faydalı olmadığını söylemişlerdir. Bu hataların başında geleni yetersiz emek ve kendisinden kaynaklanan alışkanlıklar olarak sıralanabilir.
- Bir katılımcı ise başkalarına göre farklı bir cevap verdi. Kredi almak için proje yazmıştık. İşte o projeyi harfiyen uygulaysaydık belki daha başarılı ve faydalı olurdu diye fikrini bildirdi. Yani kredi alabilmek için proje sunuldu. Sonra mikro krediyi alınca farklı amaçlarda farklı yatırımlara gidildi. Örnek vermek gerekirse çiftçilik için kredi alıp ticaret yapanlar veya hayvancılık yapmak için proje sunarak, krediyi alınca çiftçilik yapan kredi kullanıcıları gibi.

3.4.15. Kredinin Avantajları

Kırgızistan'daki mikro kredinin artıları ve eksilerini hedef aldığımız bu araştırmada katılımcılara kullandıkları kredinin onların gözünde artı yönleri sorularak ülke genelinde kredi artılarını tespit edilmeye çalışılmıştır. Verilen cevaplar %95 homojendi. Cevapları aşağıdaki gibi sıralayacak olursak;

- İlk başta kredi kullanıcıları için nakit olması çekici bir hal almıştır. İşsizlik ve zor hayat şartlarında yaşayan vatandaş için bu kredi sanki babadan gelen destek gibi nakit bir şekilde ellen tutuldu. Uzun zaman elinde nakit tutmama hasretini kredi gidermiştir.
- Zamanında nakit para olması. Yani kredinin kullanım alanları tarım ve hayvancılık olduğundan zaman faktörü çok önemlidir. İlkbaharda toprağı sürmek ve istenilen şeylerin ekilmesi için acil nakit para ihtiyacını doğurmaktadır. Mevsimlik işlere dayalı ekonomi içerisinde zaman anlamı mevsimi gelince bu döngünün içerisinde yer alanlar için gelen mevsimde yatırım yapabilmek altın değerini taşımaktadır. Dolayısı ile kredi kullananlar aldıkları kredi ile zamanında yatırımını yapabilmektedirler.
- Yerinde nakit para. Bu da zamanında yatırımı tamamlayan bir unsur olup, yatırımcı için çok önemli rol oynamaktadır. Yukarıda görüldüğü gibi kredi başvurusundan sonra istenilen fon en fazla 24 gün içerisinde kredi kullanıcılarına ulaştırılmıştır. Bundan yola çıkarak istenilen yerde nakit para harcama avantajını kredi kullanıcılarına sunmaktadır.
- Kolay elde edilmesi. Bundan kasıt herkesin bu mikro finans fonlarına ulaşabilmesidir. En zor olanı yolsuzluk olmasına rağmen bir normal vatandaşın kalkıp hem de fazla beklemeden kredi alabilmesi bu kredinin bir artısını göstermektedir.
- Kredi verenler tarafından istenilenlerin diğer kredilere göre daha basit ve ulaşılabilir olması. Bu cevap ile bürokrasi işlemlerinin daha az olduğunu vurgulayarak artısını ortaya çıkartmaktadır.

3.4.16. Kredinin Olumsuz Yönleri

Mikro finans araştırmamızın en önemli sorularından olan mikro kredinin eksileri sorusuna katılımcılar 3 cevap yüzünde yoğunlaştılar. Bu cevapları aşağıda daha anlaşılır bir şekilde açıklamaya çalışılmıştır.

- Faiz yüksek. Katılımcıların kullandıkları kredi faizi konusunda bir memnuniyetsizlik söz konusuydu. Sebebi tablo3.7 ve şekil 3.7’de gördüğümüz gibi kredi faizlerinin %24 ile %35 arasında olmasıdır. Merkez bankası yıllık mikro kredi faizi %20 ile %40 arasında değişeceğini bildirmiştir. Aslında kredi faizi sunulan projedeki kar oranına göre belirlenmektedir. Örneğın, yatırılacak sermeye 20.000 som olduğu ve dönem sonu geliri de 10.000 som olduğunu farz edelim. Çünkü çiftçilik alanında yukarıdaki gibi kar oranlarına sık rastlanmaktadır. Buna artı olarak kredi kullanıcısı ödeme koşullarından her hangi bir maddeyi yerine getirmediği takdirde anlaşma gereği bir miktar para ceza olarak faiz ile birlikte ödenmektedir. Bu da uygulamada faizin yükselmesine yol açmaktadır. Aslına bakacak olursak sadece kullanılan kredi faizi yüksek olmayıp, kredi öncesi masraflar da yüksek olmaktadır. Mülakat sonuçlarından yola çıkarak inceleyecek olursak, bir kişi 20.000 som kredi aldığını var sayalım. Ortalama 2500 som kredi için harcama yaptığını ve ortalama %25 faiz oranı ödediğini farz edelim. Toplam kişinin geri ödeyeceği para miktarı 25.000 som artı 2500 som da kredi önce masrafı, toplam 27.500 somu bulmaktadır. Eğer bunların hepsini faizi ile değerlendirmeye alırsak faiz oranı %37.5 ($\%25 + \%12.5 = \%37.5$) ortaya çıkmaktadır. Burada %12.5 kredi için önceden harcanılan 2500 som gösterilmektedir. Bunun dışında kredi kullanıcısı %10 ana paradan ceza yemişe toplam ödeyeceği faiz oranı %47.5’e yükselecek. Peki kredi kullanan bir çiftçi ya da hayvancılık için kullanan yatırımcı kredi süresi sonuna kadar %50 kar sağlayabilecek mi yok mu?
- Vade kısa. Bu da çiftçilik ve hayvancılık için kredi kullananlar kar edebilmeleri için 1 yıl sürenin az olduğunu göstermekte. İktisat teorisinden bildiğimiz “Örümcek Ağı” teorisi arz talep ilişkilerini anlatmakta. Arz

talebi aşarsa mal başına olan fiyat düşecek. Bunun anlamı son baharda hasat toplandığı zaman üretilen malın fiyatı düşmesidir. Yani çiftçi geçen yılın pahalı ürünün ekmiştir ve herkes aynı düşüncede olduğundan geçen yılın en pahalı ürünü bu yılın en ucuz ürünü olur. İlk baharda yapılan planlardaki fiyatı yada ona yakın fiyatı tutturabilmek için depolayıp belli bir zaman beklemesi lazım. Sonuçta kredi kullanan çiftçinin elindeki ürettiği ürün fiyatı düşmüştür ve krediden ancak kurtulacak kadar tutar elde etmiştir. Bu durumun en iyisi sayılabilmekte. Bazı katılımcıların anlattığı gibi hem fiyat ucuz hem talep yok olduğu durumda kredi kullanıp yatırım yapan yatırımcı varsa eski tasarruflarını eritiyor yada tekrar borca giriyor. Bu durum yukarıda evsiz kalan katılımcıların halini anlatmaya yeterli bir örnektir.

- Kredinin geri ödeme şartları. İlk defa kredi kullanmaya başlayan bölge halkı için ilk taksitin 2 ay sonra ödenmeye başlaması pek korkutmadı. Çoğu kredi kullanıcısı bu duruma ilgisiz davrandı. Sonuç olarak ilk imza attıkları faiz oranı ile ödedikleri faiz oranı arasında bir fark olduğunu gördüler ve bir müdahale edemediler. Çünkü kredi kullananlar tüm parayı mevsim başında yatırmıştı ve ilk taksit için ödeyecekleri nakit kalmamıştı. Yukarıda belirttiğimiz gibi bu ihtiyaç duyulan fonları kendi varlığından eriterek karşılayan katılımcılar olduğu gibi ödeyemeyen kredi kullanıcıları da bulunmaktadır.

3.4.17. Eğitim Semineri Gördünüz mü

Eğitim semineri gördünüz mü sorusuna mülakat katılımcıları tek ağızdan yok ve seminer olsa bile haberlerinin olmadığını belirttiler. Mikro finansın dünya uygulamasında görüldüğü gibi fon kullanıcılarına eğitim semineri vazgeçilmez bir faktördür. Hele Sovyet sisteminden yeni kurtulmuş ve kendi başlarına yatırım yapmak için ilk defa kredi kullanmayı deneyenler için seminer daha da önemli hale gelmektedir. Katılımcılar seminer konusunda daha sıcak yaklaşımda oldukları ancak eğitici seminerlerin olmadığını vurguladılar. Katılımcıların biri, seminer yaparak bize fonları nasıl kullanmamız konusunda eğitseydiler belki daha da farklı sonuçlar elde edilebilirdi diye fikrini bildirdi. Ama beklenen seminerler verilmedi. Son yıllarda

eğitim ve seminer konusunda ülkede faaliyette bulunan kredi veren kurumlar daha hassas olduğu görülmekte. Bu da eski tecrübelerin verdiği bir ders olduğunu gösteriyor.

3.4.18. Krediyi Hangi Amaçla Kullandınız

Katılımcılar ne amaçla mikro finans kullandıkları konusunda da hemfikir çıktılar. En çok verdikleri cevap zengin olmaktı. Bundan da maddi durumlarını iyileştirmek ve refah seviyelerini yükseltmek olduğu anlaşılmaktadır. Mülakatımızın katılımcıları Sovyetler döneminde parayı dert etmeyen, yarımından kaygısı yok büyüyen ve çalışan adamlardı. Ama bağımsız olduğumuz günden itibaren parasızlıktan bezmiş gibi halleri vardı. Verdiği cevaplar da onu doğruluyordu. Diğer taraftan da ekonomideki istikrarsızlık ve hat safhadaki işsizlik bu cevabı vermeleri için doğaldı. Onun dışında katılımcılarımızın olduğu gibi diğer kredi kullanıcıların herkes gibi büyüyen bir ailesi vardı. Onları okutmak, iyi yerlere yerleştirmek arzusu da zengin olmak için yeterli bir sebepti.

Bulduğu yoksulluk noktasından kurtulmak için kredi kullanan katılımcıların olduğu da ortaya çıktı. Yani sahip olduğu toprağa ne ekeceğini bilemeyen, ekecek bir birikimi olmayan bir çiftçinin amacı böyleydi.

3.4.19. Mikro Finansı Kimden Öğrendiniz

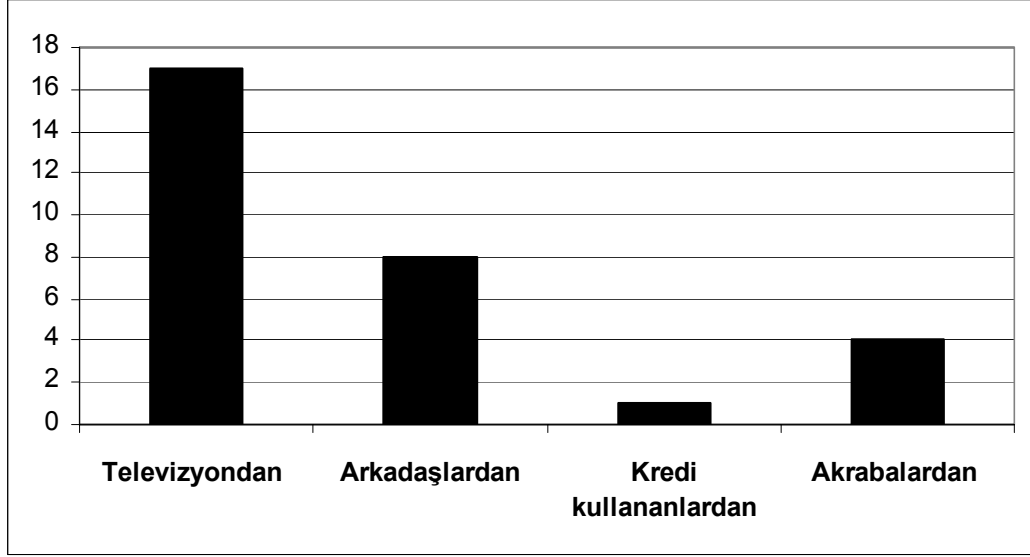
Katılımcıların mikro krediyi kimden öğrendikleri sorulduğunda % 56.7'si televizyondan öğrendiklerini söylemekte. %26.7'si ise arkadaş ortamından öğrendiklerini, geri kalanları akrabalarından ve kredi kullananlardan öğrendiklerini bildirdiler. En çok televizyondan öğrenilmesinin sebebi, ister haberlerde, ister reklâmında, ister tanıtım programları ve ilanlarında olsun çok iyi anlatılmasıdır. Bu da aşağıdaki tablo ve şekilde verilmektedir. Şeklin x eksenini kimden öğrenildiğini, y eksenini ise öğrenen kişi sayısını belirtmektedir.

Tablo 11. Mikro finansı kimden öğrendiniz

Kimden öğrendi	Katılımcı sayısı	Yüzde (%)
Televizyondan	17	56,7
Arkadaşlardan	8	26,7
Kredi kullananlardan	1	3,3

Kimden öğrendi	Katılımcı sayısı	Yüzde (%)
Akrabalardan	4	13,3
	30	100

Tablo 10. Mikro finansı kimden öğrendiniz

3.4.20. Niçin Mikro Finansı Tercih Ettiniz

Katılımcılardan neden mikro krediyi tercih ettikleri sorulduğunda:

- Verilen diğer kredi çeşitlerinden haberlerinin olmadığını
- Tercih edecek başka kredi seçeneği olmadığını
- Kolay ulaşılan kredi olduğunu
- İlerde daha iyi şartlarda kredi temin ettikleri için
- Diğer kredilerin daha zor ve istenilenler fazla olduğu için
- Nakit sıkıntısı yaşadığı için

Diye cevap verilmiştir. Buradan çıkan sonuç, kredi herkes tarafından ulaşılabilir, kolay ulaşılabilir olması bu kredi türünü tercih etmeye yönlendirmiştir.

3.4.21. Kredi Kullanmaya Devam Ediyormusunuz

Kredi kullanmaya devam ediyor musunuz sorusuna mülakat katılımcıları tek olarak hayır diye cevap verdiler. Sebeplerini de yukarıda açıklamaya çalıştığımız konular olduğu söylenebilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç olarak 1995'ten beri Kırgızistan'da mikro finans uygulaması zarar etmeden gelişerek faaliyetine devam etmektedir. Ama verilen kredileri kullananların hayatında nasıl değişiklikler olduğunu yukarıdaki araştırmada anlatmaya çalışıldı.

Kredi kullananlar ile mülakat yaparken başarısız olup kredi borcundan nasıl kurtuldukları soruldu. Çünkü bu soru mülakat sorularını oluştururken gözden kaçmıştı. Mülakata katılanların % 80'i borç alarak ya da elindeki birikiminden ödediklerini söylediler. Kredi kullanmanın sonucunda insanlar hızlı bir şekilde ülke dışına çalışmak için göç ettiler. En çok Rusya'ya çalışmaya gidildi. Gözlemlerimize dayanarak şu anda ülkedeki nüfusun % 20'sinden fazlası Kırgızistan dışında olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz.

Konumuza geri dönecek olursak kredi kullananlar başarısız oldular. Bunun da en önemli sebeplerini iki kategoride açıklamayı doğru bulduk. Bu kategoriler:

- Kredi verenlerden kaynaklanan eksiklikler
- Kredi kullananlardan kaynaklanan eksikliklerdir.

Kredi verenlerden kaynaklanan eksiklikler kategorisinde incelenecek olanlar başta devlet olmak üzere mikro kredi veren kurumlardır. Bunların en başta yaptıkları eksiklik kredi kullanıcılarının yetersiz bilgilendirmektir. Mülakat sorumuz olan “seminer gördünüz mü” sorusunun hayır yada haberimiz yoktu cevabı daha net açıklamaktadır.

Diğer eksiklik ülkede üretilen zirai ve hayvancılık ürünlerini işleyecek işletme eksikliğidir. Burada çiftçi yada hayvan yetiştiricisi ürettiği ürünü nereye götüreceğinin şaşırılmaktadır yada en baştan daha az gelirli yatırımlara gidilmektedir. Örnek olarak ülkede salça yada turşu işleyecek işletmenin eksikliğinden dolayı domates ve salatalık yetiştiriciliği yok olma eşliğindedir.

Devletin kredi verdiği vatandaş için piyasa bulmakta yardımcı olmadan kendi haline bırakılması da başarısızlık sebeplerinden biridir. Yani kredi kullanıcısı hep iktisat teorisinden “örümcek ağı”na maruz kalarak umut alıp umut satmaktadır.

Bunun dışında mikro finans teorisinde yazıldığı gibi devletin veya kredi veren kurumun takip etmemesidir. İsteyenlere talep edilen kriterler yerine getirildiği takdirde mikro fonlar dağıtıldı. Sonra o dağıtılan fonların tahsil edileceği günlerde fon kullananlar aranıldı ve soruldu. Arada kim ne yapıyor diye ilgilenen olmadı. Sonuçta al parayı ne halin varsa gör gibi ortada bırakıldı ve bu kullanan adamların daha yeni bir sistemin pençesinden kurtularak serbest adım atmaya çalışıldığı unutuldu. Bundan kasıt eskiden Sovyetler döneminde bireylerin herhangi bir ekonomik ve şahsi bir risk alması söz konusu değildi. Bunun sonucunda o dönemde yetişen insanlar risk almayı pek kavramış değildir. Hep hazıra alışılan o dönemlerde ne yaptığında sonuçta ne olacağı bugüne göre daha belliydi. Ama bugünkü değişen piyasa şartlarına ayak uydurmaları bir süreç istemektedir. Mikro finans uygulaması için yapılan ön araştırma sırasında bu faktör gözden kaçmıştır.

Bunun dışında beş milyon nüfusa sahip Kırgızistan için 400'den fazla (tablo 3.1) mikro finans kurumuna gerek var mıydı yokmu ayrı bir araştırma konusudur. Bu kadar çok kurum olması belki de mikro finans uygulamasından gelir elde etmek gibi bir düşünce olduğu şüphesini uyandırmaktadır. Bunu da tüm bu işletmelerin en güçlüsü dahi günümüzde pasifleşmesi ve piyasadan çekilmiş gibi görüntü vermesi daha da kuşkuları güçlendirmektedir.

Kredi veren kurum tarafından değerlendirildiğinde onlar amaçlarına ulaştılar. Olan her zamankisi gibi gene halka oldu. Yukarıda sayılan önemli sebeplerin dışında araştırma yapılan bölgenin dağlı olması ve merkezden uzak olması da bir faktör olarak gösterilebilir. Merkez bankası 2005 yılı verilerine göre Celal-Abad il genelinde 2004 yılında 2003 yılına göre kredi kullanıcı sayısında azalma görülmektedir. Tablo 4 ve 5'te görüldüğü gibi hem kullanıcı sayısında azalma, buna paralel olarak kredi miktarında da azalma görülmektedir.

Tablo 12. Kırgızistan’da son yıllardaki kredi kullanıcıların durumu

İLLER	Müşteri sayısı 31.12.03	Müşteri sayısı 31.12.04	Artış %
Bişkek	5 191	8 064	55
Çüy	1 214	2 573	112
Isık-Göl	5 767	7 267	26
Talas	3 242	3 711	14
Narın	2 206	1 436	-35
Celal-Abad	4 537	3 929	-13
Oş	7 914	11 719	48
Batken	4 884	3 244	-34
Toplam	34 955	41 943	20

Tablo 13. Kırgızistan’da mikro kredi kullanım alanındaki değişiklikler

Kullanılan alanlar	Verilen Krediler (milyon son)				Değişiklik
	31.12.04	%	31.12.03	%	
Sanayi	41,9	1,51%	21,6	1,10%	20,3
Tarımcılık ve hayvancılık	1645,1	59,35%	1502,1	74,70%	143,0
Taşımacılık	4,2	0,15%	4,3	0,20%	-0,1
Ticaret	774,2	27,93%	410,8	20,40%	363,4
Satın alıp işleme	7,9	0,29%	6,5	0,30%	1,4
İpotek kredileri	65,5	2,36%	6,5	0,30%	59,0
Diğerleri	233,2	8,41%	59,2	2,90%	174,0
TOPLAM	2772,0	100,00%	2011,0	100,00%	761,0

Kredileri kullanan kullanıcılardan kaynaklanan eksiklikler kategorisinde ise bu fonları kullanım sırasında mikro finans kullanıcılarını yaptıkları eksiklikler yer almaktadır.

Mikro finans kullanıcılarını en çok yaptıkları eksiklikleri aldıkları bu fonları amacına uygun kullanmalarındır. Yani projeyi harfiyen uygulamamalarıdır. Aslına bakıldığında bu pek de önemli bir sebep olmaya yetmiyor. Bunu dışında aldıkları fonları yanlış kullanmalarındır. Yani önce kendi ihtiyaçları için kullanarak geri kalanını yatırmak gibi.

Sonuç olarak mikro finans uygulaması yoksulları desteklemeyi, hayat standartlarını yükseltmelerini ve tasarruf yapmalarını amaçlayan bir finansal araçtır. Kırgızistan'da bu uygulama sırasında kredi kullanan yoksullar kredi verenler tarafından göz ardı edildi. Neticede yoksulluk pençesinden kurtulacak olan yoksul halk tam tersine daha derinlere düştü. Yoksulluk ile mücadele eden halk artık yavaş yavaş çareleri başka işlerden aramaya başladı.

Celal-Abad uygulamasında mikro finans müşterilerinin kredi verilerek borçluluğun bataklığına sürüklendiği görülmekte. Bu durumda devlet kredi veren kurumları desteklediği kadar kredi kullanıcılarını da düşünmesi gerekmektedir. İlk ihtiyaç olan fonlar sağlandıktan sonra onun takibini ve yatırımcıların rehberliğini de paralel olarak yürütmesi lazımdır.

Son 3 yılda Celal-Abad, Narın ve Batken illerinde finans müşterilerinde bir azalma görülmektedir. Bu azalma sonucunda ülkede faaliyette bulunan MFK eskiye göre daha hassas davrandıkları gözlemlendi. Gruplara ile olan ilişkiler gelişmeye başladı ve eğitim seminerleri de artık bir vazgeçilmez bir unsur yerine geldi.

Bu araştırma ışığında Türkiye'de uygulamaya yeni giren mikro finans konusunda olan önerilerimiz:

- Devletin kredi kullanıcıları için pazar bulmasında destek olması
- Mümkün olduğu kadar uzun süreli (2-3 yıl) kredi temin etme
- Kredi kullanıcılarının bu konuda eğitilmesi
- Üretilecek muhtemel ürünleri işleyecek işletme kurmak için girişimcileri teşvik etmek

en başta gelen önerilerdir.

KAYNAKÇA

- ABDYKADYROVA, G.; Obzor Rınka mikro kreditovaniya KR, Bişkek, 2002
- ADAMAN, F., Bulut, T.; Diyarbakır'da Uygulanan Mikro kredi Projesinin Değerlendirmesi, 2005.
- BARRES, I.; Mikro Bankacılık Bülteni, 2002.
- BİLEN, E.; 2003. Bölgesel Ve Yerel Kalkınmada Kullanılabilecek Finansal Hizmetler Aracı Kurumlar Ve Türkiye İçin Önermeler, Ankara Devlet Planlama Teşkilatı,
- CHRİSTEN, R., Lyman, T., Rosenbeg, R.; 2003. Micro Finance Concensus Guidelines: Guiding Principles On Regulation And Supervision Of Micro Finace, CGAP,
- CHRİSTEN, R., Lyman, T., Rosenbeg, R.; 2004. Cifte Karı ve Zararı olan Finansal Kurumlar,
- FİŞHER, T., Sriram, M.S.; 2002. Beyond Micro Credit Putting Development Back Into Micro Finance, New Economics Foundation, London,
- GUMUS, Seyitbekov: 2005. " Kırgızistan Tecrübesi Işığında Türkiye' De Mikro Finansman Uygulamasının Kobilere ve Dar Gelirlilere Muhtemel Katkıları Ve Önerileri",
- HARDY, D., Holden, P., Propenko, V.; 1999. Micro Finance Institutions Microbanking Bulletin 4 (Fubrary),
- HARPER, M.; 2002 Self Help Groups And Grameen Bank Groups: What Are The Differences? Beyond Micro Credit, New Economics Foundation, London,
- HASHEMİ, S., Morshed, L.; Grameen Bank: 2002 A Case Study Beyond Micro Credit, New Economics Foundation, London,
- ISERN, Ritchies, Crenn, ve Brown; 2003, Ticari Bankaların ve Diğer Resmi Finansal Kurumların Mikro finansa Katılımının incelenmesi,
- KORKMAZ, E.; 2005 Mikro Kredi Yoluyla Yoksulluğun Azaltılması, İstanbul Ticaret Odası Yayınları,
- ORDOKOVA, A.; Review of Mikro Finance İndustry of the KYRGYZ Republic, 2002.

- ÖZEN Kutanis, Girişimci Kadınlar, 2004 Değişim Yayınları, Sakarya
- PARKER, J., Pearce, D.; 2004 Yoksulluğun Azaltılmasında Mikro finans, Hibeler, ve Mali Olmayan Çözümler: Mikro kredinin Yeri Nedir?.,
- RAHMAN, A.: 1999 Micro Credit Inivates For Equitable And Sustainable Development: Who Plays?, World Development,
- SİMONSEN, J., Brooks, J.: 2005 Türkiye'de Kalkınmada Yeni Ufuklar Uluslar Arası Mikro Finans Konferansı İstanbul 12-13 Aralık
- TOKTOMAMATOV, K.Ş.; 2001 Sosyalno Ekonomiçeskaya Razvitiya KR, Bişkek,.
- YUNUS, M.; 1999. Yoksulluğun Bulunmadığı Bir Dünyaya Doğru, (çev: Gulden Şen), 2. Baskı Doğan Kitapçılık,
- YİĞİTBAS Akca, B.; 2005 “Kadın Yoksulluğu ile Mücadelede Strateji Olarak Mikro Kredi Türkiye Diyarbakır Grameen Bank Mikro Kredi Projesi Örneği”, İstanbul ÜniversitesiYüksek Lisans Tezi,.
- ÖZKAN, F.; 2004 Radikal Gazetesi 06 Eylül
- AYSAN, M.; 2004 Radikal Gazetesi 09 Aralık.
- AKGÜL, A; Gelir Dağılımındaki Adaletsizlik Ve İssizlikle Mücadelede Çözüm Mikro Kredi <http://www.israf.org/yayinlar/03.pdf>.
- ŞAHİN, K; Öncelik Diyarbakır Ve Kadınlarda <http://www.milliyet.com.tr/2003/06/10/ekonomi/aeko.html>
- ADAMAN, F. Bulut, T.; Diyarbakır’da Uygulanan Mikro Kredi Projesinin Değerlendirmesi.
- KIRGIZ Ulusal Bankı, 1/2003 Kırgız Respublikasının Uluttuk Bankının Bulteni,
- KIRGIZ Devlet İstatistik Komitesi 2002, Godovoy Otçyot, Bişkek,
- KIRGIZ Devlet İstatistik Komitesi 2003, Godovoy Otçyot, Bişkek,
- KIRGIZ Devlet İstatistik Komitesi 2004, Godovoy Otçyot, Bişkek,
- GELİR Dağılımındaki Adaletsizlik Ve İssizlikle Mücadelede Çözüm Mikro Kredi Uygulaması, Türkiye Sorunlarına Çözüm Serisi, (2003), Türkiye israfi Önleme Vakfı No:3 Ankara.

ZENGİN'LİĞİN Yaygınlaştırılması için Mikro Kredi Uygulaması, Türkiye Sorunlarına
Çözüm Serisi, (2003), Türkiye israfı Önleme Vakfı No: 10 Ankara.

YOKSULLUĞUN Azaltılması için, Türkiye israfı Önleme Vakfı (2004), Türkiye
Grameen Mikro Kredi Projesi Uygulama Esasları, Mikro Kredi Serisi No:1,2,4
Ankara.

MİKRO kredi Vasıtasıyla Yoksulluğun,

Azaltılması Uluslararası Konferansı" Sonuç Bildirisi 2002: 20. sayı Moral
Dünyası Dergisi

FAKİRLİĞİ Sona Erdirebilecek Bir Proje Mikro Kredi, 2002:

20. sayı Moral Dünyası Dergisi,

<http://home.ku.edu.tr/~dyukseker/adaman-mikrokredi.htm>

MAYA Mikro Kredi <http://www.kedv.org/>

MİKRO Finansman Hakkında

<http://www.mikrofinansurkiye.org/trMicrofinance.htm>

DİYARBAKIRLI Kadılar çözümü Kendi İşini Kurmakta Buldu

http://www.gencnet.org/main/HaberTekBilgi.php3?haber_id=2871

DOĞU'DA Bin 627 Kadın 500 YTL Kredi ile Patron

<http://www.yenisafak.com.tr/arsiv/2005/MART/23/eO 1 .html>

MİKRO Kredi Yaygınlaştırılacak

<http://www.trt.com.tr/wwwtr/hdevam.aspx?hid=ç0124>

YOKSULA Belediye Sadakası Değil, Mikro Kredi

<http://www.zaman.com.tr/?bl=sondakika&trh=20060507&hn=282ç76>

70 BİN Dilenciye İşadamı Yaptık

<http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/441ç166.asp?gid=66>

MİKRO ekonomiye el atma zamanı

http://www.referansgazetesi.com/haber.aspx?HBR_KOD=35011 &ForArsiv=1

Kırgızistan'da mikro kredi <http://www.bankir.kg/>

Devlet İstatistik komitesi <http://www.stat.kg/>

Kırgız Ulusal Bankası www.nbkr.kg

EKLER

Ek 1. Uygulamada kullanılan sorular.

Kırgız Cumhuriyeti, Celal-Abad ili, Ala-Buka bölgesi mikro kredi kullanıcıları ile yapılan mülakat.

	<u>Nüfus (kişi)</u>	<u>Yüz ölçüm</u>
Celal-Abad	869 300	33 700 km ²
Ala-Buka	73 514	3 000 km ²

1. Mesleğiniz.....
2. Yaşınız.....
3. Ailede kaç kişisiniz.....
4. Eğitim durumunuz.....
5. Hangi alanda kredi kullandınız.....
6. Kredi miktarı.....
7. Kredi süresi.....
8. Kredi faizi.....
9. Kredi kullanmadan önceki mal varlığınız.....
10. Kredi kullanmadan önceki aylık ortalama geliriniz.....
11. Krediyeye ulaşına kadarki toplam harcamanız.....
12. Kredi başvurusundan sonra kaç günde size ulaştırıldı.....
13. Kredi sonrasındaki maddi durumunuz.....
14. Aynı krediyi tekrar kullanmak istiyormusunuz.....
15. Size, kullanmış olduğunuz kredi faydalı oldumu.....
16. Kredinin artıları.....
17. Kredinin eksileri.....
18. Kredi karşılığında sizden istenilen teminatlar.....
19. Eğitim semineri gördünüz mü.....
20. Krediyi ne amaçla kullandınız.....
21. Mikro finansı kimden öğrendiniz.....
22. Niçin mikro finansı tercih ettiniz.....
23. Kredi kullanmaya devam ediyormusunuz.....

ÖZGEÇMİŞ

1979'da Kırgızistan'da doğdu. Liseden mezun olduktan sonra Celal-Abad 1999 yılında Kommersi Enstitüsünün bünyesindeki Kırgız Türk İşletme Fakültesine gitti. Fakülteden 2003'te mezun olduktan sonra Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Bilimdalı Muhasebe ve Finans bölümünde Yüksek Lisans Programına katıldı.